

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
BAĞIMLILIK VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ADLİ BİLİMLER ANABİLİM DALI

**ŞİDDETİ ÖNCÜLLEYEN ETMENLER VE YORDAYICI
FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR
İNCELEME**

Mehmet Aykut ERK

**ADLİ BİLİMLER DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMANI
Doç. Dr. Sunay FIRAT**

ADANA-2023

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
BAĞIMLILIK VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ADLİ BİLİMLER ANABİLİM DALI

**ŞİDDETİ ÖNCÜLLEYEN ETMENLER VE YORDAYICI
FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR
İNCELEME**

Mehmet Aykut ERK

**ADLİ BİLİMLER DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMANI
Doç. Dr. Sunay FIRAT**

Tez No.....

ADANA-2023

KABUL ve ONAY

..... Anabilim Dalı

.... Doktora Programı Çerçevesinde yürütülmüş olan

“”

adlı çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarihi: .. /.. /.....

TEZ SINAV JÜRİSİ

... Dr.

... Üniversitesi

Başkan

... Dr.

... Üniversitesi

Üye

....Dr.

....Üniversitesi

Üye

... Dr.

... Üniversitesi

Üye

...Dr.

... Üniversitesi

Üye

Yukarıdaki Tez, Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve ... sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

T.C. ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ, BAĞIMLILIK VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini okuduğumu ve anladığımı ve Çukurova Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tez olarak sunduğum bu çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda bu konuda hakkımda yapılacak tüm yasal işlemleri ve aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 04.09.2023

Mehmet Aykut ERK

Kayıtlı olunan Program : **Adli Bilimler Doktora Programı**
Tezin Konusu : **Şiddeti Öncülleyen Etmenler ve Yordayıcı Faktörlerin**

Belirlenmesine Yönelik Bir İnceleme

Tezin Türü : Yüksek Lisans : () Doktora: (X)

Danışmanın Adı-Soyadı : Doç. Dr. Sunay FIRAT

Danışmanın İletişim Bilgileri

Telefon

E-Posta

Öğrencinin İletişim Bilgileri

Telefon

E-Posta

Adresi

*Bu belgenin Lisansüstü eğitim tezleri savunmaya alınmadan önce öğrenci tarafından doldurulup imzalanarak Enstitü Müdürlüğüne teslim edilmesi gerekmektedir.

ÖN SÖZ

De omnibus dubitandum est

Bu tez çalışmasını, 25 Ocak 2023 tarihinde aramızdan ayrılan anneanneme ve 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Pazarcık/Kahramanmaraş merkezli olup Adana dahil birçok ilimizi etkileyen depremlerde yaşamını kaybeden tüm vatandaşlarımıza ve ailelerine ithaf ediyorum...

TEŞEKKÜR

Akademik yolculuğumun en başından bu yana desteğini ve sabrını benden hiç esirgemeyen, süreç esnasında öngörülen veya görülmeyen tüm zorluklara karşı yanımda olan değerli hocam Doç. Dr. Sunay FIRAT'a,

Doktora eğitimim boyunca derslerine dahil olarak bana ufkumu genişletme fırsatı veren tüm hocalarıma,

Tezin veri toplama aşamasında zamanlarını ve ilgilerini bahşeden tüm öğrenci arkadaşlarıma,

Desteklerini bir an bile olsun esirgemeyen saygıdeğer büyüğüm, ağabeyim Yasin DİLMEN ve kardeşim Mislina DİLMEN'e,

100. yaşına giren Cumhuriyetimizi bizlere miras bırakan ve emanet eden Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün naçiz hatırasına,

Bana bu yoğun süreçte gösterdikleri desteklerini, sabırlarını ve sevgilerini esirgemeyen ve her zaman varlıklarını bir şans bildiğim sevgili annem Sevda ERK, babam İsmail ERK ve kardeşim Murat Can ERK'e sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Mehmet Aykut ERK

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

KABUL ve ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖN SÖZ	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	xii
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xiv
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Şiddet Nedir? Daha Kapsamlı Bir Şiddet Tanımı Mümkün mü?.....	5
2.2. Şiddet Neden Saldırganlıktan Farklı Değerlendirilmelidir?.....	8
2.3. Ergen ve Genç Yetişkinlerde Şiddet	10
2.4. Ergen ve Genç Yetişkinlerde Gözlenen Şiddet Eylemlerinin Yaygınlığı	12
2.4.1. Dünya üzerindeki şiddet eylemlerinin yaygınlığı	12
2.4.2. Ülkemizdeki şiddet eylemlerinin yaygınlığı	13
2.5. Ergen ve Genç Yetişkinlerde Gözlenen Şiddet Eylemlerinin Ortaya Çıkmasına Neden Olan Faktörler	14
2.5.1. Biyolojik-Fizyolojik Faktörler	14
2.5.2. Bireysel-Ruhsal Faktörler	17
2.5.3. Çevresel Faktörler	24
3. GEREÇ ve YÖNTEM	30
3.1. Araştırma 1'in Deseni	30
3.2. Araştırma 1'in Evren ve Örneklemi	30
3.3. Araştırma 1'in Veri Toplama Süreci	33
3.4. Araştırma 1 için Verilerin Analizi.....	33
3.5. Araştırma 1 için Araştırma Soruları	33

3.6. Araştırma 2'nin Deseni	34
3.7. Araştırma 2'nin Evren ve Örneklemi	34
3.8. Araştırma 2'ye ait Veri Toplama Araçları	35
3.8.1. Sosyodemografik Veri Toplama Formu	35
3.8.2. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği.....	36
3.8.3. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği	36
3.8.4. Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği	37
3.8.5. Öz-Denetim Ölçeği	37
3.8.6. Sosyal Bağlılık Ölçeği	38
3.9. Araştırma 2 için Uygulama	38
3.9.1. Madde Havuzunun Oluşturulması	38
3.9.2. Ölçme Aracının Geçerliğinin Değerlendirilmesi	38
3.9.3. Prosedür	39
3.10. Araştırma 2 için Verilerin Analizi.....	40
4. BULGULAR.....	42
4.1. Araştırma 1. Sabah, Habertürk ve Hürriyet Gazetelerinde Yer Alan Y ve Z Kuşaklarındaki Ergenlere Ait Fiziksel Şiddet Haberlerinin Nicel İçerik Analizi	42
4.2. Araştırma 2. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Sosyal Bağlılık Düzeylerinin Yol Model Analizi ile İncelenmesi	59
4.2.1. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA).....	61
4.2.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA).....	64
4.2.3. Şiddeti Yordayan Değişkenlerin Sosyodemografik Değişkenler Bakımından İncelenmesine Dair Bulgular.....	67
4.2.4. Yol Model Analizi	84
5. TARTIŞMA.....	88
6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	104
KAYNAKLAR	107
EKLER	122
EK-1. Etik Kurul Onayı (İlk)	122
EK-2. Yönetim Kurulu Kararı.....	123
EK-3. İl Milli Eğitim Müdürlüğü Revize Talebi (İlk)	124

EK-4. İl Milli Eğitim Müdürlüğü Revize Talebi (İkinci)	125
EK-5. Protokol Değişikliği Sonrası Yenilenen Etik Kurul Onayı	126
EK-6. Sağlık Bilimleri Fakültesi Tez Çalışma İzni	127
EK-7. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Tez Çalışma İzni	128
EK-8. Eğitim Fakültesi Tez Çalışma İzni	129
EK-9. Fen Edebiyat Fakültesi Tez Çalışma İzni	130
EK-10. Katılımcı Onam Formu	131
EK-11. Sosyodemografik Veri Formu	132
EK-12. Öz Denetim Ölçeği	133
EK-13. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği	135
EK-14. Sosyal Bağlılık Ölçeği	136
EK-15. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği	137
EK-16. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği (AFA Öncesi)	139
EK-17. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği (Son)	141
EK-18. Google Forms Karekod	142
EK-19. Araştırma 1’de kullanılan haberlere ait web sitesi linkleri.....	143
ÖZGEÇMİŞ	144

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No:</u>	<u>Sayfa No:</u>
Şekil 2.1. Gelişim evreleri ve ekolojik düzeye göre ergen ve genç yetişkinlerde gözlenen şiddet için risk faktörleri.....	29
Şekil 3.1. İnternet sitelerinin seçkisiz seçim işlemi	32
Şekil 4.1. Y ve Z kuşağına ait şiddet eylemi haberlerinin illere göre dağılımı	46
Şekil 4.2. Y ve Z kuşağına ait şiddet eylemi haberlerinin İstanbul ilçelerine göre dağılımı	48
Şekil 4.3. 2005 yılı Y kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı.....	50
Şekil 4.4. 2006 yılı Y kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı.....	50
Şekil 4.5. 2007 yılı Y kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı.....	51
Şekil 4.6. 2008 yılı Mayıs ayına kadar Y kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı	51
Şekil 4.7. 2019 yılı Z kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı	52
Şekil 4.8. 2020 yılı Z kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı	52
Şekil 4.9. 2021 yılı Z kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı	53
Şekil 4.10. 2022 yılı Mayıs ayına kadar Z kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı	53
Şekil 4.11. Özdeğer Grafiği.....	63
Şekil 4.12. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Ölçme Modeli	65
Şekil 4.13. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı ve Sosyal Bağlılık arasındaki ilişkiyi gösteren yol modeli	84
Şekil 4.14. Johnson-Neyman Analizine ilişkin grafik.....	86
Şekil 4.15. İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme ve Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörler ile Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı ve Sosyal Bağlılık arasındaki ilişkiler için Standardize yol katsayıları	87
Şekil 5.1. Amerika'da ergenlerin yıllara göre işlediği cinayet sayıları	94

ÇİZELGELER LİSTESİ

<u>Çizelge No:</u>	<u>Sayfa No:</u>
Çizelge 2.1. Saldırganlık ve şiddete dair bazı boyutlar.....	10
Çizelge 3.1. İnternet Sitesi Metrikleri.....	32
Çizelge 4.1. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin gazete haberlerinin Y ve Z kuşakları bakımından Türkiye genelinde dağılımı.....	42
Çizelge 4.2. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin gazete haberlerinin Y ve Z kuşakları bakımından eylemin gerçekleştiği aylara göre dağılımı	54
Çizelge 4.3. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin gazete haberlerinde yer alan bazı değişkenlerin Y ve Z kuşakları bakımından incelenmesi	55
Çizelge 4.4. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin gazete haberlerinde yer alan eylemin yapısına dair bazı değişkenlerin Y ve Z kuşakları bakımından incelenmesi.....	56
Çizelge 4.5. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin gazete haberlerinde yer alan eylemin işleniş şekline dair bazı değişkenlerin Y ve Z kuşakları bakımından incelenmesi.....	57
Çizelge 4.6. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin fail motivasyonlarını Y ve Z kuşaklarına göre dağılımı.....	58
Çizelge 4.7. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğinin AFA Analizi İçin Belirlenen 362 Kişilik Örneklemeye Ait	60
Çizelge 4.8. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğine ait KMO Barlett Küresellik Testi.....	61
Çizelge 4.9. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği Faktör Yük Değerlerine Ait Bulgular	62
Çizelge 4.10. Şiddet Öncülleyici Etmenler Ölçeğine Ait Betimsel İstatistik Değerleri	63
Çizelge 4.11. Şiddet Öncülleyici Etmenler Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Standardize Edilmiş Uyum İndeksleri.....	64
Çizelge 4.12. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Standardize Regresyon Ağırlıkları	65
Çizelge 4.13. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğine ait Madde-Toplam Puan Korelasyon Değerleri	66
Çizelge 4.14. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı Ölçeği Toplam Puanları ile Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği Toplam Puanları Arasındaki İlişki.....	67
Çizelge 4.15. Yol Model Analizi İçin Belirlenen 793 Kişilik Örneklemeye Ait Sosyodemografik Değişkenler.....	69
Çizelge 4.16. Örneklemeye ait ortalama ve standart sapma değerlerinin cinsiyet ve dönem değişkenleri bakımından incelenmesi.....	70
Çizelge 4.17. Örneklemeye ait ortalama ve standart sapma değerlerinin algısal gelir düzeyi, bireyde psikiyatrik tanı ve ailede psikiyatrik tanı değişkenleri bakımından incelenmesi.....	73
Çizelge 4.18. Örneklemeye ait ortalama ve standart sapma değerlerinin şiddete başvurma, aile bireylerinde şiddete başvurma ve şiddete maruz kalma değişkenleri bakımından incelenmesi.....	77

Çizelge 4.19. Örnekleme ait ortalama ve standart sapma değerlerinin sigara kullanımı ve alkol kullanımı değişkenleri bakımından incelenmesi	81
Çizelge 4.20. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Sosyal Bağlılık üzerindeki aracılık etkisinin test edilmesi	85
Çizelge 4.21. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörler Yönetici Aracılığı ile birlikte İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme tutumlar aracılığıyla Sosyal Bağlılık üzerine etkisine dair direkt ilişkiler test modeli	85
Çizelge 4.22. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörler Yönetici Aracılığı ile birlikte İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme tutumlar aracılığıyla Sosyal Bağlılık üzerine etkisine dair indirekt ilişkiler test modeli	86

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

SİMGELER

<i>d</i>	: Cohen <i>d</i>
N	: Evren Sayısı
n	: Örneklem Sayısı
p	: Anlamlılık
r	: Korelasyon katsayısı
\bar{X}	: Ortalama

KISALTMALAR

AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
APA	: American Psychological Association
BTS	: Barlett Küresellik Testi
CTQ	: Childhood Trauma Questionnaire
ÇÇÖY	: Çocukluk Çağı Örseleyici Yaşantılar Ölçeği
DEHB	: Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EİDDÖ	: Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği
GSM	: Genel Saldırganlık Modeli
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin
MAOA	: Monoamin Oksidaz A
ÖDÖ	: Öz Düzenleme Ölçeği
RQ	: Research Question (Araştırma Sorusu)
SBÖ	: Sosyal Bağlılık Ölçeği
ŞÖFÖ	: Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TV	: Televizyon
WHO	: World Health Organization

ÖZET

Şiddeti Öncülleyen Etmenler ve Yordayıcı Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir İnceleme

Şiddet; bir birey tarafından başka bir bireye veya bir topluluğa, bir topluluk tarafından ise bir bireye doğru yönlendirilen zarar verme kastı taşıyan ve güç eşitsizliğinden kaynaklanan ve/veya güç eşitsizliğine neden olabilen somut veya zımni olarak meydana getirilen ya da söylenti biçiminde yayılan her türlü fiziksel, duygusal/ruhsal, rıza ve iradi dışı cinsel ve ekonomik eylem ve/veya söylemdir.

Bu çalışma ile ülkemizde ergenler arasında görülen fiziksel şiddet yordayıcı faktörlerin anlaşılması amacıyla içerik bakımından araştırmacılar tarafından belirlenen kriterlere uygun basın haberleri, internet haber siteleri üzerinden nicel içerik analizine tabi tutulmuş, içerik analizi bulgularına göre fiziksel şiddeti yordayan ailesel ve çevresel faktörleri ele alan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı hazırlanıp öz düzenleme, duygu düzenleme, çocukluk dönemindeki örseleyici yaşantılar ve sosyal bağlılık gibi fiziksel şiddeti yordadığı düşünülen değişkenler ile ölçek alt boyutları arasındaki aracılık-düzenleyicilik ilişkileri incelenmiştir.

Bu nedenle; tez çalışması iki ayrı araştırma şeklinde kurgulanmış ve Araştırma 1’de şiddet eylemlerinin kuşaklar arası gösterdiği değişimlerin anlaşılması adına Y kuşağı için 290, Z kuşağı için 390 adet haber içeriği nicel değişkenler bazında incelenmiştir. Araştırma 2’de Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği geliştirilmiş, bu ölçek ve alt boyutları ile şiddeti yordayan değişkenlerin anlaşılabilmesi için Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÇÖY), Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ), Öz-Denetim Ölçeği (ÖDÖ) ve Sosyal Bağlılık Ölçeği (SBÖ) kullanılmıştır. Veriler, üniversite öğrencisi genç yetişkin bireylerden toplanmış ve Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) için 362, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) için 322 ve şiddeti yordayıcı bir model kurma amacıyla ise toplamda 793 katılımcı çalışmaya dahil edilmiştir. Veriler, Google Forms üzerinden dijital bir biçimde ancak katılımcılar ile aynı ortamda elde edilmiştir.

Çalışmamızın bulgularına göre, şiddet öncülleyici ailesel ve çevresel faktörler bakımından cinsiyet, psikiyatrik öykü, fiziksel şiddete başvurma ve aile içi şiddet gibi değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0,05$). Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Sosyal Bağlılık arasındaki ilişki kısmi aracı ve düzenleyici değişkenlerin standardize yol katsayıları incelenmiş ve buna göre İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumlarının kısmi aracılık durumu ve Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörlerin düzenleyici/yönetici aracılık etkisi gözlenmiştir ($p<0,001$). Çalışmanın sonunda ergen ve genç yetişkinlerin fiziksel şiddete varabilecek eylemler sergilemelerini önleyebilecek birtakım öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Fiziksel şiddet, ergen, genç yetişkin, öncülleyici faktörler, sosyal bağlılık

ABSTRACT

An Examination to Identify the Precursors and Predictive Factors of Violence

Violence is any kind of physical, emotional/mental, non-consensual and involuntarily sexual and economic action and/or discourse that is directed by an individual towards another individual or a community, or by a community towards an individual, with the intention of harming and arises from and/or may cause power inequality.

In this study, in order to understand the predictive factors of physical violence among adolescents in our country, press news, which meet the criteria determined by the researchers in terms of content, were subjected to quantitative content analysis through internet news sites, a valid and reliable measurement tool addressing familial and environmental factors predicting physical violence was prepared according to the findings of the content analysis, and the mediation-moderation relationships between the variables thought to predict physical violence such as self-regulation, emotion regulation, childhood abusive experiences and social connectedness and the scale sub-dimensions were examined.

For this reason, the dissertation was designed as two separate studies and in Study 1, 290 news items for Generation Y and 390 news items for Generation Z were analyzed on the basis of quantitative variables in order to understand the intergenerational changes in acts of violence. In Study 2, the Violence Precursor Factors Scale was developed, and in order to understand this scale and its sub-dimensions and the variables predicting violence, the Childhood Trauma Questionnaire (CTQ), the Regulation of Emotions Questionnaire (REQ), the Self-Control Scale (SCS) and the Social Commitment Scale (SCS) were used. The data were collected from university student young adults. 362 participants were included in the study for Exploratory Factor Analysis (EFA), 322 participants for Confirmatory Factor Analysis (CFA), and 793 participants in total to establish a predictive model of violence. The data were obtained digitally via Google Forms though in the same environment with the participants.

According to the results of our study, statistically significant differences were found between variables such as gender, psychiatric history, resorting to physical violence and domestic violence in terms of familial and environmental factors that precursor violence ($p < 0.05$). Standardized path coefficients of partial mediator and moderator variables were examined in the relationship between Childhood Abuse Experiences and Social Bonding and accordingly, partial mediation effect of Intrinsic Dysfunctional Emotion Regulation and moderating/directive mediation effect of Violence Precursor Environmental Factors were observed ($p < 0.001$). At the end of the study, some suggestions were presented to prevent adolescents and young adults from committing acts that may lead to physical violence.

Keywords: Physical violence, adolescent, young adult, precursor factors, social bonding

1. GİRİŞ

Şiddet oldukça geniş yapıda ve çeşitlilik gösteren bir fenomendir ve bu sebeple şiddeti oluşturan bileşenleri incelemeye başlamadan önce bütünlüklü bir perspektife sahip olmak önem arz etmektedir. Şiddet alanındaki çalışmalar uzun bir süre boyunca; ölçme, kimliklendirme ve hatta tanımlama konularında farklılaşmış ve müşterek bir tanımın eksikliği nedeniyle sorunlar yaşamıştır. Bu durum, temel bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle, ideal bir tanımın, açık olmanın yanı sıra esnek ve zamanla ve farklı disiplinler için de geçerliliğini koruyabilmesi gerektiği düşünülmüştür. "Şiddet, kasıtlı olarak kendine, başka birine, bir grup veya topluluğa karşı tehdit veya somut fiziksel güç veya zor kullanımını içeren, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu veya yoksunlukla sonuçlanan ya da yüksek olasılıkla bu durumlarla sonuçlanma potansiyeline sahip olan eylemlerdir." şeklindedir (1). Zarar görmek istemeyen birine zarar verme kastı ile gösterilen herhangi bir davranış olarak da değerlendirilen şiddet, yaralama veya öldürme gibi aşırı fiziksel bir zarar verme amacı taşıyan saldırganlık eylemidir. Bu tez çalışması kapsamında bizim önerdiğimiz tanıma göre ise şiddet; bir birey tarafından başka bir bireye veya bir topluluğa, bir topluluk tarafından ise bir bireye doğru yönlendirilen zarar verme kastı taşıyan ve güç eşitsizliğinden kaynaklanan ve/veya güç eşitsizliğine neden olabilen somut veya zımni olarak meydana getirilen ya da söylenti biçiminde yayılan her türlü fiziksel, duygusal/ruhsal, rıza ve iradi dışı cinsel ve ekonomik eylem ve/veya söylemdir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 15 bölgede yaptığı epidemiyolojik çalışmaya göre fiziksel şiddet yaygınlığı yaşam boyu %13-%61 arasında bulunmuşken ağır (yoğun yaralama veya ölüm) fiziksel şiddetin yaygınlığı %4 ile %49 arasında saptanmıştır. Bunun yanı sıra cinsel saldırı ise %6 ile %59 arasında görülmüştür (2). Ülkemizde yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar saptanmıştır. Kepenekçi ve Çınkır'ın lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmaya göre sözel şiddetin %33,5 oranında, fiziksel şiddetin %35,5 oranında, duygusal şiddetin %28,3 oranında ve cinsel zorbalığın %15 oranında olduğu ifade edilmiştir (3).

Şiddetin meydana gelmesine ilişkin biyolojik ve fizyolojik etkenlere dair açıklamalar beynin yapısı ve beyin bölgeleri ile şiddet eylemi sergileme arasındaki ilişkileri öne sürmüştür. Buna göre prefrontal korteks, temporal korteks, amigdala, hipokampus ve singulat girusdaki anormal uyarılmaların şiddet eylemleri bakımından önemli olduğu bilinmektedir (4).

Boylamsal saldırganlık ve şiddet çalışmalarına göre yaşam boyu şiddetin ve şiddetin önemli ölçüde istikrarlı olduğunu, ancak gelişimin erken dönemlerinde çevresel değişkenlerin yetişkinlerde şiddet ve suçluluğu üzerinde kalıcı etkileri olduğunu bulmuştur. Saldırganlığın 7-9 yaşlarında daha az anlamlı ilişki kuran ve daha az kabul edici ebeveynler, evde cezalandırma ve ebeveynleriyle özdeşleşmeme tarafından yordandığı bilinmektedir. Genel Saldırganlık Modeli, şiddet ve saldırganlığın açıklanmasında üç önemli noktaya değinmektedir. Birinci nokta “bağlamda bireydir.” Bireyin bilişsel, duygusal ve uyarılma yolları söz konusudur. Şiddet eylemleri yakınsak ve uzak faktörler bakımından incelenmektedir. Modelin girdilerini; bireyin kişilik özellikleri, tutumları ve genetik faktörleri gibi durağan faktörler ve şiddete dair anlık ipuçları, kışkırtılma, engellenme, acı (fiziksel veya psikolojik), uyuşturucu/uyarıcı maddeler ve teşvik ediciler gibi durumsal veya devimsel faktörler oluşturmaktadır. Bireyin mevcut içsel durumları bir aracılık etkisine sahip olup girdiler ve çıktılar arasında yol görevi görmektedir. Düşmanca düşünceler, senaryolar gibi bilişsel durumlar, duygulanım veya duygudurumlar ve son olarak yüz ifadesi veya uyarılma gibiduyumsal olarak tetikleyici uyarılma yolları gibi yollar mevcuttur. Çıktılar olarak ise düşünceli veya çaba gerektiren eylemler veya dürtüsel, otomatik, düşük çaba gerektiren eylemler görülmektedir (5).

Çevresel faktörler, ergen ve genç yetişkinlerde görülen fiziksel şiddet eylemlerini birçok farklı bağlamda yordayabilmektedir. Bireyin dışında olan ancak bireyi de dahil edecek şekilde biyo-psiko-sosyal çerçevede aile, akranlar, okul, toplum ve topluluklar, kültür ve yazılı-görsel geleneksel medya ve sosyal medya gibi tümçevresel tüm faktörler fiziksel şiddetin görülmesinde rol oynayabilmekte ya da fiziksel şiddet eylemlerinin meydana gelmesini kolaylaştırabilmektedir.

Ailelerin şiddet riskini artırabilecek veya azaltabilecek birden fazla rol oynadığı düşünülmektedir. Sert ve reddedici ebeveyn tutumları, ebeveynler arası şiddet, çocuk istismarı ve ihmali, kaotik aile yaşamı, tutarsız disiplin ve erken saldırganlık belirtileri gösteren çocukların ebeveynleri tarafından yetersiz gözlenmesi de dahil olmak üzere, ergen ve genç yetişkinlerde görülen şiddet için risk faktörleri olarak kabul edilmektedir (6, 7).

Suç oranının yüksek olduğu mahallelerde yetişmek birçok çalışmada ergen ve genç yetişkin bireylerde gözlenen şiddet eylemleri için bir risk faktörü olarak tanımlanmaktadır. Suça, uyuşturucu satışına, çetelere ve kötü barınma koşullarına maruz kalmak gençlerde şiddet olasılığını yordamaktadır. Bir çalışmada, çok sayıda yetişkin suçlu tanıyan çocukların 18 yaşına geldiklerinde şiddet içeren davranışlarda bulunma olasılıklarının, tanımayanlara kıyasla daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (8).

Yoksulluğun yoğunlaştığı kentsel yerleşimlerde, denetim eksikliği ile beyaz olmayan gençlerin (özellikle Afro-Amerikan gençlerin) polise karşı artan sosyal güvensizliğine ve akranlar arasında saygı ve itibar kazanma fırsatlarının sınırlı olmasına tepki olarak fiziksel şiddet bir çeşit “sokak adaleti” haline dönüşebilmektedir. Mahalleye olan sadakat ve bağlılık arttıkça çeteleşmiş gençler arasında mahallenin ve “saygının” korunması bakımından rakip çetelere veya yabancılara karşı fiziksel şiddet eylemleri gelişebilir. Yerleşim yerinin belirli kısımları “tehlikeli bölge” ilan edilip kolluk denetiminin eksikliğinde antisosyal davranış örüntüleri gözlenebilir. Bu bakımdan sosyal olarak bağlanma çabası içerisinde olan ergen, bu mahalle çetelerine katılım gösterip ekibin bir üyesi olarak konformist bir biçimde silahlı saldırı dahil olmak üzere fiziksel şiddet eyleminde bulunabilir (9).

Ergen ve genç yetişkinler bakımından fiziksel şiddetin görünümü kuşaklar bazında birtakım değişkenler açısından farklılaşabilmektedir. Kuşaklar arası farklılıklar, bireylerin aileleri ve çevreleri bakımından incelendiği zaman fiziksel şiddet eylemlerine yol açabilecek etmenlerden birinin değerler kavramının ele alınışı ile ilgili olduğu söylenebilir. Z kuşağının dünyayı anlamlandırırken kullandıkları referansların kaynağı; din, aile veya akrabalık ilişkileri olmaktan çıkarak popüler kültürün öznesi haline gelmiş iletişim araçları ve sosyal ağları olmuştur. Bu bakımdan yaşanabilecek çatışmalar anlaşılabilir. Geleneksel aile değerleri konusunda elde edilen bulgulara bakıldığında Y ve Z kuşağına mensup bireylerin genel anlamda benzer tutumlar sergilemesine karşın Y kuşağına mensup bireylerin daha demokratik ifadelerde bulunduğu ancak Z kuşağında bulunan bireylerin negatif tutumlarına açık bir dille ifade ettiği görülmüştür. Z kuşağının Y kuşağına kıyasla aile değerlerine daha az katıldığı gözlenmiştir. Z kuşağının söz konusu değerlere bağlılığının Y kuşağından daha az olduğu söylenebilmektedir (10). Kuşaklar arası farklar gündelik yaşam olaylarını nasıl ele aldıkları ve kişilik özellikleri bakımından incelendiğinde, Y kuşağının genellikle dışa dönük, değişime açık ve inovatif olduğu bilinmektedir. Öte yandan Z kuşağı sosyal medya gibi çevrimiçi medya araçları ile iletişim kurmayı tercih ettiği için Y kuşağına kıyasla

daha bireyselci ve daha tekil olarak görülebilmektedir.

Fiziksel şiddet tıpkı diğer davranış örüntüleri gibi sosyal öğrenme yordamıyla içselleştirilebilen bir çeşit davranış türüdür (11). Sosyal çevre ile olan anlamlı bağlanmanın istenmeyen davranışları azalttığı anlaşılmıştır. Öte yandan düşük sosyoekonomik düzey ve suça sürüklenmiş arkadaşlar gibi kontrol değişkenlerinin diğer tüm riskli davranışlar üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, sosyal bağın/bağlılığın azalmasına neden olan etkenlerin ergenleri fiziksel şiddet, suç içerikli davranış ve sigara-alkol kullanımı gibi riskli davranışlara yönlitebileceği düşünülmektedir. Ergenin gelişim süreci boyunca ailesinden ve çevresinden önemli ölçüde etkilendiği bilinen bir gerçektir. Bu doğrultuda ergenin yaşadığı fiziksel, duygusal, cinsel istismar gibi örseleyici yaşantıların sosyal bağ üzerinde olumsuz etkileri olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Şiddet içerikli paylaşımlara sahip sosyal çevrelerde bulunmanın aynı zamanda çete üyesi ergenler için içselleştirme bozuklukları ve duygudurum düzenleme güçlükleri yarattığı bilinmektedir. Travma Sonrası Stres Bozukluğu, depresyon ve diğer duygudurum bozuklukları gibi bazı bozuklukların sonucunda ortaya çıkan başa çıkma zorlukları kendini dışavurumsal olarak ifade edebilmekte ve saldırganlık seviyelerini artırabilmektedir. Kendilerini çete üyesi olarak tanımlayan ergenler, toplumlarında çeteye dahil olan diğer bireyler tarafından uygulanan toplumsal şiddete tanıklık etmekte ve bu endişeyi içselleştirerek çetelere katılma yönünde dışavurumsal davranışlar sergileyebilmektedir (12).

Bu çalışma ile ülkemizde ergenler arasında görülen fiziksel şiddet yordayıcı faktörlerin anlaşılması adına içerik bakımından araştırmacılar tarafından belirlenen kriterlere uygun basın haberleri, internet haber siteleri üzerinden nicel içerik analizine tabi tutulmuş, içerik analizi bulgularına göre fiziksel şiddeti yordayan ailesel ve çevresel faktörleri ele alan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı hazırlanıp öz düzenleme, duygu düzenleme, çocukluk dönemindeki örseleyici yaşantılar ve sosyal bağlılık gibi fiziksel şiddeti yordadığı düşünülen değişkenler ile ölçek alt boyutları arasındaki aracılık-düzenleyicilik ilişkileri incelenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Şiddet Nedir? Daha Kapsamlı Bir Şiddet Tanımı Mümkün mü?

Şiddet oldukça geniş yapıda ve çeşitlilik gösteren bir fenomendir ve bu sebeple şiddeti oluşturan bileşenleri incelemeye başlamadan önce bütünlüklü bir perspektife sahip olmak önem arz etmektedir. Şiddet alanındaki çalışmalar uzun bir süre boyunca; ölçme, kimliklendirme ve hatta tanımlama konularında farklılaşmış ve müşterek bir tanımın eksikliği nedeniyle sorunlar yaşamıştır. Bu durum, temel bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle, ideal bir tanımın, açık olmanın yanı sıra esnek ve zamanla ve farklı disiplinler için de geçerliliğini koruyabilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Genel olarak şiddet, hastalıktan veya kazara meydana gelen yaralanmalardan ayrılmaktadır, çünkü eylemin kendine veya başkasına zarar verme niyetiyle meydana getirilmesi, şiddetin temel bir özelliğidir. Kasti zarar verme kavramı, şiddetin anlamını ifade eden yaygın ve merkezi bir unsur olarak kabul edilebilmektedir (13). TDK'nın tanımına göre ise şiddet: 1- Karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma. 2- Kaba güç. 3- Duygu veya davranışta aşırılık gibi anlamlara sahiptir (14). Amerikan Psikoloji Derneği (APA) ise şiddeti; fiziksel güç yordamıyla insanlara veya mülklere zarar verme veya yaralama niyetiyle ortaya çıkan düşmanlık ve öfke hali olarak tanımlamıştır. APA (15) 1996 yılında Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından şiddet üzerine gerçekleştirilen bir zirve kapsamında açıklanan tanım ise: "Şiddet, kasıtlı olarak kendine, başka birine, bir grup veya topluluğa karşı tehdit veya somut fiziksel güç veya zor kullanımını içeren, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu veya yoksunlukla sonuçlanan ya da yüksek olasılıkla bu durumlarla sonuçlanma potansiyeline sahip olan eylemlerdir." şeklindedir (1). Zarar görmek istemeyen birine zarar verme kastı ile gösterilen herhangi bir davranış olarak da değerlendirilen şiddet, yaralama veya öldürme gibi aşırı fiziksel bir zarar verme amacı taşıyan saldırganlık eylemidir. Örneğin bir genç birey, başka bir akranı hakkında dedikodu yaymaya başladığında bu bir şiddet eylemi olarak değil ancak saldırgan bir girişim olarak kabul edilebilir. Eğer bir genç birey, bir diğerine vuruyor, tekmeliyor, silahla ateş ediyor ya da bıçaklıyorsa bu şiddet eylemi olarak sayılır. Bu bakımdan tüm şiddet içeren eylemler saldırgan olarak sayılsa da her saldırgan eylemin şiddet içerdiği söylenememektedir (16).

Şiddete yönelik tanımların geliştirilme çabası literatürde de karşılık bulmuştur. Bazı geliştirme çalışmaları ilk önce eylemin gerçekleşme kastını vurgulamakta böylelikle şiddet eylemine dair süreci, şiddetin sonucundan daha ön plana koymaktadır. İkinci olarak tanımın kapsamını genişletilerek sadece fiziksel gücü değil aynı zamanda otoritenin etkisi de dahil etmeye çalışılmış bu bakımdan yoksun bırakma ve kaynakların eşitsiz bir şekilde paylaşılması gibi daha az tartışılan ancak daha yıkıcı olduğu düşünülen şiddet türleri de eklenmiştir. Üçüncü geliştirme çabası ise kasti eylemin, tehdit maksatlı veya direkt olarak meydana getirebileceğini belirterek eylemin odak noktasının psikolojik bir baskı kurma olduğu üzerinedir. Bu tanım genişletme çabalarının sonucu şiddet kavramına psikolojik bakımdan verilen zarar da eklenerek fiziksel şiddete nazaran daha az görünür ancak daha kalıcı etkilere sahip ihmal ve reddetme gibi tanımlar da şiddet kapsamında değerlendirilmektedir (17). Bir başka açıdan ise cinsel şiddetin yalnızca şiddet unsuru içeren cinsel davranışlar olmadığı, daha ziyade tahakküm kurma odaklı olduğu tartışılmıştır (18). Öte yandan şiddetin dolaylı mı yoksa doğrudan mı yöneltildiği daha az önemli hale gelerek kasıt veya taksir açıklamaları ön plana çıkmıştır (19). Ayrıca sosyokültürel yapıların, bireylerindeki davranışlarına yani dolayısıyla bireysel şiddet eylemleri üzerine olan etkisi incelenmiştir(20).

Şiddet yöneltildiği bireye, bireylere ve/veya topluluğa göre DSÖ tarafından şu şekilde kategorize edilmiştir:

- Bireyin kendisine yönelik gösterdiği şiddet, suisit davranış ve kendine zarar verme şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Suisit davranış; intihar düşünceleri, intihar girişimleri ve tamamlanmış intiharı temsil etmektedir. Kendine zarar verme ise intihardan farklı olarak yalnızca beden bütünlüğünü bozmaya yetecek zarar çeşitlerini ifade etmektedir.
- Kişiler arası şiddet, bir bireyden diğerine (bazen karşılıklı olarak) doğru gerçekleşen şiddet türüdür. Bu kategori; aile içi şiddet, yakın ilişki/flört/partner şiddeti ve topluluk şiddeti olarak alt kategorilere ayrılmıştır. Aile içi şiddet ve yakın ilişki şiddeti tanımları; ihmal, eş veya partnere yönelik şiddet ve yaşlılara şiddet gibi tanımları içermektedir.
- Topluluk şiddeti ise ilgili topluluğun üyeleri tarafından ya da yabancılar tarafından gerçekleştirilen şiddet şeklinde anılmaktadır. Gençlerde şiddet, yabancılar tarafından saldırıya uğrama, mülke karşı suçlar ile alakalı şiddet

eylemleri ve iş yeri veya kamu kuruluşlarında meydana gelen şiddet gibi kavramlar da topluluk şiddeti içerisinde değerlendirilebilmektedir.

- Kolektif şiddet ise, kitle ve grupları ifade etmektedir. Sosyal, politik veya ekonomik şiddet olarak da adlandırılabilir (21). Jackman'ın bir başka tanım çalışmasına göre şiddetin: "Zarar veren, tehdit eden veya yaralanmaya neden olan eylemlerden oluşabileceğini belirtmektedir. Eylemler fiziksel, yazılı veya sözlü olabilir. Eylemin sonucunda ise yaralanmalar bedensel, psikolojik, maddi veya sosyal şekilde ortaya çıkabilmektedir." (22). Şiddet tanımları ile ilgili karşılaşılan önemli bir zorluk ise kültürel farklılıklardan doğan "zarar" ve "yaralama" terimlerinin kültüre özgü değişiklik göstermesidir. Örnek olarak bazı kültürler için yaralama, başkalarının iyi oluşlarına zarar verme veya manipüle etme girişimlerini kapsarken, başka kültürlerde ise fiziksel zarar verme ifadesini direkt karşılamaktadır. Benzer şekilde, bir kültürde oldukça rahatsız edici kabul edilen bir eylem, başka bir kültür için onaylanabilen hatta beklendiği bir davranış olarak görülebilmektedir. Kültürümüzde bir çocuk severken hafifçe tokat atmak çoğu zaman ebeveynler tarafından gerçekleştirilmekte hatta olağan karşılanmaktadır (23). Bushman ve Anderson'un görüşüne göre ise şiddet, bir başka bireye yönelik zarar verme amacı taşıyan herhangi bir davranıştır. Bunun yanı sıra şiddet eylemini gerçekleştiren birey eyleminin hedefine zarar vereceğini bilmeli ve hedefin bu eylemden kaçınmak istediğini anlamış olmalıdır (24). Şiddet bu yönüyle, yoğun bir zarar verme eğilimi taşıdığı için antisosyal davranış taksonomisi içerisinde de yer almaktadır (25).

Heise ve Garcia-Moreno'nun aktarımlarına göre şiddet şu alt alanlarda kendini gösterebilmektedir. Fiziksel şiddet; vurma-itme-tekmeleme ve dayak atmayı, psikolojik şiddet; tehdit etme, aşağılama ve manipüle etmeyi, cinsel şiddet bireyin rızası ve iradesi dışında geçen tüm cinsel eylemleri ifade etmektedir (26). Watts ve Zimmerman'ın da önerisi ile bireyin bir diğer bireyin kasıtlı olarak ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaması,

zorla bir işte çalıştırması ya da çalışmasını engellemesi gibi durumların sonucu olarak ekonomik şiddet kavramını da şiddet tanımlarına dahil etmiştir (27).

Ülkemizdeki çalışmalarda şiddetin; ihmal, psikolojik şiddet, sözel şiddet, fiziksel şiddet ve cinsel şiddet ayrıca son dönemde cinsel şiddet gibi alt tanımlarının yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da geçen tanıma göre ise şiddet: *“Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış.”* olarak nitelenmiştir (28).

Lee'nin 2019 yılındaki çalışmasında ise genişletilmiş bir şiddet tanımı yapılmaya çalışılmıştır. Buna göre şiddet; bireylerin mahrumiyetine, yaralanmasına veya ölümüne yol açan veya yol açma olasılığı yüksek olan ya da insan türünün yok olmasına katkıda bulunan, doğrudan veya başkaları üzerinden dolaylı olarak ihmal ve küçük düşürülme yoluyla kasıtlı yapılan veya tehdit içeren insan eylemi olarak tanımlanmıştır (29).

Bu tez çalışması kapsamında bizim önerdiğimiz tanıma göre ise şiddet; bir birey tarafından başka bir bireye veya bir topluluğa, bir topluluk tarafından ise bir bireye ya da başka bir topluluğa doğru yönlendirilen zarar verme kastı taşıyan eşit güçte veya güç eşitsizliğinden kaynaklanan ve/veya güç eşitsizliğine neden olabilen somut veya zımni olarak meydana getirilen ya da söylenti biçiminde yayılan her türlü fiziksel, duygusal/ruhsal, rıza ve iradi dışı cinsel ve ekonomik eylem ve/veya söylemdir.

2.2. Şiddet Neden Saldırganlıktan Farklı Değerlendirilmelidir?

Saldırganlık, hayati bir tehdit ile karşılaştıklarında insanların (veya hayvanların) savaşmasına ya da kaçmasına yardımcı olan yüksüz (kasti zarar verme amacı taşımayan) içsel bir enerjiden/güdüden türemektedir. Orijinal dilde “agresyon” kelimesi, Latince “aggreği” (yaklaşmak) kökünden türemiştir ve kendi başına bir anlamı olmayan “gradi” (adım atmak) kökünden gelir. Doğada kendisini ya da yavrularını savunmak için girişken davranışlar, kendine ya da başkalarına zarar vermek zorunda kalmadan hedeflere ulaşmak için enerjiye da güdü veya zorluklarla başa çıkma ve üstesinden gelme kararlılığı tüm bunlar saldırganlık tanımına dahil olabilir. Örneğin, cerrahi işlemler prosedürleri gereği beden bütünlüğünü bozucu şekilde düşünülürse (ameliyat işlemleri) genellikle "saldırgan" sayılır ancak şiddet içermez, çünkü eylemi gerçekleştiren zarar vermek yerine

fayda sağlamayı amaçlamaktadır (30).

Buna karşılık oksitosin, ebeveyn ve yavru arasında bağlanmayı besleyen veteşvik eden, kaygı ve stresi bastıran ve genellikle şiddeti azaltan bir kimyasaldır (31). Ancak savunma maksadıyla ortaya konulan saldırganlık durumunda oksitosinin etkisi tersine dönmektedir. Örneğin bir anne, yavrularını davetsiz misafirlerden korurken, daha yüksek oksitosin seviyeleri salgılayıp daha fazla "şiddete" yol açabilir (32). Bu bağlamda, saldırganlığın biyolojik ve sosyal olarak uyarlanabilir olduğu, bireyin hayattakalmasına hizmet edebileceği ve gerçekçi tehdit ortadan kalktığında sona erebileceği anlaşılmaktadır.

Toplum, şiddet içermeyen saldırgan davranışları (eğitim, öğretim ve istihdam yoluyla başarı elde etme fırsatları gibi) kapsam alanına aldığı anda, saldırganlık prososyal, üretken ve yaratıcı amaçlara ulaştırılabilir ve hatta bir toplumdaki "şiddet" oranında net bir azalmaya neden olabilir. Hedefe ulaşmanın şiddet içermeyen yolları mevcut olarak algılanmadığında saldırgan bir dürtü uyumsuz ve patojenik hale gelebilir. Davranış sonrasında şiddete dönüşebilir. Saldırganlıktan farklı olarak şiddet yalnız başına adaptif bir amaca hizmet etmez, acımasız ve yıkıcıdır (30). Şiddet bazen daha adaptif veya üretken etkiler olmadığında da ortaya çıkabilmektedir. Bir gen-çevre etkileşimi çalışmasının ortaya koyduğu üzere, şiddete yatkınlık yaratan belirli bir gene sahip olduğu bilinen çocuklar, yalnızca tetikleyici ortam oluştuğunda şiddete yönelmiş, tetikleyici bir ortam olmadığında normalden daha az şiddete yöneldikleri görülmüştür (33). Başka bir deyişle, potansiyel olarak şiddet eğilimi olan bir çocuk, tetikleyici ortam olmadan daha pasif davranmakta veya daha az şiddet eylemi göstermektedir. Şiddet akut veya kronik şekilde görülen tek bir epizodda veya tekrarlayıcı bir şekilde gerçekleşebilir. Şiddetin tipleri, yüksek uyarılmışlık ve dürtüsellikle, duygusallık ve düşük uyarılmışlıkla karakterize edilebileceği gibi şiddet, bireyin şiddet eylemini sergileyeceği birey için önceden planlama yaptığı avcı/yırtıcı şekilde de görülebilir. Dürtüsel şiddetin öfkeye dayandığı düşünülmekte ve bazen bu davranış düşmanca veya tepkisel olarak etiketlenirken, önceden planlanmış şiddet daha araçsaldır ve tespit edilmesi zor olabilir (29).

Öte yandan Graham ve arkadaşları saldırgan davranışın altında yatan kasıt/motivasyonu üç düzeyde incelemiştir.

Buna göre 1) Savunma kasıtı: Bireyin kendine gelebilecek daha büyük bir zararı önlemesi ve kendini koruması için gerekli asgari gücü kullanması ya da sözlü bir şekilde saldırganlık göstermesi; 2) Muhtemel kasıt: Saldırgan davranışın görüldüğü bağlam için

gerektiğinden daha yoğun ancak belirgin bir kastın olmadığı saldırganlık çeşidi; 3) Açık kasıt: Mağdura bariz bir şekilde zarar veren açık bir öfke ile saldırganlık çeşidi. Açık kasıt bu haliyle artık şiddet halini alabilmektedir (34).

Yukarıdaki bilgiler ışığında saldırganlık ve şiddete özgü bazı farklılıklar tespit edilmiş ve Çizelge 2.1'e göre saldırganlık ve şiddeti ayırt edebilecek bazı boyutlar belirtilmiştir.

Çizelge 2.1. Saldırganlık ve şiddete dair bazı boyutlar (30)

Kavram	Saldırganlık	Şiddet
Neden	Ağırlıklı olarak çevresel	Ağırlıklı olarak biyolojik
Normallik	Normal-Tipik	Normal dışı-patolojik
Açıklanabilirlik	Açıklanabilir	Açıklanması güç
Kontrol	Birey saldırgan dürtülerini kontrol edebilir	Birey şiddet anını kontrol edemez
Sorumluluk	Birey saldırganlığından sorumludur.	Birey şiddet eyleminden sorumludur.
Tedaviye Yanıt	Saldırganlık tedavi edilebilir.	Şiddet güçlekle tedavi edilebilir.
Tedavi şekli	Psikososyal, çevresel tedaviler	Tıbbi tedavi
Suçlanabilirlik	Kişi davranışını kontrol edebildiği/edebilmesi gerektiği için suçlanmaya değerdir.	Birey şiddet içerikli davranışlarını kontrol edemediği için suçlanamaz.

2.3. Ergen ve Genç Yetişkinlerde Şiddet

Ergen ve genç yetişkinlerde görülen şiddet, çocuklara kötü muamele, aile içi şiddet/partner şiddeti ve kendine yönelik şiddet dahil olmak üzere diğer şiddet türleriyle yakından bağlantılıdır. Bu şiddet türleri ortak risk faktörlerine sahiptir ve biri diğeri için döngüsel bir risk faktörü halini alabilmektedir (örneğin çocukluk döneminde fiziksel olarak istismar edilmiş birinin daha sonra ergenlik döneminde kendine şiddet eylemleri göstermesi bir risk faktörü sayılabilir). Bu nedenle ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki şiddeti daha geniş bir şiddet sınıflandırması olarak ele almak yerinde olacaktır. Tolan, tüm epidemiyolojik risk faktörleri, şiddet örüntüleri ve kültürel etkenleri bir araya getirerek ergen ve gençlerin şiddet eylemlerini dört farklı tipte açıklamıştır (35). Bu türlerin her biri de eylemin yaygınlığı, yoğunluğu, yaşam boyu etkileri ve eylemi engellemek için gerekli müdahalelerin yanı sıra bu müdahalelere verilen tepkilere ait

örüntüler bakımından ayırt edilebilmektedir (36). Literatürdeki bazı çalışmaların sonuçlarına göre biyopsikososyal bir model içinde, çeşitli genç popülasyonlardaki şiddet yaygınlığı, olası nedenler, risk faktörleri ve olası başlangıçyaşı farklılıkları ile çok boyutlu bir süreklilik içinde bulunmaktadır (37). Bu dört tür, şiddetin ortam ya da durumdan mı yoksa bireysel farklılıklardan mı kaynaklandığı ya da tetiklendiği bakımından birbirinden farklılık göstermektedir.

Ergen ve genç bireylerde görülen şiddet türlerinden ilki “durumsal şiddet” olarak adlandırılmıştır. Bu türde görülen fiziksel şiddette bir futbol maçı veya yoğun alkol tüketiminin var olduğu bir parti gibi bağlamın önemi yüksektir. Polis kayıtları, acil servis kayıtları ve diğer arşivler incelendiğinde mevsim normallerinin üzerinde sıcaklıklarda, hafta sonları ve toplumsal olarak yoğun stresin yaşandığı durumlarda şiddet içerikli yaralanma/ölüm vakalarının arttığı görülmüştür (38).

Yoksulluk ve tehlikeli mahallelerde barınmak gibi bağlamsal faktörler ve düşük sosyoekonomik statü gibi sosyal faktörler şiddet uygulayıcısı ve/veya mağduru olma olasılığı ile ilişkili bulunmuştur (39). Bu sosyal veya bağlamsal faktörler, toplumda görülen ayrımcılık ve mahalle baskısı gibi örüntülere eşlik ettiğinde veya bunların bir parçası olarak kabul edildiğinde, düşük sosyoekonomik düzeye sahip toplulukların yüksek bir şiddet oranına sahip olması bu şekilde açıklanabilmektedir (40). Bu tip arka plan etkenler, bireyde halihazırda mevcut olan şiddet yatkınlığını bir eyleme dönüştürebilmektedir (41).

Şiddet eylemlerinin önemli bir kısmı da bir ilişki içinde bulunan bireylerinkişiler arası anlaşmazlıklarından doğabilmektedir. Bu bakımdan flört/partner şiddeti, akranlar arası şiddet-zorbalık ve aile içindeki çocuktan ebeveyne olan şiddet eylemleride ikinci ergen-ergen yetişkin şiddeti türü olarak ele alınmaktadır. Bergman (1992) ergenkızların %15,7'sinin ve oğlanların ise %7,8'inin flörtleri esnasında fiziksel olarak mağdur edildiklerini saptamıştır (42). Benzer şekilde, gençlerde görülen diğer şiddet türlerinin de aile içi şiddetin mağduru veya faili olmakla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır (39). Diğer yaş gruplarında olduğu gibi, gençlerdeki flört şiddetinin yaygınlığı, bu tür şiddeti önleme, durdurma ve iyileştirme çabalarında ilişki başlatma, sürdürme ve bitirme becerilerinin geliştirilmesi ve ilişkilerin önemine daha fazla vurgu yapılması gerektiğini gösterebilir.

Durumsal ve ilişkisel şiddet türlerine ek olarak gençler arasında bir diğer yaygın şiddet türü ise eylemin gerçekleştirilmesi (modus operandi) bakımından “yırtıcı/avcı” şiddet türüdür. Bu şiddet türü, eylemi sergileyenin bir çeşit (cinsel, fiziksel, maddi, ruhsal) kazanç elde etme amacıyla veya bir suça mahal verecek ya da antisosyal davranış

örüntüsünün bir parçası sayılabilecek şekilde “kasti” olarak uygulanan birşiddet türü olarak tanımlanmaktadır (43). Elliot’un çıkarımlarına göre, ergenlerin %20 ila 30’unun yırtıcı/avcı tür şiddet eylemlerinde bulunduğu öne sürülmektedir. Ancak erkek ergenlerde %5 ila %8, kadın ergenlerde ise %3 ila %6 arasında oranlarda “ciddi” yırtıcı/avcı şiddet görülmüştür. Ciddi ifadesi şiddet eyleminin; süregelen, yoğun ve antisosyal davranış örüntüleri (kandırma, tuzağa düşürme vb.) ile bezeli bir şekilde meydana gelmesinden dolayı ayırıştırılmıştır (44, 45). Dolayısıyla yırtıcı/avcı şiddet bir davranış kalıbı olarak durumsal ve ilişkisel şiddetten daha sık görüldüğü söylene de bu tür şiddet için öngörülebilirlik zor sayılmaktadır.

Ayırt edilmesi gereken dördüncü bir şiddet türü ise “patolojik şiddet” olarak nitelendirilen türdür. Nadir karşılaşılan bir tür olarak kabul edilmektedir. Tahrik veya tetikleyici unsurlar az olmasına karşın ortaya çıkması ve tekrarlı bir şekilde meydana gelmesi bu şiddet biçimini diğer türlerden ayırmaktadır. Bu şiddet türünü sergileyen ergen ve genç yetişkinlerin nörolojik bir travma, işlev yitimi, psikolojik bir bozukluk veya ihmal, istismar öyküsüne sahip oldukları düşünülmektedir. Biyolojik ve psikolojik belirteçler, bu grupta daha ön plana çıkmaktadır (43).

2.4. Ergen ve Genç Yetişkinlerde Gözlenen Şiddet Eylemlerinin Yaygınlığı

2.4.1. Dünya üzerindeki şiddet eylemlerinin yaygınlığı

Dünya Sağlık Örgütü’nün 15 bölgede yaptığı epidemiyolojik çalışmaya göre fiziksel şiddet yaygınlığı yaşam boyu %13-%61 arasında bulunmuşken ağır (yoğun yaralama veya ölüm) fiziksel şiddetin yaygınlığı %4 ile %49 arasında saptanmıştır. Bunun yanı sıra cinsel saldırı ise %6 ile %59 arasında görülmüştür (2). 2014 yılında ise Dünya Sağlık Örgütü’ne üye olan 133 ülke ulusal ölçekte fiziksel şiddet ve cinayet oranları bakımından incelenmiştir. İncelenen ülkeler dünya nüfusunun %88’ini oluşturmaktadır. Sonuçlara göre 6,7/100.000’lik bir oranla araştırılan zaman aralığında 475.000 cinayet saptanmıştır (46). Nijerya’da yapılan yaşam boyu yaygınlık çalışmasında da fiziksel şiddet yaygınlığı %26 bulunmuşken bu oran Ukrayna’da %58 olarak saptanmıştır (47, 48).

Amerika’da 2007 yılında okul bağlamında yapılan çalışmalara göre 12-18 yaş aralığında ergen öğrencilerin son 6 ay içinde %4’ünün herhangi bir şekilde mağdur olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %3’ü hırsızlık mağduru olduğu ve %2’si ise şiddet mağduru olduğunu bildirmiştir. Lise öğrencilerinin okul bağlamı ortamında kavga

etme/fiziksel şiddette bulunma oranları ise %12 olarak rapor edilmiştir (49). Yine Amerika'da ergenlerle yapılmış yaygınlık çalışma raporlarına göre ise 2008 yılında ergenler tüm şiddet içerikli suçların %12'sine dahil olmuştur. Fiziksel saldırı oranları ise 2,111,200 vakada 56,000 olarak saptanmıştır (50). Aynı raporlama çalışması 2019 yılı için yapıldığında ise son bir ay içerisinde her 8 lise öğrencisinden birinin silah taşıdığı bu oranın ise okul içerisinde 36'da 1 olduğu saptanmıştır. Yine aynı yıl lise öğrencilerinin %22'si herhangi bir kavgaya karıştığını bildirmişken okul içerisinde olan kavgaların oranı %8 olarak saptanmıştır (51). Yapılan bir başka raporlama çalışmasına göre Amerika'da 2020-2021 yılları arasında liselerde 93 silahlı saldırı gerçekleşmiştir. Bu sayılar 2000-2001 sezonundan beri en yüksek orana ulaşmıştır. 2009-2019 yılları arasında lise öğrencilerinin silah taşıma oranları incelendiğinde ise son 10 yıllık periyotta oranların %17'den %13'e düştüğü, okul bağlamında silah taşıma oranları ise %6'dan %3'e düşmüştür (52).

2.4.2. Ülkemizdeki şiddet eylemlerinin yaygınlığı

Ülkemizde yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar saptanmıştır. Kepenekçi ve Çınkır'ın lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmaya göre (2006) sözel şiddetin %33,5 oranında, fiziksel şiddetin %35,5 oranında, duygusal şiddetin %28,3 oranında ve cinsel zorbalığın %15 oranında olduğu ifade edilmiştir (3). Güleç Öyekçin ve arkadaşlarının çalışmasına göre (2012) fiziksel şiddet oranları %30, psikolojik şiddet oranları ise %54 olarak bulunmuştur (53). Zonguldak'da yapılan bir çalışmada (2015) ise katılımcıların %24'ünün fiziksel şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (54).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yönetiminde yapılan çalışma da (2009) ise fiziksel şiddet %39 oranında bulunmuştur (55). Elazığ'da lise öğrencileri ile yapılan çalışmanın (2014) bulgularına göre öğrencilerin %31,7'si fiziksel şiddet uyguladığını belirtirken %12,2'si fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir (56). Malatya'da 2010 yılında 410 ergenle yapılan çalışmaya göre ise ergenlerin özsayı düzeylerine göre fiziksel şiddet görme oranlarının %11,2 ile %13,9 arasında değiştiği saptanmıştır (57). Sivas'ta üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada ise öğrencilerin %8,1'inin fiziksel şiddete, %57,6'sının sözel şiddete, %32,8'inin ise duygusal şiddete maruz kaldığı görülmüştür.

2.5. Ergen ve Genç Yetişkinlerde Gözlenen Şiddet Eylemlerinin Ortaya Çıkmasına Neden Olan Faktörler

Ergenler ve genç yetişkinlerde meydana gelen şiddet ve şiddetin bir alt türü olarak fiziksel şiddet, içsel ve dışsal olmak üzere birçok faktörden; doğrudan, dolaylı olarak, tek başına veya çeşitli yapıların müşterek katkısı ile etkilenebilmektedir.

2.5.1. Biyolojik-Fizyolojik Faktörler

Şiddetin meydana gelmesine ilişkin biyolojik ve fizyolojik etkenlere dair açıklamalar beynin yapısı ve beyin bölgeleri ile şiddet eylemi sergileme arasındaki ilişkileri öne sürmüştür. Buna göre prefrontal korteks, temporal korteks, amigdala, hipokampus ve singulat girusdaki anormal uyarılmaların şiddet eylemleri bakımından önemli olduğu bilinmektedir (4). Periaqueductal gri madde, locus coeruleus, substantia innominata ve amigdalanın merkezi çekirdeğinin elektriksel uyarımı, vücutta fiziksel savunma tepkileri meydana getirebilmektedir (58). Sturmeý'in aktarımına göre şiddet davranışı durumsal olarak nöroaktiviteler bakımından başlatılıp aynı zamanda sonlandırılabilen bir yapıya da sahiptir (30). Artmış dürtüsellik inferior ve mediyal frontal korteksle yakından ilişki gözükmektedir. Dorsolateral prefrontal korteks, orbitofrontal korteks beynin sağ ve sol taraflarında patolojik bir etkilenme sonucu fiziksel şiddetin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (59). Cinayet, yaralama gibi fiziksel şiddet yoğunluğu bulunan eylemlerden dolayı hükümlü konuma gelen bireylerleyapılmış bir çalışmaya göre, frontal ve oksipital loblardaki gri cevher hacminin azaldığı tespit edilmiştir. Bu durum duygu düzenleyememe ve reaksiyonel saldırganlığın bir nedeni olabilmektedir (60).

Limbik sistemin oluşturduğu duygular prefrontal bölgede düzenlenmekte ve tepkilerin, dürtülerin işlenmesi prefrontal korteks aktivasyonu ile kontrol edilmektedir. Dolayısıyla prefrontal kortekste gözlemlenebilen lezyonların veya patolojilerin bu yapıyı bozarak şiddet davranışlarına neden olduğu sanılmaktadır (61). Yine frontal lezyonların bireylerde duygu düzenleme işlevini azalttığı ve bireylerin eylemlerinin muhakemelerini yapmalarını engellediği sonucuna ulaşılmaktadır. Empatinin azalması ve davranış kontrolünün yitimi şiddetin daha kolay meydana gelmesine neden olabilmektedir. Lezyonların prenatal bir şekilde görülmesi veya erken yaşta ortaya çıkması bireyin eylemlerini kontrol etme becerisini daha çok azaltabilmektedir (62).

Yapılan bir çalışmaya göre gebelik döneminde alkol, sigara ve uyuşturucu maddelerin kullanımının doğum sırasında hipoksiye sebep olduğu belirtilmiştir. Bir başka çalışmaya göre ise anneleri suça karışan ve gebelik sırasında sigara tüketimi olan çocuklar boylamsal takip edilmiş ve çocukların kontrol gruplarına kıyasla daha fazla saldırgan ve antisosyal davranış gösterdikleri saptanmıştır (63). Sigara gibi alkolün de fetal dönemde bebek için olumsuz etkilere sahip olduğu bilinmektedir. Yapılan bir randomize kontrollü çalışmaya göre, hamilelik döneminde annenin yoğun alkol tüketimi çocuklarının sosyal beceri kaybına uğramasına, dürtüselliklerinin artmasına ve antisosyal davranış sergileme oranlarının artmasına neden olduğu görülmüştür (64).

Dışsal bir müdahale ile beyinde meydana gelebilen değişimler beynin plasti özelliği bakımından yeniden haritalanmasına ve yaşam boyu bireyin şiddete yönelik eylemlerinin artmasına neden olabilmektedir (65). Şiddetle en çok ilişkilendirilen fizyolojik faktörler arasında stres hormonları ve sinirsel uyarı sistemleri yer almaktadır. Stresli yaşantılar sırasında kortizol üretmekten sorumlu olan Hipotalamus Hipofiz-Adrenal eksen çocukluk dönemi boyunca büyük gelişimsel değişiklikler gösterebilmektedir (66). "Savaş ya da Kaç" tepkisinin sürekli aktive edildiği beyin bölgeleri kronik olarak strese maruz kalındığında, beynin yeni bağlamlara nasıl tepki vereceği değişebilmektedir (67). Bu epigenetik farklılaşmalar, beyin bölgeleri arasında ve nöral gelişimi etkilemektedir (68). Beyin hücresinin yaşamı döngüsü boyunca değişim devam edebilmekte hatta nesiller boyunca kalıcı etkiler gösterebilmektedir. Bu farklılaşmalar, şiddet için "yüksek riskli gen kombinasyonuna" sahip olan bireylerin dahi asla şiddete başvurmayacağı anlamına gelmektedir (69).

Genetik açıklamalar

Gen ve çevre etkileşimi de bu bağlamda şiddet eylemleri üzerinde etkili olabilmektedir. Caspi ve arkadaşlarının çalışmasına göre, çocukluk döneminde karşılaşılan örseleyici yaşantıların, monoamin oksidaz A geni üzerinde değişiklikler yarattığı gözlenmiştir. Monoamin oksidaz A (MAOA) geni ise şiddet ve suç davranışı ile ilişki bir nörotransmitter metaboliti olarak bilinmektedir. Yine Caspi ve arkadaşlarının çalışmasına göre, çocukluğunda hiç örseleyici yaşantı yaşamadığını belirten ya da nispeten örseleyici yaşantı deneyimlemiş bireyler daha az şiddet eylemi göstermekte iken düşük MAOA seviyelerine sahip ve yoğun örseleyici yaşantı deneyimlemiş bireyler, yüksek MAOA aktivitesine sahip bireylerden yaklaşık dört kat daha fazla saldırganlık sergilemektedir (70).

Kim-Cohen ve arkadaşları dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) ve duygudurumsal bozukluklar gibi diğer çocukluk çağı bozukluklarının üzerinde de benzer etkiler bulmuşlardır. Meta-analiz çalışmalarına göre genotip ile çocuklukta gözlenen örseleyici yaşantılar arasındaki gözlenen şiddet etkileşimine dair kanıtlar sunmuşlardır. Bu çalışmalar, saldırganlık ve şiddete neden olan değişkenlerin etkileşiminin önemini göstermektedir (71).

Evlad edinme çalışmaları, ailede kişilik bozukluğu öyküsü ile hanedeki örseleyici yaşantılar arasındaki etkileşimin, tek başına olumsuz genetik yapıdan ya da olumsuz çevreden daha iyi bir şiddet öngörücüsü olduğunu göstermektedir (72). Başka bir deyişle, şiddetin dışa vurulması için genetik yüklülüğün çocuk istismarı gibi çevresel olaylarla etkileşim halinde olması gerekmektedir. İstismarın gözlenmediği durumlarda genetik yüklülük şiddet üzerinde önemli ölçüde etkilere sahip değildir (70, 73).

Evrimsel açıklamalar

Bireylerin aile içi ve çevresine yönelik şiddet öğrenmeleri ile ilgili birtakım evrimsel açıklamalar da bulunmaktadır. Trivers, ebeveynlerin ve çocuklarının farklı beklenti ve çıkarlarını analiz etmiştir. Buna göre ebeveynlerin çocuklarına ne kadar süreyle yatırım yapmaları ve bu ebeveynlik yatırımını ne zaman bırakmaları gerektiğine ilişkin ebeveyn-çocuk çatışmaları incelenmiştir. Ebeveyn yatırımını en üst düzeye çıkarmak çocukların çıkarınadır, ancak ebeveynlerin mevcut çocukları yerine yatırım yapacakları başka mevcut çocukları ve gelecekte olacak çocukları olabilir. Bu bağlamda özellikle annenin (uzun gebelik süreleri ve yenidoğana karşı olan yoğun bakım yükü

düşünüldüğünde) önce doğmuş çocuğa karşı şiddet göstermesinin evrimsel açıdan bir açıklaması da bu şekildedir (74). Daly ve Wilson, ebeveynlerin kendi çocuklarına yatırım yapma konusunda isteksiz olabilecekleri üç durum tespit etmiştir: (a) Çocuğun gerçekten kendilerine ait olduğuna dair şüphe; (b) çocuğun sağlık kalitesinin düşük olması ve (c) yiyecek kıtlığı, sosyal destek eksikliği ve diğer büyük kardeşlerden gelen talepler gibi dışsal koşullar. Bebek öldürme oranları anne yaşı ile ilişkili sayılmaktadır. Yaşlı annelerin bebeklerini öldürme olasılığı daha düşüktür, bunun nedeni belki de yaşlıannelerin diğer çocukları genç annelere göre daha az olgunlaştırma şansına sahip olmasıdır. Hem annelerin hem de babaların büyük çocuklarından ziyade küçük çocuklarını öldürme olasılıklarının daha yüksek olduğu sanılmaktadır. Böylece ebeveyn yatırımı daha az olduğundan diğer çocuklara yatırım yapma fırsatları hala mevcut kalmaktadır. Bazı durumlarda ise çocuklar ebeveynlerini öldürebilmektedir. Çocukların, daha yaşlı ebeveynlerini genç ebeveynlerine kıyasla öldürme olasılığı daha yüksek görülmektedir. Baba, hızlı bir şekilde yeni çocuklara sahip olmayı amaçlarken, çocuklar ise gelecekteki kardeşleri yerine kendilerine yapılan ebeveyn yatırımını en üst düzeye çıkarmak için kardeşlerin gelişini geciktirmeyi hedefleyebilmektedir. Bu da kardeş rekabetinin, çocuklara yapılan ebeveyn yatırımının yine çocuklar tarafından kontrol edilmesinin bir biçimi olarak evrimsel bir açıklaması gibi görünmektedir (75).

Şiddet ve fizyoloji açıklamalarında son olarak cinsiyet farkından söz edilmektedir. Çalışmalar, erkeklerin kadınlardan daha fazla şiddete maruz kaldığını göstermektedir (76). Cinsiyet farklılıkları, özellikle fiziksel saldırganlıkta, erken yaşlarda ortaya çıkmakta ve gelişim boyunca devam etmektedir (77). Ayrıca, erkek saldırganlığının kadın saldırganlığına kıyasla daha fazla şiddet, zarar verme, gözdağı verme ve diğer tehdit edici unsurları içerdiği yaygın olarak kabul edilmektedir. Erkeklerde görülen şiddetin; zorlama, gözdağı verme veya aşağılama örüntüsünün bir parçası olma olasılığının yüksek olduğu ileri sürülmektedir (78).

2.5.2. Bireysel-Ruhsal Faktörler

Şiddet ile ilgili ruhsal/psikolojik açıklamalar öncelikle psikoanalitik anlayışın şiddete bakış açısı üzerinden konuyu ele almaktadır. Sigmund Freud'a göre bireylerin mevcut saldırganlık ve şiddet eğilimini bu üç faktör yansıtmaktadır: Psişenin farklı yapıları (id-ego-süperego) arasındaki bilinçdışı bir çatışmanın ifadesi, bozulmuş kişilik

fonksiyonları ve işlevini yitirmiş insan ilişkileri. Bireylerin erken yaşam deneyimleri; özdeşleşme (ebeveynler gibi ol modeller gibi davranma), rekapitülasyon (başka birinin kontrolünde gibi davranma) ve içselleştirme (geçmişte başkalarının kendisine davrandığı gibi davranma) gibi süreçler ile oluşabilmektedir. Şiddet, başlangıçta güdüsel ve bilinçsiz görünen gelişimsel sorunlar olarak kabul edilmektedir ancak çocuk 4 yaşına geldiğinde kendi zihnini ve başkalarının zihnini anlamaya hatta zihinselleştirmeye başlar. Yani bu durumda çocuk karşısındakinin ruhsal dünyasını zihninde canlandırıp karşısındakine acı çektirmek için bir plan yapabilir (79).

Anna Freud'a (1947) göre patolojik olarak nitelendirdiği saldırganlık çeşidi; yetim kalmış, kuruma yerleştirilmiş veya başka bir şekilde travmatize edilmiş çocuklarda görülmektedir. Nesnelere ve insanlara karşı görünüşte anlamsız, acımasız ve incitici bir şiddet eylemleri şeklinde tanımlanır ve bu tip çocuklarla başa çıkmak zordur. Anna Freud, şiddet davranışının doğrudan tedavisinin faydasız ve muhtemelen zararlı olacağı sonucuna varmış ve bunun yerine saldırganlığın cinsel ve saldırgan dürtüleri kaynaştırma girişimleriyle tedavi edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ebeveynler ve diğer bakım verenler de dahil olmak üzere başkalarından gelen şiddete tepki olarak çocukların kendilerini saldırganla özdeşleştirdikleri fikrini ortaya atmıştır. Bu çocukların bazılarında şiddet sergilemenin bir sorun olduğunu fark eden Anna Freud, bir çeşit “yedek ebeveyn” olarak belirlenen başka bir personelle yakın bir ilişki kurmalarını önermiştir. Bu yöntemin saldırganlık ve şiddet sergileme konusunda yardımcı olduğunu bildirmiştir (80).

Psikoanalitik yaklaşımların ardından güçlenen davranışçı yaklaşımlarda ise şiddet uyarıcı-uyaran ilişkisi bağlamında ele alınmıştır. Dollard ve arkadaşlarının eklektik davranışçı yaklaşımına göre, şiddet gerçek veya vekil bir hedefe doğru da kendini gösterebilir. Örneğin; birkaç gün boyunca işten kaynaklanan birikmiş engellenme, ebeveyn eve geldiğinde aile üyelerine karşı ani bir öfke ile kendini gösterebilir. Dollard ve arkadaşları şiddet sürecini etkileyebilecek değişkenleri tanımlamayı şu şekilde ifade etmektedir: (1) Kışkırtmanın gücü, engellenmiş tepki dizilerinin sayısı ile ölçülen engellenme miktarı ve (2) engellenme kaynaklı saldırganlığın cezalandırılması. Şiddet, büyük olasılıkla engellenmeyi yaratan kişiye yöneliktir ve şiddetin yöneltildiği kişi ortadan kalktığında birey, vekil kişiye veya nesnelere yönelebilir. Kişi engellenme duygusundan kendisinin sorumlu olduğuna inanıyorsa, kendine yönelik şiddet gösterme olasılığı daha yüksektir (81).

Davranışçı yaklaşımların popülerliğini kaybetmesi ile bilişsel kuramlar ve öğrenmenin önemi ortaya çıkmıştır. Sosyal Öğrenme Kuramı, 1940'lara kadar uzanan

(81) saldırganlık ve şiddeti açıklamak ve tedavi etmek için daha geniş bir öğrenme yaklaşımını ifade eder ve saldırganlığın psikoanalitik formülasyonlarının reddedilmesi, öğrenmenin önemli olduğuna dair bazı genel ifadeleri veya bazı durumlarda aileler, eğitim ortamları ve başka yerlerdeki belirli öğrenme süreçlerini karakterize eden yaklaşımlardır. Öğrenme mekanizmaları, klasik davranışsal mekanizmaları veya bilişsel saldırganlık teorilerini bir araya getirmektedir. Bandura'nın çalışmalarını temel alan ve genişleten Sosyal Öğrenme Kuramı, şiddetin; kardeşler, ebeveynler ve akranlar aracılığıyla ve model alma, sosyal onay gibi olumlu pekiştirme ve ev işlerinden veya sosyal etkileşimden kaçınma gibi olumsuz pekiştirme yoluyla sosyal olarak öğrenildiğini öne sürmüştür. Bu öğrenme süreçleri, çocuğun dürtüsellik, öz denetim, ödül ve cezaya duyarlılık gibi eğilimleri ve ebeveynler ve diğer bakım verenlerin eğilimleri ile etkileşime girebilmektedir (82).

Sosyal Öğrenme Kuramı'nı temel alan boylamsal bir çalışmada New York'un yarı kırsal bir bölgesindeki katılımcıların saldırganlık ve şiddet eylemlerinin gelişimi 22 yıl boyunca takip edilmiştir. Örneklem 1960 yılında 7-9 yaşlarında olan yaklaşık 870 çocuktan oluşmaktaydı (83). Araştırmacılar, örnekleme 10 ve 22 yıl sonra da takip etmiştir. Côté ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan diğer boylamsal saldırganlık ve şiddet çalışmaları gibi, araştırmacılar yaşam boyu saldırganlığın ve şiddetin önemli ölçüde istikrarlı olduğunu, ancak gelişimin erken dönemlerinde çevresel değişkenlerin yetişkinlerde şiddet ve suçluluğu üzerinde kalıcı etkileri olduğunu bulmuştur. Saldırganlığın 7-9 yaşlarında daha az anlamlı ilişki kuran ve daha az kabul edici ebeveynler, evde cezalandırma ve ebeveynleriyle özdeşleşmeme tarafından yordandığı saptanmıştır. Ayrıca, bu değişkenler arasında ilginç bir ilişki daha gözlenmiştir. Ebeveynleriyle özdeşleşen çocuklar, cezanın saldırganlık üzerindeki baskılayıcı etkisine karşı en hassas olanlardır ve bu durum 10 yılın sonunda tersine dönmüştür (84).

Eron ve arkadaşları, birinci zaman sırasındaki saldırganlık ve şiddetin süregelen şiddeti öngördüğünü bulmuştur. Birinci ölçüm zamanında şiddet sergileyen çocukların 19 yaşına geldiklerinde suç işleme olasılığı örneklemin geri kalanından üç kat daha fazla saptanmıştır. Ayrıca, ebeveynleriyle özdeşleşen, pişmanlık ve suçluluk belirtileri gösteren ve birinci zamanda örneklemin geri kalanından daha az şiddet içeren, TV izlemeyen çocukların 10 yıl sonra saldırgan olma olasılığı daha düşük bulunmuştur. Birinci zamandaki davranış, 22 yıllık takipte saldırganlık ve şiddeti öngörmeye devam etmekteydi. Birinci zamandaki saldırganlık, suç davranışını, eşlere yönelik şiddeti ve çocuklarını cezalandırmayı öngörmeye devam etmiştir. Ayrıca, birinci zamandaki

prososyal davranış, arkadaşlık ve şiddet içeren TV izleme ölçümleri de 22 yıl sonraki saldırganlığı ve şiddeti, suç davranışının boyutunu ve sosyal ve ekonomik başarıyı öngörmüştür. Çocukluğun erken dönemlerinde agresif ve prososyal davranışların öğrenilmesinin, yaşam boyu devam eden saldırganlık ve şiddet üzerinde güçlü bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır (83).

Ailenin de antisosyal davranışlar, saldırganlık ve şiddet gelişiminde rol oynadığı çokça tartışılmaktadır. Patterson ve arkadaşları şiddet ve saldırganlık da dahil olmak üzere aileden kaynaklı antisosyal davranış gelişiminin üç aşamasından bahsetmektedir. Birinci aşamada, ev ortamındaki eğitimin ve denetimin yetersiz olduğu bahsedilmektedir. Ebeveynler sert ve tutarsız bir disiplin modelini benimser, çocuklarıyla çok az olumlu ilişki kurar ve denetleme konusunda başarısızlık gösterirler. Dolayısıyla çocuklar çalışma ve disiplinle ilgili sosyal normları öğrenemez ve öz denetim geliştiremezler. Ebeveynler zaman zaman farkında olarak veya olmayarak bazen onay, ilgi göstererek ve hatta davranışlara gülerek tepki verme yoluyla aykırı çocuğun eylemlerini pekiştirebilmektedir. Çocuğun antisosyal davranışları ve şiddet eylemleri ebeveynlerin zorlayıcı uygulamalarını ve cezalarını artırmaktadır. Karşılıklı olarak bu davranışlar pekişir bu nedenle çocuklar ebeveynlerinden prososyal bir davranış öğrenemez. Bu döngü içerisinde çocuk antisosyal kişilik bozukluğu geliştirebilir, sosyal becerileri zayıflayabilir ve engellenmiş bir birey haline gelebilir.

İkinci aşamada, çocuklar sosyal beceri zayıflıkları ve engellenme duygularını tolere edememeleri nedeniyle akranları tarafından da kısmen reddedilir ve bu nedenle okul başarısızlığı yaşayabilirler. Çocukların kontrol altına alınamayan problemleri davranışları akademik başarılarını düşürür, ev ödevlerini yapamazlar, bu durum ise okul başarılarını zedeler. Ayrıca, çocukların antisosyal davranışları, grubun davranış normlarını benimsememeleri ve akran kışkırtmalarına aşırı tepki vermeleri nedeniyle birçok akran tarafından reddedilmelerine yol açabilmektedir. Son olarak üçüncü aşamada ise antisosyal davranışlarının ve ebeveyn denetiminin eksikliğinin bir sonucu olarak çocuklar, aykırı akranlarının daha fazla antisosyal davranış ve uyuşturucu kullanımını teşvik ettiği, tipik prososyal davranışları hoş görmediği ve suç ve suçluluk için fırsatlar sağladığı aykırı grupların üyeleri haline gelebilmektedirler (85).

Anderson ve Bushman'ın ise saldırganlık ve şiddet ile ilgili çok sayıda literatürü ve psikolojik kuramlardan gelen kavramları sentezleyerek Genel Saldırganlık Modeli'ni (GSM) sunmuştur (86). Allen ve Anderson, GSM'nin "saldırganlığı anlamaya yönelik, alana özgü birçok kuramın en iyi yönlerini bir araya getiren ve şiddeti etkileyen çok çeşitli

faktörleri dikkate alan bütünleştirici bir biyo-sosyal-bilişsel, gelişimsel yaklaşım" olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, mevcut bilginin bu şekilde yeniden düzenlenmesinin saldırganlık ve şiddete yönelik yeni müdahaleler üretebileceğini öne sürmüşlerdir (87). GSM, şiddet ve saldırganlığın açıklanmasında üç önemli noktaya değinmektedir. Birinci nokta "bağlamda bireydir." Bireyin bilişsel, duygusal ve uyarılma yolları söz konusudur. Şiddet eylemleri yakınsak ve uzak faktörler bakımından incelenmektedir. Modelin girdilerini; bireyin kişilik özellikleri, tutumları ve genetik faktörleri gibi durağan faktörler ve şiddete dair anlık ipuçları, kışkırtılma, engellenme, acı (fiziksel veya psikolojik), uyuşturucu/uyarıcı maddeler ve teşvik ediciler gibi durumsal veya devimsel faktörler oluşturmaktadır. Bireyin mevcut içsel durumları bir aracılık etkisine sahip olup girdiler ve çıktılar arasında yol görevi görmektedir. Düşmanca düşünceler, senaryolar gibi bilişsel durumlar, duygulanım veya duygudurumlar ve son olarak yüz ifadesi veya uyarılma gibi duyumsal olarak tetikleyici uyarılma yolları gibi yollar mevcuttur. Çıktılar olarak ise düşünceli veya çaba gerektiren eylemler veya dürtüsel, otomatik, düşük çaba gerektiren eylemler görülmektedir.

GSM diğer bazı faktörleri de modelin içine almaktadır. Bunların arasında yaşam boyu öğrenme, saldırgan tutumlar, şemalar ve şiddete karşı sistematik duyarsızlaşma gibidir. Bu faktörler, şiddete yönelik farklı derecelerde eğilime sahip kişilik özellikleri yaratmaktadır. Kişilik özelliklerine daha sonra sosyal durumlar ve akran grupları gibi durumsal faktörler aracılık eder. Son olarak, saldırganlık fırsat, öfkeye karşı engellemeler, büyük insanlar (örneğin ebeveynler) ve küçük insanlar (örneğin çocuklar) arasındaki etkileşim sırasında saldırganlığın etkinliği; acıya saldırganlıkla karşılık vermeye hazır olma ve öfke için çeşitli rollerden de etkilenir (5).

Loeber ve Farrington'da kişilik özellikleri bağlamında agresif veya dürtüsel problemleri olan bireylerin düşük öz denetime sahip olabileceklerini öne sürerek bu bireylerin saldırganlık, şiddet ve suçluluk bakımından yüksek belirtiler gösterebileceğini öne sürmektedir (88). Öz denetimdeki farklılıkların bireylerin suç öyküsü ve şiddet eylemleri bakımından en güçlü belirleyici faktör olduğu konusunda birçok araştırma uzlaşmaktadır (6, 89). Örneğin, Yeni Zelanda'da erkeklerden oluşan büyük bir doğum kohortu üzerinde yapılan bir çalışmada, şiddet içeren suçlardan hüküm giymiş kişilerin, şiddet içeren suçlardan hüküm giymemiş olanlara kıyasla öz denetim ölçümlerinde istatistiksel olarak anlamlı olarak daha düşük puan aldıkları bulunmuştur (Cohen d puanları, 0,5 ile 1,0'dan fazla arasında değişmektedir) (90). Bir başka çalışmada ise, düşük öz denetimin ergenler arasında hem psikolojik ($r = .47$) hem de fiziksel ($r = .38$) zorbalıkla

ilişkili olduğu bulunmuştur (92). Şiddet içeren davranışlar genellikle kısa vadeli olup, fail için uzun vadede kayda değer bir maliyet yaratma riskiyle birlikte yine uzun vadede çok az kazanç sağlamaktadır. Gençler arasındaki pek çok şiddet eylemi çoğu zaman aniden ortaya çıkmaktadır.

Kişilik özellikleri bakımından Karanlık Üçlü olarak anılan, psikopati, narsisizm ve makyavelizm gibi özelliklerin de şiddet ve saldırganlıkla ilişkili olduğu doğrulanmıştır (92). Psikopati, empati eksikliği, başkalarının haklarına saygı duymamak, ihlal etmek ve kötücül bir duygusuzluk hali besleme ile ilişkilidir. Yalnızca hedef odaklı olmak ve hedefe ulaşan yoldaki zararları dikkate almamak gibi bir görünüme de sahiptir. Yapılan bir meta-analiz çalışmasına göre “duygusuz” olmanın gençlerde daha sık antisosyal davranış ve şiddeti yordadığı açıklanmıştır (93). Narsisizm düzeyi yüksek kişiler, kim olduklarına ve hak ettikleri tanınma ve statüedair çarpık bir algıya sahiptir. Narsistler hak ettiklerini düşündükleri özel muameleyi görmediklerinde, başkalarına karşı şiddete varabilen bir tutum sergileyebilmektedirler (94). Bir meta-analiz çalışması, şiddet suça karışmış genç erkeklerin narsisizm düzeylerinin diğer genç erkeklerden çok daha yüksek olduğunu (95) ancak benlik saygısı puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini saptamıştır. "Makyavelizm" manipülasyon, saldırganlık ve şiddet de dahil olmak üzere güç elde etmek için gerekli her türlü aracı kullanmayı ifade eder. Makyavelizm davranışı okulda fiziksel zorbalıkla olumlu yönde ilişkili olarak bulunmuştur (96). Sonuç olarak, bu üç karakteristik eğilim, şiddet eylemini sergilemeyi kolaylaştırıyor gibi görünen empati eksikliği, yetki duygusu ve güç kazanma motivasyonunu somutlaştırmaktadır.

Saldırganlık ve şiddet ile ilgili genel kanı şiddet eylemi sergileyen bireylerin mutlaka bir ruhsal bozukluğa sahip olduğu yönündedir (97). Ancak mevcut verilere göre, özellikle okullarda silahlı saldırı yapan yalnızca bazı bireylerin yaşam boyu ciddi bir ruh sağlığı problemi yaşadığı görülmüştür (98, 99). Ruhsal bozukluklar, şiddet eylemleri riskinin biraz daha yüksek olmasıyla bağlantılı olsa da şiddet eylemlerinin yalnızca %4'ü yoğun bir ruhsal bozukluğa atfedilebilmektedir (100). Bunun yanı sıra, ağır semptomlara sahip ruhsal bozukluğu olan bireyler arasında gelecekteki şiddeti öngören faktörler, genel nüfusta şiddeti öngören faktörlere benzer bulunmuştur (101). Öte yandan silahlı saldırıda bulunan ergenler için, evde ve/veya mahallede şiddeteyoğun bir şekilde maruz kalmak onları travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) vemaadde kullanım bozukluğuna yatkın hale getirebilmektedir (102).

Şizofreni, bipolar bozukluk, majör depresyon ve alkol/madde kullanım

bozuklukları da dahil olmak üzere ağır ruhsal bozukluğu bulunan 34.000 kişilik örnekleme gerçekleştirilen çalışmaya göre bozukluğa sahip bireylerin %95'inin, herhangi bir bozukluğu olmayan %98'lik örneklem gibi şiddete başvurmadığı görülmüştür (103). Yapılan bir başka çalışmaya göre ise şiddet eylemi ilk defa gerçekleştiğinde ruhsal bozuklukların olguyu açıklama oranı erkeklerin için %10 iken kadınlarda bu oran %26 olarak tespit edilmiştir. Bu oranlar alkol ve madde kullanımı varlığında istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde yükselmiştir (104). İngiltere'de 10 yıl süreyle yürütülen bir çalışmada, şiddet suçlarının yaklaşık %11'ine ruhsal bozukluk tanısı konulmuştur. En yaygın teşhisler alkol/madde kullanım bozuklukları, şizofreni ve diğer sanrısız bozukluklardır (105). Ancak İsveç'te yapılan bir çalışmada ise, cinayetten hüküm giyenlerin %90'ına ruhsal bozukluk tanısı konulmuş olup, bunların çoğunluğu kişilik bozuklukları olarak kayda geçmiştir. En yoğun diğer bozukluklar ise psikoz ve madde bağımlılığı şeklinde ilerlemektedir (106).

Şiddet ile en sık ilişkilendirilen ruhsal bozukluklardan birisi şizofrenidir. Yaşam boyu şizofreni görülme sıklığı genellikle %1 olarak ifade edilmektedir (107). Psikotik semptomları olan bireylerin şiddete eğiliminin artmasının nedeni olarak, tehdit, zulüm, iftira veya müdahaleye ilişkin sanrısız algılar ve duyumsamalarıdır. Bu da etkilenenlerin kendilerini algılanan düşmanlara veya saldırganlara karşı savunmaları gerektiğine inanmaları ile ifade edilebilir. Bu artmış risk, özellikle genç yetişkinlik döneminde ruhsal bozukluğun başlangıcında tedavi edilmemiş hastalar için geçerlidir. İlk kez psikoza giren hastaların %17'sinde ileri derecede şiddet öyküsü tespit edilmiştir (108). Risk özellikle daha önce şiddet öyküsü olan ve komorbid uyuşturucu kullanımı olan hastalarda yüksektir (103).

DEHB ise şimdiye kadar ağırlıklı olarak çocukluk ve ergenlik dönemine atfedilen bir bozukluktur. Bununla birlikte, DEHB'li bireylerin çoğunda genellikle semptomlar değişmiş bir tabloyla görünse de yetişkinlikte de devam edebilir. Çocukluk ve ergenlik dönemindeki temel semptomlar; dikkat eksikliği ve hiperaktivite, düzensiz eylemler, kontrolsüz dürtüsellik ve hatta küçük durumlarda öngörülemeyen öfke patlamalarıdır. Çoğunlukla çocukluktan yetişkinliğe kadar devam edebilen bir davranım bozukluğu da görülmektedir. DEHB'li çocukların yaklaşık %20'sine yetişkinlikte de devam eden antisosyal kişilik bozukluğu tanısı konmuştur. Madde kullanımı genellikle komorbid görülmektedir (109). Bununla birlikte, DEHB'li bireylerin büyük çoğunluğu saldırganlık ve şiddete eğilimli değildir. Bu tanının görülme sıklığı cezaevi popülasyonlarında önemli ölçüde artmaktadır. Çocuk gözaltı merkezlerinde görülme sıklığının yaklaşık %45 olduğu

varsayılabilir; en yaygın suçlar şiddet ve uyuşturucu ile ilgili suçlardır (110).

Şiddet ile ilişkilendirilen bir diğer bozukluk ise kişilik bozukluğu B kümesinden borderline bozukluğunda semptomların yaygınlığı genel nüfusun yaklaşık %1,5'idir Bu kişilik bozukluklarının belirtileri erkekler ve kadınlar arasında farklılık gösterir; kadınlar paradoksal olarak rahatlatıcı bir etki sağlayan yüzeysel deri kaşıma şeklinde kendine zarar vermeye daha yatkındır; erkekler ise alkol ve uyuşturucu kullanımına ve genellikle bununla bağlantılı olarak şiddetli kavgalara daha yatkındır. Bu nedenle borderline erkeklerin daha çok ıslahevlerinde, kadınların ise daha çok kendilerine zarar verme eylemlerinden sonra kabul edildikleri psikiyatri kliniklerinde bulunmaları gözlenebilir. Cezaevindeki çok sayıda katil üzerinde yapılan bir çalışmada, borderline kişilik bozukluğu en yaygın psikiyatrik tanılardan biri olmuştur (111, 112). FMRI yardımıyla, duygusal resimler gösterilen borderline kişilik bozukluğu olan bireylerde, amigdalanın, yeterince duygusal düzenleme yapamadığı ve aşırı aktif hale geldiği bulunmuş, bu da bu bireylerde artan dürtüsel tepkinin nörobiyolojik temeli olarak yorumlanmıştır (113).

Antisosyal kişilik bozukluğu, sosyal olarak yıkıcı davranışın kişilikte yer edindiği, ergenliğin erken dönemlerinde başladığı ve kalıcı olduğu durumlarda tanılanır. Bu bozukluk genel popülasyonun yaklaşık %2'sinde görünmektedir. Antisosyal kişilik özellikleri arasında sorumsuzluk, engellenme toleransı, yüksek saldırganlık, benmerkezcilik, dürtüsellik ve merhamet eksikliği yer almaktadır. Bu tür bireyler başkalarının duygularını umursamazlık, sorumsuz tutumlar ve sosyal normları, kuralları ve yükümlülükleri göz ardı etme, kalıcı ilişkiler kuramama/sürdürememe, suçluluk duygusunun yokluğunda saldırgan ve şiddet içeren davranışlara eğilim ve olumsuz deneyimlerden, özellikle de cezadan ders çıkaramama gibi kişilik özellikleri gösterirler. Bu tür antisosyal karakterlerin gelişiminin nedenleri bir yandan erken çocukluk ortamında, diğer yandan da genetik etmenlerden kaynaklanmaktadır (111).

2.5.3. Çevresel Faktörler

Çevresel faktörler, ergen ve genç yetişkinlerde görülen fiziksel şiddet eylemlerini birçok farklı bağlamda yordayabilmektedir. Bireyin dışında olan ancak bireyi de dahil edecek şekilde biyo-psiko-sosyal çerçevede aile, akranlar, okul, toplum ve topluluklar, kültür ve yazılı-görsel geleneksel medya ve sosyal medya gibi tüm çevresel tüm faktörler fiziksel şiddetin görülmesinde rol oynayabilmekte ya da fiziksel şiddet eylemlerinin meydana gelmesini kolaylaştırabilmektedir.

Aile içi şiddet, ihmal veya istismar öyküsü, ebeveyn kaybı ya da aile içinde var olan şiddete tanık olmak ergen ve genç yetişkinlerde şiddeti artırabilmektedir. Herhangi

bir toplulukta bulunmama, kültürel kabullenişler, işsizlik ve anlamlı üretim ilişkisine sahip olamama gibi sosyal bağlamdan kopuşa işaret eden durumların da saldırganlık ve şiddet düzeylerini artırabildiği düşünülmektedir. Adaletsizlik ve düzensizliğin meydana gelmesi sosyodemografik bazı yapılarda çete alt kültürünü gündeme getirmekte ve bireylerin çetelere dahil olması dolayısıyla fiziksel şiddet eylemlerine karışmasına neden olabilmektedir (114). Yine Schraiber ve arkadaşlarının çalışmasına göresosyoekonomik dengesizlik, düşük gelir, ailenin fakir olması, adaletsiz sosyal politikalar gibi etmenlerin cinayet işlemeyi ve diğer fiziksel şiddet eylemlerini artırabileceği ifade edilmiştir (115).

Ailelerin şiddet riskini artırabilecek veya azaltabilecek birden fazla rol oynadığı düşünülmektedir. Sert ve reddedici ebeveyn tutumları, ebeveynler arası şiddet, çocuk istismarı ve ihmali, kaotik aile yaşamı, tutarsız disiplin ve erken saldırganlık belirtileri gösteren çocukların ebeveynleri tarafından yetersiz gözlenmesi de dahil olmak üzere, ergen ve genç yetişkinlerde görülen şiddet için risk faktörleri olarak kabul edilmektedir (6, 7). Ergenlik ve genç yetişkinlikte görülen şiddet için görülme riskini düşüren faktörlere ilişkin çalışmalar, sürekli destekleyici bakım verenlerle yakın bağlanma, etkili ve gelişimsel olarak hassas ebeveynlik (tutarlı disiplin uygulamaları ve doğru gözlem yapma) ve çocukların güvenli, istikrarlı, iyi yönetilen bir şekilde deneyimledikleri aile yaşantıları dahil olmak üzere genellikle benzer faktörleri içermektedir (117).

Çok sayıda boylamsal çalışmadan elde edilen bulgulara göre okula hazır bulunuşluk ve okul yıllarındaki akademik başarının yanı sıra okula bağlılığın, şiddeti düşürdüğü anlaşılmaktadır. Bu bağlamda okul uyumsuzluğunun da çevresel bir faktör olduğu düşünülebilmektedir (117). Resnick ve arkadaşlarının boylamsal çalışmasına göre ise not ortalaması en yüksek çeyrekte ve en düşük çeyrekte bulunan kız ve oğlan ortaokul ve lise öğrencileri fiziksel şiddet gibi şiddet içerikli davranışlar bazında takip edildiklerinde yüksek not ortalamasına sahip oğlan öğrencilerin düşük not ortalamasına sahip öğrencilere kıyasla daha az fiziksel şiddet sergiledikleri gözlenmiştir (oğlanlarda %26,6'ya, %43,9; kızlarda %15,2'ye %27,9) (118). Bu tür bulgular, okula dair hazır bulunuşluk ve başarı ile ilişkili çeşitli bilişsel ve duygusal öz denetim becerilerinin yanı sıra okulların çocukların ilgisini çekme ve okul terkinin önleme konusundaki etkinliğini yansıtmaktadır (117). Akademik başarı düşüklüğü, okullarda gözlenen silahlı saldırıların bir belirleyicisi olarak görünmemektedir. Aksine, bulgulara göre ABD'deki silahlı saldırı düzenleyen ergenler genellikle ortalama veya ortalamanın üzerinde akademik başarı seviyelerine sahiptir (119).

Sosyal çevreler ile ilgili bir tanım da statü kaygıları olarak ifade edilmektedir.

Statü kaygıları, sosyal reddedilme öyküsü ve akran hiyerarşileri de şiddet görülme riskini artıran durumlar yaratabilir. Bazı bulgulara göre, okulda silahlı saldırı yapan ergenlerin nispeten küçük ve uyumlu akran gruplarından reddedilme geçmişine sahip olduklarını, bu gruplara girebilmek için iyilik yapmaya yönelik davranışlarda bulduklarını, ancak akranlarının onları sosyal açıdan beceriksiz olarak algıladıklarını göstermektedir (98). Sokakta görülen şiddetle ilgili olarak, bireyin üyesi olduğu gruba saygısızlık şeklindeki görülecek bir reddedilme kolektif şiddete yol açabilir. Gençler bu tür şiddetten korunmak için mahalle çetelerine katılabilir, ancak koruma, yağmalama ve mağduriyet arasında gidip gelen dinamiklere dahil olabilirler (120). Dışlanma, değersizleştirme, saygısızlık, zorbalık gibi reddedilme yaşantıları saldırganlığa ve şiddete yol açabilmektedir. Reddedilme olumsuz aile, toplum ve akran yapıları arasında meydana geldiğinde, bireylerin gelecekteki reddedilme tehditlerine karşı daha yüksek bir duyarlılık geliştirmelerine yol açabilir ve bunun da saldırganlık ve şiddet olasılığında küçük ama önemli bir artışa yol açtığı saptanmıştır (121). Akran grupları tarafından reddedilmenin erkekler üzerindeki etkisi, yakın arkadaşlar veya romantik partnerler tarafından reddedilmeye kıyasla daha etkili olabilmektedir. Ergen erkekler arasında, bireyin güçsüzlüğünü ve erkekliğinin değersizleştirilmesini ifade eden biçimlerde reddedilme özellikle tehdit edici algılanabilmektedir (122).

Reddedilme ve saygı görmeme, gençler üzerinde yetişkinlere kıyasla daha yoğun bir etkiye sahip olabilmektedir. Akran etkisinin arttığı ancak öz denetim ve planlamayı destekleyen beyin sistemlerinin tam olarak olgunlaşmadığı ergenlik döneminde, bir ergenin özellikle duygusal olarak yüklü sosyal bağlamlarda riskli davranışlarda bulunma olasılığı daha yüksektir (123). Bununla birlikte, ergenlerin önemli bir çoğunluğu aşırı tepkisellik ve riskli karar vermenin bir sonucu olarak şiddet sergilememektedir (124). Dahası, şiddet yaşamın herhangi bir döneminde madde bağımlılığı gibi öz denetimi olumsuz etkileyen faktörlere bir tepki olarak ortaya çıkabilir. Reddedilmeye karşı yoğun tepkiler, özellikle öz denetimi düşük, duyarlı bireyler için daha sık görülür (125). Zorbalığa maruz kalma ve başkalarına zorbalık yapma öyküsü olan gençlerin silah taşıma olasılığı, zorbalık geçmişi olmayan akranlarına göre 5 kat daha fazla görülmüştür (126). İkinci bir tepki de intikam planı hakkında ruminatif düşüncelere sahip olmaktır. Bu da silahlı saldırının uygulanma olasılığını artırabilmektedir (127).

Suç oranının yüksek olduğu mahallelerde yetişmek birçok çalışmada ergen ve genç yetişkin bireylerde gözlenen şiddet eylemleri için bir risk faktörü olarak tanımlanmaktadır. Suça, uyuşturucu satışına, çetelere ve kötü barınma koşullarına maruz

kalmak gençlerde şiddet olasılığını yordamaktadır. Bir çalışmada, çok sayıda yetişkin suçlu tanıyan çocukların 18 yaşına geldiklerinde şiddet içeren davranışlarda bulunma olasılıklarının, tanımayanlara kıyasla daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (8).

Harding'e göre yoksulluğun yoğunlaştığı kentsel yerleşimlerde, denetim eksikliği ile beyaz olmayan gençlerin (özellikle Afro-Amerikan gençlerin) polise karşı artan sosyal güvensizliğine ve akranlar arasında saygı ve itibar kazanma fırsatlarının sınırlı olmasına tepki olarak fiziksel şiddet bir çeşit "sokak adaleti" haline dönüşebilmektedir. Mahalleye olan sadakat ve bağlılık arttıkça çeteleşmiş gençler arasında mahallenin ve "saygının" korunması bakımından rakip çetelere veya yabancılara karşı fiziksel şiddet eylemleri gelişebilir. Yerleşim yerinin belirli kısımları "tehlikeli bölge" ilan edilip kolluk denetiminin eksikliğinde antisosyal davranış örüntüleri gözlenebilir. Bu bakımdan sosyal olarak bağlanma çabası içerisinde olan ergen, bu mahalle çetelerine katılım gösterip ekibin bir üyesi olarak konformist bir biçimde silahlı saldırı dahil olmak üzere fiziksel şiddet eyleminde bulunabilir (9). Bu bağlamda, ebeveynler hala önemli roller oynayabilir, ancak ergenler genellikle şiddeti modelleyen ve destekleyen bir sokak yaşantısı ve suç stereotipleriyle mücadele etmek zorunda oldukları çeteleşmeye eğilim gösterebilmektedir (128). Sonuç olarak, şiddet içeren bir sokak ortamına gömülmüş ergenlere ebeveynlik yapmak zor olabilmekte ve sağlıklı gelişimi teşvik eden ebeveynlik türü bile ergenleri şiddete karşı korumak için yeterli gelmeyebilmektedir (129).

Medya, özellikle gelişmekte olan erkek çocukların şiddete ilişkin düşünce yapıları ve eylemlerinin şekillenmesi bakımından önemli bir çevresel faktör olarak görülmektedir. Şiddeti haklı görmeye dönük içerik üretimleri ve buna yönelik görsel imgelemelerin düşük sosyoekonomik düzeydeki erkek çocukları üzerinde etkili bir faktör haline gelmektedir (114). Ülkemizde yapılan bir çalışmaya göre de televizyonun bireyde ortaya çıkardığı etkinin, izlenme süresi ve sıklığı aynı zamanda içerik gibi unsurlara bağlı olduğu görülmüştür (130). Medyada yer alan şiddete ne kadar uzun süre maruz kalınırsa yaş gruplarına göre bu şiddet içeriğinden etkilenme ve saldırgan davranışlarda artış değişmektedir. Erişkinlerde bu durum kısa dönem etkiler ile kendini gösterirken çocuk ve ergenlerde şiddet içerikli medya unsurlarının etkisi uzun dönemde ve yetişkinlikte de ortaya çıkabilmektedir.

Medya unsurlarının şiddeti ne derece etkilediği ve şiddeti konu alan medya içeriklerine maruz kalmasının fiziksel şiddet eylemlerini artırıp artırmadığı hala tartışılmaktadır. Amerika'daki silahlı okul baskınlarının birçoğunda saldırgan ergenin askeri teçhizat, hokey maskesi, beyzbol şapkası gibi kıyafetler giydiği; bir aksiyon

filmindeki gibi olabildiğince çok hedef vurmaya çalıştığı gözlenen bir durumdur. Bu noktada medya etkisi gündeme gelebilmektedir. Ancak yine de bu tip bir nedenselliği kurabilmek için deneysel bir çalışma yapmak etik bağlamda uygun görülemeyebilir. Bushman ve Huesmann'ın meta analiz çalışmasına göre şiddet içerikli medya unsurları tüm çalışmalar incelendiğinde saldırgan davranışı açıklama noktasın Cohen d puanı olarak 0.39 bulunmuştur (131). Bir başka çalışmaya göre ise çocuklarının TV, bilgisayar gibi medya unsurlarını kullanımını sınır koyan ebeveynlerin koruyucu bir faktör geliştirdiği açıklanmaktadır. 7-11 yaş arası 430 çocuk ile gerçekleştirilen bir yıl takip süreli boylamsal bir çalışmaya göre, medya tüketimi azalan çocukların akranları ile kavga etme olasılığının %44'den, %35'e düştüğü bildirilmiştir (132). Paik ve Comstock'un 271 çalışmayı derlediği meta analiz çalışmasına göre ise de TV'de şiddet içerikli görüntülere maruz kalmanın fiziksel şiddet uygulama noktasında anlamlı bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır (d=0.47) (133). Başka bir boylamsal çalışmaya göre ise, şiddet öğeleri barındıran medya unsurlarına erken yaşta sıklıkla maruz kalmanın zekâ, sosyoekonomik düzey ve ebeveyn yetiştirme tarzı gibi değişkenlerin kontrolünden sonra ilerleyen yıllardaki saldırganlık ve şiddet içeren davranışları da yordadığı bulunmuştur (134). Ancak milyonlarca bireyin TV veya internet üzerinden birçok şiddet unsuruna maruz kalıp fiziksel şiddet göstermediğini de belirtmenin önemli olduğu görüşündeyiz.

Şiddet eyleminde bulunmak, gruptan reddedilmek ve şiddet içerikli medya tüketimi arasında bir ilişki kurulabilmektedir. Özellikle şiddet uygulayan ergenler, şiddet uygulamayan veya saldırgan olmayan akranları tarafından reddedilme eğilimindedir. Bu nedenle saldırgan ergenler, şiddet içerikli medya tüketmek ve yine başkaları tarafından reddedilmiş diğer saldırgan ergenlerle ilişki kurmak için daha fazla zaman harcarlar böylelikle giderek artan şiddet eylemleri gösterebilirler (135). Bir başka açıklama olarak psikoanalitik teoriye göre, şiddet yönelik dürtüler şiddet unsurlarını barındıran medya içerikleri ile katarsis yoluyla zararsız bir yoldan karşılanabilmektedir. Bu teori bazı çalışmaların sonuçları ile çelişebilmektedir (95, 136). Bir başka teori de şiddet içerikli medya tüketiminin genç erkekleri sokaklardan uzak tutarak şiddet suçlarını azaltabileceğini öne sürmektedir (137).

EKOLOJİK SEVİYE	GELİŞİM DÖNEMLERİ					
	GEBELİK DÖNEMİ VE YENİDOĞAN 0-1 YAŞ	BEBELİK 1-3 YAŞ	ÇOCUKLUK 4-11 YAŞ	ÖNERGENLİK 12-14 YAŞ	GEÇ ERGENLİK 15-18 YAŞ	GENÇ YETİŞKİNLİK 18-29 YAŞ
Bireysel risk faktörleri	Dikkat eksikliği, hiperaktivite, davranım bozukluğu ya da diğer davranışsal bozukluklar					
	Erkek cinsiyeti					
	Genetik faktörler					
	Düşük zeka puanları					
				Suç işleme öyküsü		
		Düşük akademik başarı				
	Ebeveyende uyuşturucu kullanımı			Uyuşturucu kullanımı		
	Tehlikeli alkol tüketimi					
	İhmal ve istismar öyküsü					
				İşsizlik		
Ailede ve yakın ilişkilerle ilgili risk faktörleri	Yetersiz ebeveyn gözetimi					
	Ağır ya da tutarsız ebeveyn disiplin çabası					
	Ebeveynlerin boşanması					
	Ergen gebeliği					
	Ebeveynlerde depresyon					
	Ailede antisosyal davranış öyküsü					
	Ailede işsizlik					
	Gebelikte tehlikeli alkol tüketimi					
				Suça sürüklenmiş akranlar		
				Çete üyeliği		
			Zorbalık yapma veya zorbalığa maruz kalma			
Toplum ve topluluklar ile ilgili risk faktörleri	Alkole erişim					
	Uyuşturucuya erişim					
			Uyuşturucu kullanımı			
	Ateşli silahlara erişim					
	Fakirlik					
	Adaletsizlik					

Şekil 2.1. Gelişim evreleri ve ekolojik düzeye göre ergen ve genç yetişkinlerde gözlenen şiddet için risk faktörleri (22)

Şekil 2.1'e göre bu kısımda ele alınan ve fiziksel şiddeti yordadığı düşünülen birçok faktör resmedilmiştir.

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırma 1'in Deseni

Araştırma, ön ergenlik ve ergenlik dönemindeki bireylerin fiziksel şiddet görünümlerinin incelenmesi, şiddet öncülleyici faktörlerin belirlenmesi ve fiziksel şiddeti yordayan birtakım değişkenlerin tanımlanması amacıyla, nicel yöntemlerin kullanıldığı ayrıca araştırma sonucunda bir ölçme aracının da geliştirilmesi bakımından metodolojik olarak kabul edilebilen bir yapıdadır. Araştırma 1'de Y ve Z kuşaklarının şiddet görünümlerine dair internet sitesi haberleri nicel içerik analizi yöntemi ile yüzde/frekans bakımından incelenmiştir. Bu iki araştırma bir karma desenin postulatlarını taşımayıp yalnızca Araştırma 1'e ait araştırma sorularının Araştırma 2'de geliştirilecek ölçme aracı için bakış açısı sağlaması hedeflenmiştir (138).

3.2. Araştırma 1'in Evren ve Örneklemi

Bu tez çalışması iki farklı araştırma yönteminin bir arada kullanılması ile oluşturulmuştur. Buna göre Araştırma 1'de ulusal basın kaynakları olarak kabul edilen en yüksek trafiğe sahip internet haber sitelerinin 2005 ile 2022 yılları arasındaki haberleri nicel içerik analizine tabii tutularak Y ve Z kuşağı olarak kabul edilen bireylerin ergenlik dönemine denk gelebileceği düşünülen yıl öbekleri oluşturulmuştur (Y Kuşağı için Nisan 2005- Mayıs 2008; Z Kuşağı için Ocak 2019- Mayıs 2022). Araştırma 1'de Y ve Z kuşağına dair haberlerin hem Y kuşağı için hem de Z kuşağı için ergenlik dönemlerine denk geldikleri saptanan ve farklı jenerasyon çalışmalarının kesişim noktası olduğu tahmin edilen yıllar gözetilmiş ayrıca internet haber sitelerinde haberciliğin yayılması bakımından değerlendirildiğinde Y kuşağı için temsil gücü yüksek ancak aynı zamanda internet haberciliği bakımından da veri sağlayabilecek bir yıl olan 2005 yılından başlanması tercih edilmiştir. Kuşaklar, aynı zaman aralığında doğan ve içine doğduğu kültürden etkilenirken benzer özellikler göstererek yeni bir kültür yaratan olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuşak çalışmaları özellikle 2. Dünya Savaşı ve sonrasında dünyaya gelen kuşakları mercek altına almaktadır. Kayıp Kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X, Y ve Z kuşağı gibi kuşaklar en sık çalışılan gruplardır. Kuşaklar yıllar bakımından birbirinden farklılaşırken kendilerinden önce gelen veya sonra gelen kuşaktan ayrılan ortak özelliklere sahip olmaları önem kazanmaktadır. Araştırma 1'deki kuşaklardan olan Y kuşağı teknolojikleşen dünyada, yarışın artması ile kendine yer bulmaya çalışan bireylerden oluşmaktadır. Nispeten daha depresif oldukları ve öz

benliklerini ön planda tutmaya çabaladıkları söylenebilir. Z kuşağı ise internet ve sosyal medyanın içine doğan ve hızla akan veri dünyasına ilk adapte olan kuşaktır. Y kuşağına kıyasla toplumsal konulara daha duyarlı ancak geleneksel bağlardan daha kopuk oldukları söylenebilmektedir (139- 141). İnternet sitelerinin trafik yoğunluğu <https://website.informer.com> ve <https://www.similarweb.com> adresleri ile kontrol edilmiş olup haber sitelerinin günlük ziyaretçi sayıları 21.11.2022 tarihi ile şu şekilde bulunmuştur:

Çizelge 3.1. İnternet Sitesi Metrikleri

Ziyaretçi Sayısı	Haber Sitesi
1.655.843	https://www.sabah.com.tr
2.083.157	https://www.hurriyet.com.tr
2.296.815	https://www.haberturk.com
4.022.097	https://www.sozcu.com.tr
1.458.210	https://www.cumhuriyet.com.tr
2.176.815	https://www.mynet.com/haber
2.061.792	https://www.milliyet.com.tr
1.794.720	https://www.ensonhaber.com
2.131.230	https://www.haberler.com
1.655.843	https://www.haber7.com

Araştırma 1'in evreni çizelgede verilen haber siteleri olup daha sonra örneklemin belirlenmesi koşuluyla bu haber sitelerinden 3 tanesi için <https://www.randomresult.com/> adresi kullanılarak seçkisiz (randomize) seçim yapılmıştır ve böylece örneklem belirlenmiştir. Seçkisiz seçim sonuçları Şekil 3.1'de gösterilmiştir.

Ticket

Ticket number: 3204630CK6WCHPQFX

Share: <https://www.randomresult.com/ticket.php?t=3204630CK6WCHPQFX>

The ticket number is password for viewing the ticket.
The ticket is a proof for those who receive the ticket number before the drawn date.

Type: Pick items

- Items:
SABAH
HURRIYET
HABERTURK
SOZCU
CUMHURİYET
MYNET
MİLLİYET
ENSONHABER
HABERLER
HABER7
- Number of items to pick: 3

Description: Gazete

Drawing: Manually

Created at: 2022-11-21 12:09:10 +03

Result:

Drawn at: 2022-11-21 12:09:13 +03

place #1: SABAH

place #2: HURRIYET

place #3: HABERTURK

Şekil 3.1. İnternet sitelerinin seçkisiz seçim işlemi

3.3. Araştırma 1'in Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri haber sitelerinin; “Yaşam”, “Günün İçinden” ve “Gündem” sayfalarından alınmış olup “çocuk”, “ergen”, “kavga”, “öğrenci”, “lise”, “liseli”, “bıçak(la)”, “okul” ve “ölüm” anahtar kelimeleri ile internet sitelerindeki haberler taranmıştır. Anahtar kelimeler tez danışmanı, bir adli tıp uzmanı ve araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Yalnızca ölüm ve yaralanma içeren haberler tarandıktan sonra “ergenden küçüğe” (kendi akranı veya yaşça küçük olan çocuklar) veya “ergenden büyüğe” (yetişkinler) doğru gerçekleşen ölüm ve yaralama içeren haberler araştırmanın örnekleme dahil edilmiştir. Haber siteleri arasında tekrar eden veya aynı vakaya ait olduğu anlaşılan haberler elendikten sonra Y Kuşağının ergenlik yıllarını temsil eden yıllar için toplamda 3 haber sitesinden 7556 haber (7556/290; 3,84) ve Z Kuşağının ergenlik yıllarını temsil eden yıllar için 12.264 haber taranmıştır (12.264/390; 3,18). Araştırma 1'in örnekleme dahil edilen haberlerin erişim linkleri EK-19'da sunulmuştur.

3.4. Araştırma 1 için Verilerin Analizi

Araştırma 1'de haberlerin sunuşundan ziyade nesnel olarak haberde bilgisi verilen ve araştırmacı tarafından asgari düzeyde yoruma dayanacak içerikler analizedilmiştir. Frekans çizelgelerinde gözlem sayısı ve yüzdeleri verilmiştir. Grup bazında yer alan kategorik değişkenler arasındaki farklılıklar karşılaştırılırken beklenen gözelerin 5 ve üstünde olan 2x2 çizelgeler için Pearson Ki-Kare, beklenen gözelerin 5'in altında görüldüğü çizelgeler de ise Fisher's Exact Test kullanılmıştır.

İstatistiksel analizler için IBM SPSS 26 paket programı kullanılmış olup analizlerdeki anlamlılık düzeyi (p) 0,05 olarak kabul edilmiştir.

3.5. Araştırma 1 için Araştırma Soruları

Bu araştırma için veriler ışığında cevap aranacak araştırma soruları şöyle oluşturulmuştur:

RQ1: “Y” ve “Z” kuşağında bulunan ergenlerin fiziksel şiddet içerikli davranışlarında benzer bir örüntü var mıdır?

RQ2: “Y” ve “Z” kuşağında bulunan ergenlerin fiziksel şiddet içerikli davranışları artan bir seyir göstermekte midir?

RQ3: “Y” ve “Z” kuşağında bulunan ergenlerin fiziksel şiddet göstermelerine yol açan faktörler neler olabilir?

3.6. Araştırma 2'nin Deseni

Araştırma 2 ise iki ve daha fazla değişkenin birlikte değişiminin izlendiği “kesitsel” yapıda ve ilişkiisel tarama modelindedir (142). Geliştirilen ölçek ile birlikte elde edilen verilere bağlı olarak yol model analizi için kurulacak bağımsız değişken, bağımlı değişken, aracı ve düzenleyici/yönetici değişken bağlantıları incelenmiştir.

3.7. Araştırma 2'nin Evren ve Örneklemi

Öncelikle ölçme aracının geliştirilebilmesi için yapılacak faktör analizleri ve geçerlik- güvenirlik çalışmaları bağlamında iki farklı grup ile çalışılmıştır. Yol model analizi için ise yine başka bir örnekleme gidilmiştir. Örneklem, basit seçkisiz yöntem ile genç yetişkin gelişim döneminde bulunan üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın evrenini Çukurova Üniversitesi ve üniversiteye bağlı tüm Fakülteler, örneklemini ise seçkisiz olarak belirlenen fakülteler ve bölümlerde öğrenimine devam eden katılımcılar oluşturmaktadır. Örneklemeye dahil edilme kriterleri olarak aşağıda sıralanan kriterler tüm aşamalarda geçerli kılınmıştır:

- Çalışmaya katılmak için gönüllü olmak,
- Türkçe okuma-yazma engeli bulunmamak,
- Üniversite öğrencisi olmak.

Ölçek geliştirme ve uyarlama kısmı için literatür tarafından geliştirilmek istenen ölçek madde sayısının en az 5-10 katı büyüklüğünde bir gruba erişilmesi önerilmektedir (143, 144). Yol model analizi için ise literatüre göre örneklemin .80'den daha fazla temsil gücüne sahip olabilmesinin bir koşulu olarak örneklemin 500 kişiden fazla olması gerektiği bildirilmiştir (145).

Çalışma Grubu 1 (Pilot çalışma grubu): Çalışmanın pilot uygulaması Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesinde yürütülmüştür. Ölçek formu oluşturulduktan sonra 37 kişilik bir grup ile maddelerin anlaşılabilirliği test edilmiştir. Geri bildirimler

ışığında herhangi bir maddenin çıkarılmasına gerek duyulmadan bir sonraki aşamaya geçilmiştir.

Çalışma Grubu 2 (AFA): Açıklayıcı Faktör Analizi ile faktör yapılarının incelenmesi için 367 kişi örnekleme dahil edilmiştir. Ancak 5 katılımcının verileri sistematik bir biçimde yanlı doldurduğu tespit edilip örneklemden çıkarılmıştır. Gruptan elde edilen verilerin geliştirilmek istenen ölçeğin kaç faktörlü bir yapıya sahip olduğunu incelemek amacıyla kullanılmıştır. Sonrasında örnekleme yol model analizi örneklemine (Çalışma Grubu 4) dahil edilmiştir. Katılımcılara ait sosyodemografik nitelikler Çizelge 4.7’de verilmiştir.

Çalışma Grubu 3 (DFA): Ölçeğin son hali (9 maddelik ölçek) yapı geçerliğinin tespiti ve doğrulayıcı faktör analizinin gerçekleştirilebilmesi için 331 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır. Ancak 9 katılımcının verileri sistematik bir biçimde yanlı doldurduğu tespit edilip örneklemden çıkarılmıştır. Ayrıca ölçeğin iç tutarlık katsayısı, Cronbach Alfa yöntemi ışığında test edilmiştir.

Çalışma Grubu 4 (Yol Model Analizi): AFA ve DFA analizleri ve güvenilirlik çalışmaları tamamlandıktan sonra fiziksel şiddeti yordadığı düşünülen etmenler ve geliştirilen ölçeğe ait değişkenlerin arasındaki aracılık/düzenleyicilik (yöneticilik) ilişkilerinin tespiti için .80 ve üzeri güce sahip olduğu literatür tarafından desteklenen (145) 801 kişilik bir örnekleme analize alınmıştır. Sekiz katılımcının verileri sistematik bir biçimde yanlı doldurduğu tespit edilip örneklemden çıkarılmıştır. Katılımcılara ait tanımlayıcı değişkenler Çizelge 4.15’de verilmiştir.

3.8. Araştırma 2’ye ait Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan Sosyodemografik Veri Toplama Formu (EK-11), geliştirilen “Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği”, “Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği”, “Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği”, “Öz-Denetim Ölçeği” ve “Sosyal Bağlılık Ölçeği” ile toplanmıştır. Ölçeklerin doldurulması okuma hızına göre yaklaşık 10-20 dakika arası sürmektedir.

3.8.1. Sosyodemografik Veri Toplama Formu

Çalışmaya katılan bireylerin; yaş, cinsiyet, gelir düzeyi algısı, aylık gelir durumu, psikiyatrik tanı durumları, sigara-alkol kullanımları ve şiddet uygulayıp uygulamadıkları ayrıca şiddete maruziyet durumlarının sorulduğu form araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

3.8.2. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği

Araştırmacılar ve uzman hocaların görüşleri ile maddelerin oluşturulduğu bu ölçek 3'lü likert tipinde hazırlanmış olup 2 faktörlüdür. 9 maddeden oluşmakta olan bu ölçek için 1., 2., 3., ve 4., maddeler “Çevresel Faktörler” alt boyutuna ait iken 5., 6., 7., 8., ve 9., maddeler “Ailesel Faktörler” alt boyutuna aittir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça bireyin, geç çocukluk/ergenlik döneminde deneyimlediği ve fiziksel şiddet için öncülleyici/öğretici/yol açıcı etmenlerin tutumlarına olan etkileri de artmaktadır. Çevresel faktörler 4-12 puan aralığında puanlanırken Ailesel Faktörler 5-15 puan arasında değer alabilmektedir. Ölçek toplam puanı ise 9 ile 27 arasında puanlanabilmektedir. Ölçekte tersten puanlanan madde bulunmamaktadır. Bu çalışmada iç tutarlık katsayıları Çevresel Faktörler için .80 ve Ailesel Faktörler için .83 olarak saptanmıştır. Formun AFA ve DFA öncesi ilksel şekli ve ölçeğin son hali EK-16 ve EK-17’de verilmiştir.

3.8.3. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği

Orijinal dildeki adı Childhood Trauma Questionnaire (CTQ) olan Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği Bernstein ve ark. tarafından 1994 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin dört alt boyutu bulunmaktadır. Bunlar: Fiziksel ve duygusal istismar; cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal şeklindedir. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa katsayıları .79 ile .94 arasında bulunmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Aslan ve Alparslan (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkçe uyarlamada ölçeğin 3 faktörlü olduğu belirlenmiştir. Buna göre ölçek fiziksel istismar, duygusal istismar ve cinsel istismar şeklinde uyarlanmıştır. Ölçek 5’li likert tipindedir. Ölçek 40 maddeye sahiptir. Ölçekte ters puanlama yapılan maddeler bulunmaktadır. Bunlar: 4, 7, 8, 10, 12, 13, 15, 19, 22, 23, 26, 28, 32, 35, 38, 40. maddelerdir. Ölçekten alınan yüksek puanlar örselenmenin daha fazla olduğunu göstermektedir. Ölçeğin 16 maddesi (1, 3, 5, 6, 9, 11, 14, 16, 18, 20, 21, 24, 25, 28, 30, 33. maddeler) fiziksel istismar alt boyutunu, 19 maddesi (2, 4, 7, 8, 10, 12, 13, 15, 19, 22, 23, 26, 27, 32, 35, 36, 37, 38, 40. maddeler) duygusal istismar alt boyutunu ve 5 maddesi (17, 29, 31, 34, 39. maddeler) cinsel istismar alt boyutunu temsil etmektedir. Alınabilecek en yüksek puan 200 en düşük puan ise 40’tır. Her maddeden alınabilecek puanlar 1 ila 5 arasında değişmektedir (146). Çalışmamızda iç tutarlık katsayıları sırası ile fiziksel istismar boyutu için .92, duygusal istismar boyutu için .94 ve cinsel istismar boyutu için .85 olarak bulunmuştur.

3.8.4. Ergenler için Duygu Düzenleme  leği

İlgili  lek Phillips ve Power tarafından 2007 yılında duygu düzenleme durumlarının anlaşılabilmesi için geliştirilmiştir. İçsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme şeklinde adlandırılmak üzere 4 adet duygu düzenleme grubunu inceleyen bir ölçektir. Ölçekte toplamda 19 madde yer almaktadır. Ölçek, “Hiçbir zaman (1), Nadiren (2), Bazen (3), çoğu zaman (4) ve Her zaman (5)” şeklinde 5’li likert bir yapıya sahiptir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Duy ve Yıldız tarafından 2014 yılında yapılmıştır. Ölçek, orijinal ölçekte olduğu gibi dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe formunda orijinal ölçekten farklı olarak 18 madde bulunmaktadır. Alt boyut madde numaraları şu şekilde dağılmaktadır:

İçsel işlevsel duygu düzenleme için 1-2-3-4. maddeler

Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme için 5-6-7-8-9. maddeler

İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme 10-11-12-13-14. maddeler

Dışsal işlevsel duygu düzenleme 15-16-17-18. maddeler

Ölçeğin iç tutarlık katsayısı içsel işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için .74, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için .76, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için .68 ve dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için .57 olarak hesaplanmıştır. (147). Çalışmamızda iç tutarlık kat sayıları sırasıyla, .89, .75, .76 ve .75 olarak saptanmıştır

3.8.5.  z-Denetim  leği

 z-Denetim  leği (Self-Control Schedule), Rosenbaum tarafından 1980yılında geliştirilmiş olup Duyan ve arkadaşları (2012) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek   faktörlü bir yapıya sahiptir. Bunlar: Yaşantısal, Yineleyici ve Onarıcı  z-denetimdir. Ölçekten alınan puan arttıka ilgili alt boyuta dair öz-denetim becerilerinin de arttığı öngörülmektedir. Ölçek 36 maddeden oluşmaktadır. Maddeler -3 ile +3 puan arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları; Yaşantısal- z denetim boyutu için .84, Yenileyici  z-denetim boyutu için .76, Onarıcı  z-denetim boyutu için .73 ve ölçeğin tamamı için .81 olarak saptanmıştır (148). Çalışmamızda ise iç tutarlık katsayıları sırasıyla .73, .86 ve .81 olarak bulunmuştur.

3.8.6. Sosyal Bağlılık Ölçeği

Orijinal formu Lee ve Robins tarafından 1995 yılında geliştirilen ölçek 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 6'lı likert tipinde geliştirilmiştir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça sosyal aidiyet duygusunun da arttığı öngörülmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Duru tarafından 2007 yılında gerçekleştirilmiştir. Tekfaktör şeklinde uyarlanan ölçek maddelerinin toplam varyansı %58,72 oranında açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Bizim çalışmamızda ise ölçeğin iç tutarlık katsayısı .94 olarak tespit edilmiştir (149).

3.9. Araştırma 2 için Uygulama

Araştırma 1'in sonucunda ortaya çıkan bulgular ışığında ölçek maddeleri için yararlanılabilecek şiddet görünümleri ve öncül olduğu düşünölen sonuçlar, araştırmacı ve tez danışmanı tarafından tartışılmış olup sonrasında bir adli tıp uzmanından da görüş alınmıştır.

3.9.1. Madde Havuzunun Oluşturulması

Araştırmacı, tez danışmanı ve bir adli tıp uzmanı ile birlikte hazırlanan 30 maddelik ölçek formu, dış bağımsız iki adli tıp uzmanının görüşüne sunulmuş ve konsept ölçek maddeleri olduğu şekliyle kabul edilmiştir.

3.9.2. Ölçme Aracının Geçerliğinin Değerlendirilmesi

Ölçme aracının geçerliğinin sınanabilmesi için yapı geçerliği uygulanmıştır. Yapı geçerliği, ölçmek istenilen yapıyı, geliştirilen ölçeğin ne düzeyde ölçtüğünü açıklayan bir göstergedir (150). Yapı geçerliğinin tespit edilebilmesi için öncelikle Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Ölçeğin olası faktör yapısı bu analizle incelenmiş olup başka bir örnekte bu yapının doğrulanıp doğrulanmayacağı ise Doğrulayıcı Faktör Analizi ile incelenmiştir.

Açıklayıcı Faktör Analizi

Pilot uygulama sonrası son haline getirilen ölçme aracı ile farklı bölümlerde öğrenimini sürdüren 362 öğrenciden veriler toplanmış ve veriler AFA'ya tabitutulmuştur. Ölçek maddelerinin faktör yapısı için uygun olup olmadığını incelemek adına öncelikle Kaiser- Mayer-Olkin (KMO) ve Barlett Küresellik Testi (BTS) analizleri yapılmıştır. KMO değerinin .60 üzerinde bulunması, ölçüm aracının faktör analizi bakımından kabul

edilebilir olduğunu işaret etmektedir (144). AFA için Temel Bileşenler çıkarma yöntemi ve Varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Faktör açıklama yüzdeleri değerlendirilmiş olup faktör yüklerinin toplam varyansı açıklama yüzdesi .40 ve altında olan ve aynı anda birden fazla faktöre dağılan maddeler elenmiştir. Ölçeğin kaç faktörden oluştuğu Scree Plot testi ile saptanmıştır. Özdeğerleri 1'in üzerinde olan faktörler, grafik eğrisindeki eğime göre ilk ani değişiklik gösterdikleri noktada ölçeğin alt boyutları olarak kabul edilmiştir (151).

Doğrulayıcı Faktör Analizi

AFA sonrası oluşan ölçme aracı ile farklı bölümlerde öğrenimini sürdüren 322 öğrenciden veriler toplanmış ve veriler DFA'ya tabi tutulmuştur. AFA sonuçlarına göre ortaya çıkan faktör yapısını doğrulamak amacıyla DFA yapılmıştır. DFA'nın değerlendirilmesi amacıyla yol diyagramı ve uyum iyiliği ölçütleri incelenmiştir. DFA sonucunda ölçme aracının iki faktörlü bir yapıda ve 9 maddeden oluştuğu saptanmıştır.

Güvenirliğin Değerlendirilmesi

Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğinin güvenilirliği; alt boyut ve madde toplam puanı için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve madde toplam puan korelasyonları kullanılarak test edilmiştir. Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı, ölçekte bulunan maddelerin toplam varyanslarının genel varyans ile oranlanması sonucu bulunan bir çeşit ağırlıklı standart değişim ortalaması olarak bilinmektedir. Bir ölçeğin Alfa katsayısının yüksek olması, araştırılan özelliğin öğelerini ölçen maddelerin tutarlı olduğunu göstermektedir (152).

Madde toplam puan korelasyonu yönteminde ise; ölçekteki bir maddenin varyansı ile toplam ölçek puanının varyansları karşılaştırılıp aralarındaki ilişki incelenmektedir. Madde toplam puan arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon oranı yükseldikçe o maddenin etkinliği artmakta ve ölçeğin güvenilir olduğuna karar verilmektedir (153).

3.9.3. Prosedür

Tez çalışması için Etik Kurul İzni, ilk olarak Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu 7 Ocak 2022 tarihinde 118 sayılı Karar ile alınmıştır. Sonrasında 9 Mart 2022 tarihinde tez çalışmasının ilk belirlenen örnekleme olan lise öğrencilerinden veri toplanabilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı bilimsel araştırmalar izin modülü yardımı ile izin talebi oluşturulmuş vekurum izni alınabilmesi için başvuruda bulunulmuştur. Ancak 30 Mart 2022 tarihli ve E-98258552- 605.01-46790832 sayılı karar sonucu izin başvurusunun çeşitli öneriler

doğrultusunda yenilenmesi talep edilmiştir. 9 Mayıs 2022 tarihinde yeniden İl Millî Eğitim Müdürlüğü üzerinden başvuru yapılmıştır. Ancak 3 Haziran 2022 tarihli E-98258552-605.01-51060267 sayılı karar ile bir başka yenilenme talebi tarafımıza iletilmiştir. Karar sonrası tezin planlanan süresinde gecikme yaşanacağı düşüncesinden hareketle araştırmacı ve tez danışmanının ortak kararı ile tezin örnekleminde protokol değişikliğine gidilmiş ve etik kurula protokol değişikliği bildirisi yapılmıştır. 16 Eylül 2022 tarihli ve 125 sayılı Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu kararı ile Çukurova Üniversitesi lisans öğrencilerinden veri toplamak üzere çalışma izni başvurusu yapılmış ve basit seçkisiz yöntem ile belirlenen fakülteler ve bölümlerin onayı ile veri toplama süreci başlatılmıştır. Veriler, tüm çalışma grupları için “Google Forms” üzerinden araştırmacı ile katılımcıların yüz yüze olduğu ortamlarda toplanmıştır. Bu noktada Google Forms, yalnızca dijital bir araç görevi görmüştür. Google Forms’un yapısı gereği zorunlu işaretleme seçeneği açık tutulmuştur. Katılımcılara gizlilik hakları ve çalışmanın akademik amaçlar dışında başka herhangi bir amaçla kullanılmayacağına dair bilgilendirme yapılmıştır. Böylelikle çalışmaya katılmak için gönüllü olan ve veritoplanması için onam veren katılımcıların tüm maddeleri işaretlediği görülmüş herhangi bir eksik veri çıkmamıştır.

Araştırma 2 için Verilerin Analizi

Verilerin normallik dağılımı Kolmogorov-Smirnov testi, Betimsel istatistikler (Çarpıklık ve Basıklık) yordamıyla belirlenmiştir. Ölçek geliştirme süreci için veri setinin ve maddelerin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Mayer-Olkin İndeksi ve Barlett Küresellik Testi ile sınanmıştır. Yapı geçerliği AFA için; Temel Bileşenler Analizi, Varimax Döndürme yöntemi, Scree Plot testi ile incelenmişken DFA için IBM SPSS AMOS 21 modülü kullanılmış ve Yapısal Eşitlik Modellemesi yapılmıştır. Geliştirilen ölçek için iç tutarlık Cronbach Alfa Katsayısı ve madde-toplam puan korelasyonları ile kontrol edilmiştir.

Şiddeti yordayan etmenler ile ilgili değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkileri (eş zamanlı veya neden-sonuç) çeşitli istatistiksel testler ile sınanmıştır. Buna göre normal dağılıma sahip ölçüm puanları için 2 bağımsız grubun karşılaştırıldığı durumlarda Independent Samples T Test kullanılmışken normal dağılmayan ölçüm puanları için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. 3 ve/veya daha fazla bağımsız grup karşılaştırılırken normal dağılım gösteren ölçüm puanları ANOVA testi ile sınanmışken normal dağılım göstermeyen gruplar Kruskal-Wallis H testi ile sınanmıştır. ANOVA testi sonucu birbirleriyle istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösteren gruplar Post-Hoc Bonferroni

testi kullanılarak incelenmiştir. Sayısal ölçümler arasındaki ilişkiyi incelemede normal dağılım varsayımlarının sağlanması durumunda Pearson korelasyonu, varsayımların sağlanmaması durumunda ise Spearman korelasyonu kullanılmıştır. İstatistiksel önem düzeyi uygulanan tüm testlerde $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Tüm istatistiksel testler IBM SPSS 26 paket programı ile yapılmıştır.

Yol model analizine ilişkin analizler için ise PROCESS 4.1 Makrosu kullanılmış ve aracılık, yönetici/düzenleyicilik ilişkileri Hayes Model 4 ve Hayes Model 7 ile kurulmuştur (154). Düşük, yüksek ve indeks gösterge seviyelerinde değişkenler arasındaki eş zamanlı yükselme veya düşüş Johnson-Neyman testi ile incelenmiştir. Modellerin varyansı açıklama oranları R^2 ile gösterilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Araştırma 1. Sabah, Habertürk ve Hürriyet Gazetelerinde Yer Alan Y ve Z Kuşaklarındaki Ergenlere Ait Fiziksel Şiddet Haberlerinin Nicel İçerik Analizi

Araştırma 1'in bulgularına göre, ergenlerin gazete haberleri aracılığıyla medyada yer alan fiziksel saldırganlık/şiddet eylemlerine ilişkin haberler, Y kuşağı ve Z kuşaklarının ergenlik dönemini temsil ettiği düşünülen Y kuşağı için 2005-2008 yılları ve Z kuşağı için 2019-2022 yıllarına ait toplam 680 (Y Kuşağı: 290, Z Kuşağı: 390) haber incelendiğinde şiddeteyleminde bulunan ergenlerin Y kuşağı için yaş ortalamaları $16,14 \pm 1,55$ [17, 10-18] ($\bar{x} \pm S.s.$ [med, min. –maks.]) ve Z kuşağı için yaş ortalamaları $16,39 \pm 1,31$ [17, 10-18] şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Kuşaklar arası yaş farkları Mann-Whitney U testi ile incelenmiş ancak aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0,134$). Şiddet eylemine maruz kalan bireylerin yaş ortalamaları incelendiğinde ise yaş ortalamaları gruplar için sırasıyla $22,47 \pm 13,06$ [17, 6-84] ve $24,59 \pm 13,30$ [17,50, 1-73] olarak saptanmıştır. Kuşaklar arası mağdur yaş farkları Mann-Whitney U testi ile incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0,002$).

Çizelge 4.1. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin gazete haberlerinin Y ve Z kuşakları bakımından Türkiye genelinde dağılımı

Şiddet Eyleminin Gerçekleştiği İl/İlçeler (N=680)	Y Kuşağı (n=290)		Z Kuşağı (n=390)	
	n	%	n	%
Adana	36	12,4	36	9,2
Adıyaman	5	1,7	6	1,5
Afyonkarahisar	2	0,7	8	2,1
Ağrı	1	0,3	0	0,0
Aksaray	3	1,0	3	0,8
Ankara	10	3,4	13	3,3
Antalya	8	2,8	17	4,4
Ataşehir*	0	0,0	1	0,3
Avcılar*	0	0,0	7	1,8
Aydın	4	1,4	4	1,0
Bağcılar*	1	0,3	0	0,0
Bahçelievler*	3	1,0	2	0,5

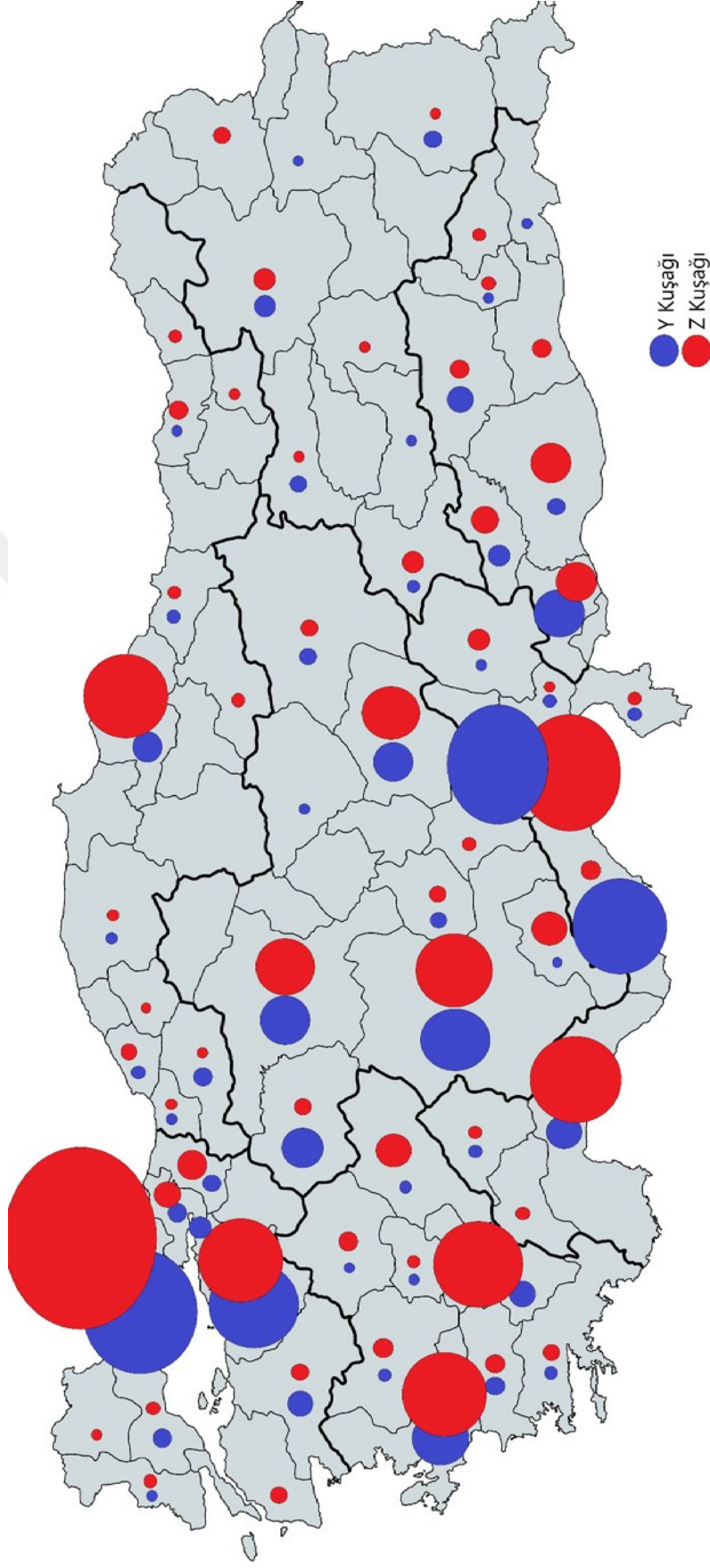
Çizelge 4.1. (devam)

	Y Kuşağı (n=290)		Z Kuşağı (n=390)	
Bakırköy*	4	1,4	2	0,5
Balıkesir	6	2,1	3	0,8
Başakşehir*	0	0,0	2	0,5
Batman	1	0,3	2	0,5
Bayburt	0	0,0	1	0,3
Bayrampaşa*	0	0,0	1	0,3
Beşiktaş*	5	1,7	0	0,0
Beykoz*	1	0,3	1	0,3
Beylikdüzü*	0	0,0	4	1,0
Beyoğlu*	5	1,7	4	1,0
Bingöl	0	0,0	1	0,3
Bolu	4	1,4	1	0,3
Burdur	0	0,0	2	0,5
Bursa	17	5,9	16	4,1
Büyükçekmece*	0	0,0	1	0,3
Çanakkale	0	0,0	3	0,8
Çorum	3	1,0	9	2,3
Denizli	6	2,1	17	4,4
Diyarbakır	6	2,1	4	1,0
Düzce	1	0,3	1	0,3
Edirne	1	0,3	2	0,5
Elazığ	1	0,3	0	0,0
Erzincan	3	1,0	1	0,3
Erzurum	5	1,7	5	1,3
Esenler*	0	0,0	2	0,5
Esenyurt*	0	0,0	10	2,6
Eskişehir	9	3,1	3	0,8
Fatih*	3	1,0	1	0,3
Gaziantep	10	3,4	9	2,3
Gaziosmanpaşa*	5	1,7	1	0,3
Girne	0	0,0	1	0,3

Çizelge 4.1. (devam)

	Y		Z	
	Kuşağı (n=290)		Kuşağı (n=390)	
Güngören*	0	0,0	1	0,3
Hatay	2	0,7	2	0,5
Isparta	2	0,7	2	0,5
İstanbul	37	12,7	68	17,4
İzmir	12	4,1	16	4,1
Kadıköy*	2	0,7	2	0,5
Kağıthane*	0	0,0	2	0,5
Kahramanmaraş	1	0,3	5	1,3
Karabük	0	0,0	1	0,3
Karaman	1	0,3	8	2,1
Kars	0	0,0	3	0,8
Kastamonu	1	0,3	1	0,3
Kayseri	9	3,1	12	3,1
Kırklareli	0	0,0	1	0,3
Kocaeli	4	1,4	6	1,5
Konya	14	4,8	15	3,8
Küçükçekmece*	1	0,3	2	0,5
Kütahya	1	0,3	4	1,0
Malatya	2	0,7	5	1,3
Maltepe*	0	0,0	1	0,3
Manisa	2	0,7	4	1,0
Mardin	0	0,0	4	1,0
Mersin	20	6,9	4	1,0
Muğla	2	0,7	3	0,8
Niğde	0	0,0	2	0,5
Ordu	2	0,7	2	0,5
Osmaniye	2	0,7	1	0,3
Pendik*	0	0,0	1	0,3
Rize	0	0,0	2	0,5
Sakarya	3	1,0	7	1,8
Samsun	7	2,4	16	4,1
Sarıyer*	0	0,0	1	0,3
Siirt	0	0,0	2	0,5
Silivri*	0	0,0	1	0,3
Sivas	3	1,0	3	0,8
Sultanbeyli*	2	0,7	2	0,5
Sultangazi*	0	0,0	8	2,1
Şanlıurfa	3	1,0	9	2,3
Şırnak	1	0,3	0	0,0
Şişli*	0	0,0	2	0,5
Tekirdağ	4	1,4	2	0,5
Tokat	0	0,0	2	0,5
Trabzon	1	0,0	4	1,0
Tuzla*	0	0,0	2	0,5
Uşak	1	0,3	2	0,5
Ümraniye*	3	1,0	2	0,5
Üsküdar*	0	0,0	1	0,3
Van	3	1,0	1	0,3
Yalova	5	1,7	0	0,0
Yozgat	1	0,3	0	0,0
Zeytinburnu*	2	0,7	1	0,3
Zonguldak	2	0,7	3	0,8

Çalışmamızın bulguları Çizelge 4.1'e göre incelendiğinde, Y ve Z kuşaklarının medyaya yansıyan fiziksel şiddet eylemlerinin iller ve yalnızca İstanbul'un ilçeleri olmak koşuluyla dağılımı görülmektedir. Buna göre, ülkemizin 81 ilinden 67'sinde medyada yer alan bir fiziksel şiddet eylemi gözlenmiştir. İl bazında değerlendirildiğinde fiziksel şiddet eylemlerinin en sık görüldüğü il her iki kuşak için de İstanbul olmuştur. (%12,74; %17,43) Şiddet eylemlerinin sıklığı görüldüğü ikinci il ise Y kuşağı için %12,4 ve Z kuşağı için %9,2 ile Adana'dır. Fiziksel şiddet eylemlerinin sıklığına göre sıralandığında ise Bursa (%5,9; %4,1), Konya (%4,8; %3,8), İzmir (%4,1; %4,1), Ankara (%3,4; %3,3), Antalya (%2,8; %4,4), Mersin (%6,9; %1,0), Samsun (%2,4; %4,1), Kayseri (%3,1; %3,1), Gaziantep (%3,4; %2,3) ve Denizli (%2,1; %4,4) gibi illerimiz öne çıkmaktadır. Y ve Z kuşakları arasında yıllar bazında değerlendirildiğinde fiziksel şiddet eylemlerinin sıklığının yıllara göre en fazla arttığı illerin İstanbul, Antalya, Denizli ve Samsun olduğu saptanmıştır. Öte yandan Y kuşağının ergenlik dönemini kapsayan yıllarda medyada yer alan ergenlerin fiziksel şiddet eylemlerine yönelik haberlerden Mersin'den çıkmış olanlarda Z kuşağının ergenlik dönemin kapsayan yıllarda yayımlanmış olan haberlere kıyasla bir azalma olduğu tespit edilmiştir. (%6,9 - %1,0).

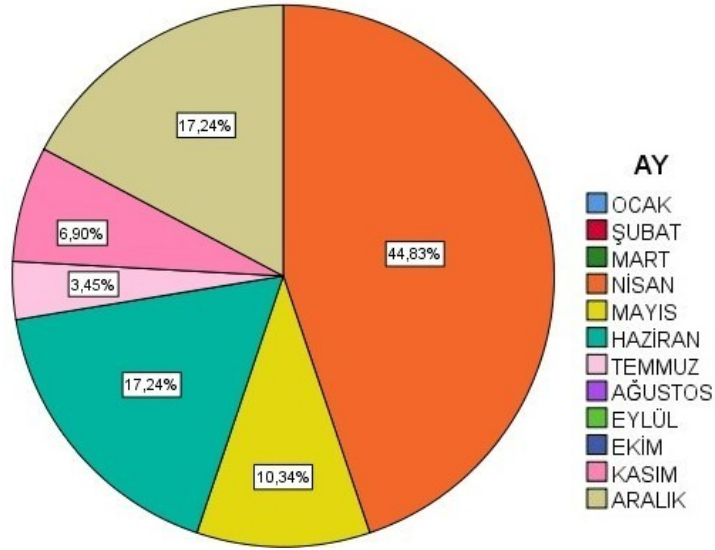
Şekil 4.1. Y ve Z kuşu aile şiddet eylemi haberlerinin illere göre dağılımı

Şekil 4.1'e göre Y ve Z kuşaklarının medyaya yansıyan fiziksel şiddet eylemlerinin illere göre dağılımı gösterilmektedir. Şekil incelendiğinde, Y ve Z kuşaklarının Adana, Konya, Bursa ve Ankara illerinde medyaya yansımış olan fiziksel şiddet eylemlerinin sıklığı birbirine yakın olarak gözükmektedir. Öte yandan ülkemizdeki tüm coğrafi bölgelerde fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin haberlerin yer aldığı saptanmıştır. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin haberler Y kuşağı için en sık İstanbul (%12,7), Adana (%12,4), Mersin (%6,9), Bursa (%5,9), Konya (%4,8), İzmir (%4,1) ve Ankara'da (%3,4) görülmekteyken Z kuşağı için ise İstanbul (%17,4) başta olmak üzere Adana (%9,2), Antalya (%4,4), Denizli (%4,4), İzmir (%4,1), Samsun (%4,1), Bursa (%4,1) ve Konya'da (%3,8) daha sık görülmektedir.

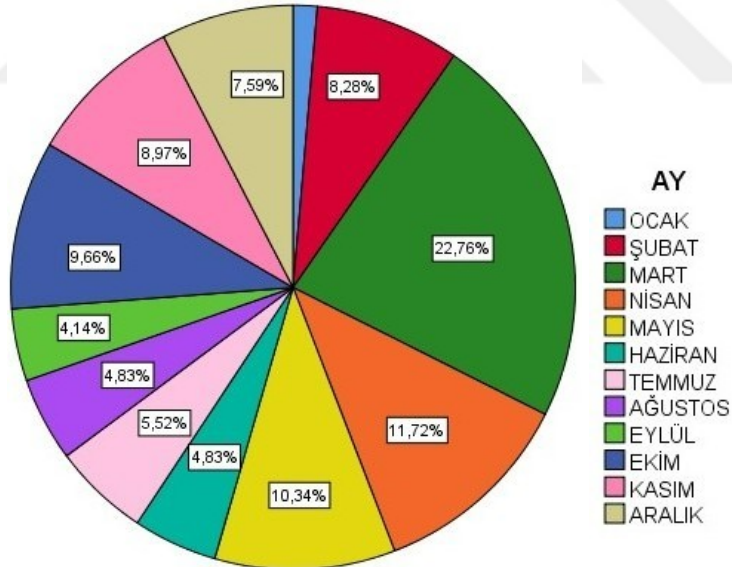
Şekil 4.2'ye göre Y ve Z kuşağına ait fiziksel şiddet eylemi haberleri, İstanbul ilinin ilçeleri temel alınarak incelendiğinde her iki kuşağa ait haberlerin Avrupa Yakasındaki ilçelerde yoğunlaştığı söylenebilmektedir. Şekle göre, Y kuşağının fiziksel şiddet eylemleri haberlerinin sıklığı bakımından en fazla haber Gaziosmanpaşa (%1,7), Beşiktaş (%1,7) ve Beyoğlu (%1,7) ilçelerinde görülmüştür. Z kuşağında ise, Esenyurt (%2,6), Sultangazi (%2,1), ve Avcılar (%1,8) ilçeleri haberlerin en sık gözlendiği ilçelerdir. Yine kuşaklar arası haber görülme sıklığı bakımından en büyük fark Sultangazi (%0,0 - %2,1) ve Avcılar ilçelerinde görülmüştür (%0,0- %1,8).

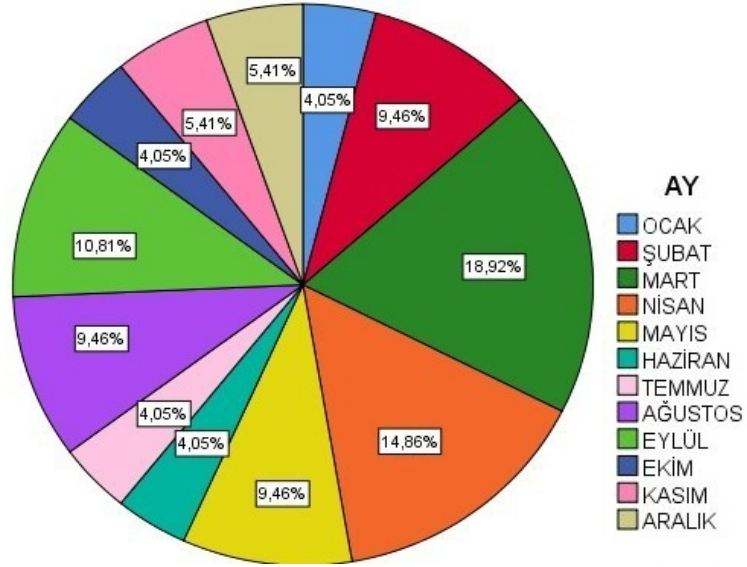
Şekil 4.3. 2005 yılı Y kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı

Şekil 4.3'e göre, 2005 yılı Y kuşağına ait fiziksel şiddet içerikli gazete haberleri yılın ayları baz alınarak incelendiğinde haberlerin %44,83'ünün Nisan ayında, %10,34'ünün Mayıs, %17,24'ünün Haziran ve %17,24'ünün Aralık aylarında verildiği görülmüştür.

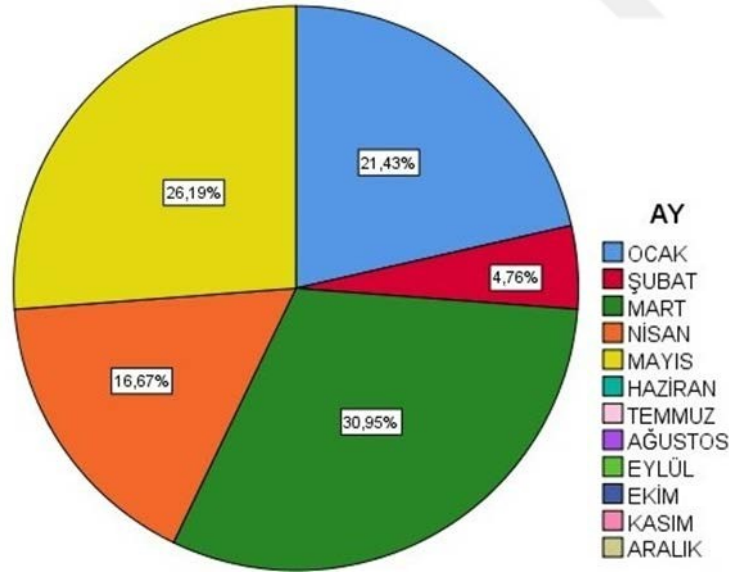
Şekil 4.4. 2006 yılı Y kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı

Şekil 4.4'e göre, 2006 yılı Y kuşağına ait fiziksel şiddet içerikli gazete haberleri yılın ayları baz alınarak incelendiğinde haberlerin %8,28'inin Şubat %22,76'sının Mart, %11,72'sinin Nisan, %10,34'ünün Mayıs, %9,66'sının Ekim ve %8,97'sinin Kasım ayında verildiği tespit edilmiştir.

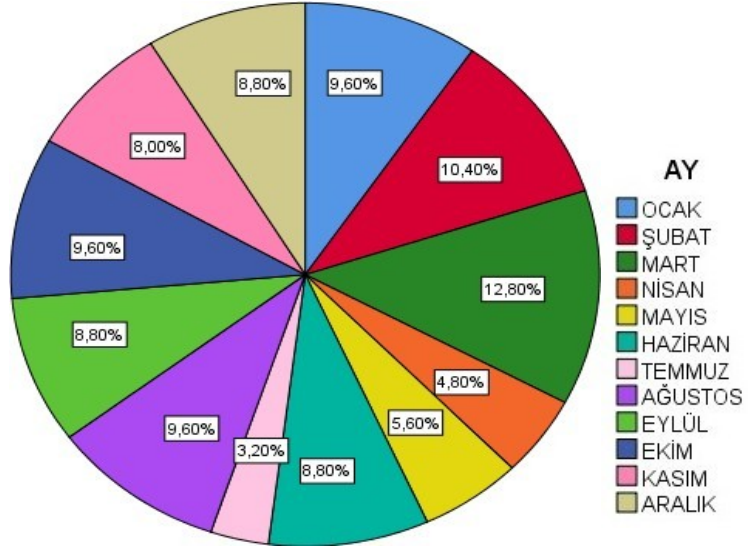
Şekil 4.5. 2007 yılı Y kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı

Şekil 4.5'e göre, 2007 yılı Y kuşağına ait fiziksel şiddet içerikli gazete haberleriyılın ayları baz alınarak incelendiğinde haberlerin %9,46'sının Şubat, %18,92'sinin Mart, %14,86'sının Nisan, %9,46'sının Mayıs, %9,46'sının Ağustos ve %10,81'inin Eylül aylarında verildiği gözlenmiştir.

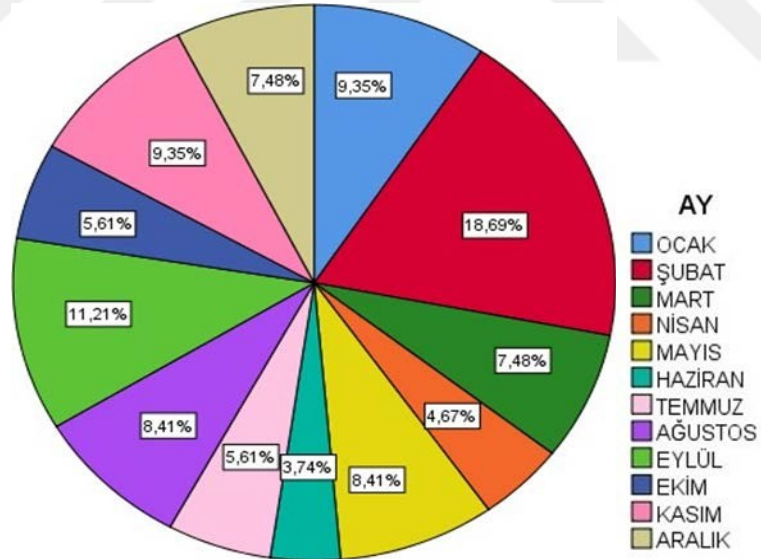
Şekil 4.6. 2008 yılı Mayıs ayına kadar Y kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı

Şekil 4.6'ya göre, 2008 yılı Mayıs ayına kadar olan Y kuşağına ait fiziksel şiddet içerikli gazete haberleri yılın ayları baz alınarak incelendiğinde haberlerin %21,43'ünün Ocak, %30,95'inin Mart, %16,67'sinin Nisan ve %26,19'unun Mayıs aylarında verildiği görülmüştür.

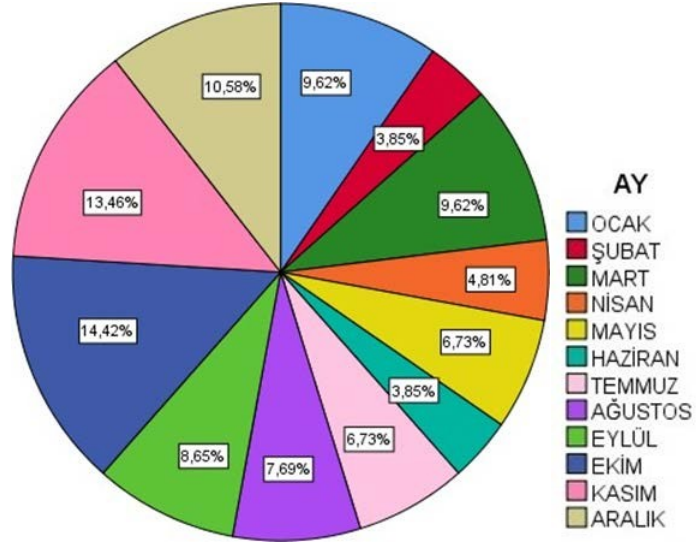
Şekil 4.7. 2019 yılı Z kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı

Şekil 4.7'ye göre, 2019 yılı Z kuşağına ait fiziksel şiddet içerikli gazete haberleri yılın ayları baz alınarak incelendiğinde haberlerin %10,40'ı Şubat, %12,80'i Mart, %4,80'i Nisan, %5,60'ı Mayıs, %8,80'i Haziran, %9,60'ı Ağustos, %8,80'i Eylül, %9,60'ı Ekim, %8,00'i Kasım ve %8,80'i Aralık aylarında verilmiştir.

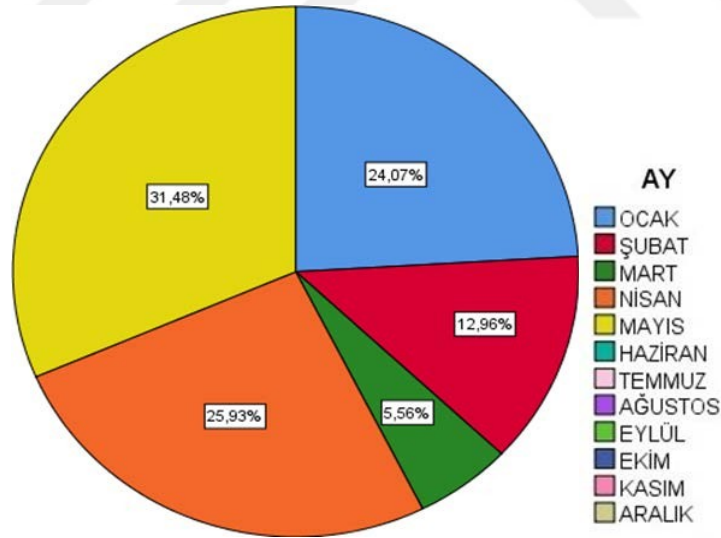
Şekil 4.8. 2020 yılı Z kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı

Şekil 4.8'e göre, 2020 yılı Z kuşağına ait fiziksel şiddet içerikli gazete haberleriyılın ayları baz alınarak incelendiğinde haberlerin %18,69'nun Şubat, %7,40'ünün Mart, %4,67'sinin Nisan, %8,41'inin Mayıs, %3,74'ünün Haziran, %8,41'inin Ağustos, %11,21'inin Eylül, %5,61'inin Ekim, %9,35'inin Kasım ve %7,48'inin Aralık aylarında verildiği görülmüştür.

Şekil 4.9. 2021 yılı Z kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı

Şekil 4.9'a göre, 2021 yılı Z kuşağına ait fiziksel şiddet içerikli gazete haberleri yılın ayları baz alınarak incelendiğinde haberlerin %9,62'sinin Mart, %4,81'inin Nisan, %6,73'ünün Mayıs, %6,73'ünün Temmuz, %7,69'unun Ağustos, %8,65'inin Eylül, %14,42'sinin Ekim ve %13,46'sının Kasım aylarında verildiği saptanmıştır.

Şekil 4.10. 2022 yılı Mayıs ayına kadar Z kuşağına ait şiddet eylemlerinin aylara göre dağılımı

Şekil 4.10'a göre, 2022 yılı Mayıs ayına kadar olan Z kuşağına ait fiziksel şiddet içerikli gazete haberleri yılın ayları baz alınarak incelendiğinde haberlerin %24,07'sinin Ocak ayında, %12,96'sının Şubat ayında, %5,56'sının Mart ayında, %25,93'ünün Nisan ayında ve %31,48'inin Mayıs ayında verildiği görülmüştür.

Çizelge 4.2. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin gazete haberlerinin Y ve Z kuşakları bakımından eylemin gerçekleştiği aylara göre dağılımı

Şiddet Eyleminin Gerçekleştiği Aylar (N=680)	Y Kuşağı (n=290)		Z Kuşağı (n=390)		
	n	%	n	%	
Ocak	14	4,8	45	11,5	p< 0,001
Şubat	21	7,2	44	11,3	
Mart	60	20,7	37	9,5	
Nisan	48	16,6	30	7,7	
Mayıs	36	12,4	40	10,3	
Haziran	15	5,2	19	4,9	
Temmuz	12	4,1	17	4,4	
Ağustos	14	4,8	29	7,4	
Eylül	14	4,8	32	8,2	
Ekim	17	5,9	33	8,5	
Kasım	19	6,6	34	8,7	
Aralık	20	6,9	30	7,7	

Çizelge 4.2'ye göre Y ve Z kuşaklarının gazete haberlerinde yer alan fiziksel şiddet eylemleri yılın ayları bazında incelendiğinde Y kuşağı için Mart (%20,7), Nisan (%16,6) ve Mayıs (%12,4) aylarının şiddet eylemlerinin en sık haberleştiği aylar olduğu görülmektedir. Z kuşağı için ise Ocak ayında (%11,5), Şubat (%11,3), Mart (%9,5), Nisan (%7,7), Mayıs (%10,3), Haziran (%4,9), Temmuz (%4,4), Ağustos (%7,4), Eylül (%8,2), Ekim (%8,5), Kasım (%8,7) ve Aralık (%7,7) aylarında haberlerin birbirine yakın sıklıkta dağıldığı görülmüştür. Y ve Z kuşaklarına ait haberlerin aylar bazındaki dağılımları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,001).

Çizelge 4.3. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin gazete haberlerinde yer alan bazı değişkenlerin Y ve Z kuşakları bakımından incelenmesi

Şiddet Eylemine İlişkin Değişkenler (N=680)	Y Kuşağı (n=290)		Z Kuşağı (n=390)		p
	n	%	n	%	
Şiddetin gerçekleştiği günün vakitleri					p< 0,001
Sabah-Öğle	230	79,3	227	58,2	
Akşam-Gece	60	20,7	163	41,8	
Şiddetin gerçekleştiği mekân					p< 0,001
Ev	34	11,7	70	17,9	
Okul	132	45,5	41	10,5	
Açık Alan*	124	42,8	279	71,5	
Şiddet eylemindeki kişi sayısı					p=0,841
Bire bir	268	92,	362	92,8	
Grup halinde	22	4	28	7,2	
		7,6			

* Sokak, park, mesire alanları, toplanma yerleri

Çizelge 4.3'e göre Y ve Z kuşaklarının gazete haberlerinde yer alan fiziksel şiddet eylemleri, gerçekleştikleri günün vakitlerine göre incelendiğinde Y kuşağına ait haberlerin %79,3'ü sabah saatlerinde gerçekleşmiş iken Z kuşağında bu oran %58,2'dir. Aynı şekilde akşam saatlerinde gerçekleşen eylemler Y kuşağında %20,7 oranında iken bu oran Z kuşağı için %41,8 olarak bulunmuştur. Oranlar arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,001). Fiziksel şiddet eyleminin gerçekleştiği mekâna ilişkin değişkenler kuşaklar bazında incelendiğinde Y kuşağı için eylemlerin; sokak, park, işletme önü, buluşma yeri vb. gibi dış mekanlarda gerçekleşme oranı %42,8 iken bu oran Z kuşağı için %71,5 olarak gözlenmiştir. Kuşaklar arasında gözlenen değişkenler arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır (p<0,001). Y ve Z kuşakları için incelendiğinde incelenen haberlere konu olan kişi sayısı oranları sırasıyla Y kuşağı için %92,4 bire bire ve Z kuşağı için %92,8 bire bir olarak saptanmıştır. Buna göre habere konu olan fiziksel şiddet eylemi hadisesi yalnızca bir bireyden diğerine yöneltilmişken grup halinde gerçekleşen fiziksel şiddet eylemleri ayrı değerlendirilmiştir. Kuşaklar arasındaki kişi sayısı değişkenlerinin sıklığı istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklı bulunmamıştır (p<0,841).

Çizelge 4.4. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin gazete haberlerinde yer alan eylemin yapısına dair bazı değişkenlerin Y ve Z kuşakları bakımından incelenmesi

Şiddet Eylemine İlişkin Değişkenler (N=680)	Y Kuşağı (n=290)		Z Kuşağı (n=390)		P
	n	%	n	%	
Şiddet: Ergenden					p< 0,001
Ergenden	208	71,7	222	56,9	
Yetişkin	82	28,3	168	43,1	
Şiddet eylemini işleyeninin cinsiyeti					p=0,114
Kadın	39	13,4	70	17,9	
Erkek	251	86,6	320	82,1	
Şiddete maruz kalanın cinsiyeti					p=0,800
Kadın	55	19,0	77	19,7	
Erkek	235	81,0	313	80,3	
Eylemi gerçekleştiren ile maruz kalanın yakınlığı					p< 0,001
Anne	5	1,7	10	2,6	
Baba	6	2,1	31	7,9	
Akran-Arkadaş	159	54,8	152	39,0	
Kardeş-Kuzen-Akraba	14	4,8	38	9,7	
Sevgili	10	3,4	7	1,8	
Öğretmen-İdareci	12	4,1	10	2,6	
Komşu-Eşraf	7	2,4	27	6,9	
Tanımayan	77	26,6	115	29,5	

Çizelge 4.4'e göre Y ve Z kuşaklarının gazete haberlerinde yer alan fiziksel şiddet eylemleri, eylemin kime karşı yöneltildiğine dair incelendiğinde; fiziksel şiddet eylemi Y kuşağı için %71,7 oranında ergenden ergene yönelmişken bu oran Z kuşağında %56,9 olarak saptanmıştır. Ergenden yetişkine yönelen fiziksel şiddet eylemlerinin oranı Y kuşağında %28,3 olarak gözlenmişken bu oran Z kuşağında %43,1 şeklinde gözlenmiştir. Oranlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,001). Şiddet eylemini işleyeninin cinsiyeti kuşaklara göre incelendiğinde Y kuşağında eylemi işleyenlerin cinsiyeti %86,6 erkek %13,4 oranında kadın iken oranlar Z kuşağında %82,1 (erkek) ve %17,9 (kadın) şeklindedir. Kuşaklararası fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p=0,114).

Şiddet eylemine maruz kalanların cinsiyeti kuşaklara göre incelendiğinde Y kuşağında eyleme maruz kalanların cinsiyeti %81,0 erkek %19,0 oranında kadın iken oranlar Z kuşağında %80,3 (erkek) ve %19,7 (kadın) şeklindedir. Kuşaklar arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p=0,800$). Fiziksel şiddet eylemleri, eylemi gerçekleştiren birey ile maruz kalanın yakınlık durumlarına göre değerlendirildiğinde ise Y kuşağı için şiddete maruz kalanın anne olması %1,7, baba olması %2,1, akran-arkadaş olması %54,8, öğretmen-idareci olması %4,1 sevgili olması %3,4 ve komşu-eşraf olması %2,4 olarak bulunmuşken Z kuşağında ise bu oranlar anne %2,6, baba %7,9 akran-arkadaş %39, sevgili %1,8, öğretmen-idareci %2,6 ve komşu-eşraf %6,9 şeklinde dağılmıştır. Kuşaklar arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$).

Çizelge 4.5. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin gazete haberlerinde yer alan eylemin işleniş şekline dair bazı değişkenlerin Y ve Z kuşakları bakımından incelenmesi

Şiddet Eylemine İlişkin Değişkenler (N=680)	Y Kuşağı (n=290)		Z Kuşağı (n=390)		p
	n	%	n	%	
Şiddet eyleminin türü					
Yaralama	187	64,5	219	56,2	p=0,029
Öldürme	103	35,5	171	43,8	
Silah kullanımı					
Yok	34	11,7	103	26,4	p< 0,001
Kesici-delici cisim	200	69,0	207	53,1	
Künt cisim (Taş sopa vb.)	14	4,8	9	2,3	
Ateşli silah	42	14,5	71	18,2	
Şiddet eylemine hazırlık					
Dürtüsel	214	73,8	275	70,5	p=0,346
Planlı	76	26,2	115	29,5	
Şiddet eyleminin yoğunluğu					
Basit-Tek hamle	248	85,5	345	88,5	p=0,256
Bizar-Canavarca hisle	42	14,5	45	11,5	

*Boğma, yüksekte atma, boğaz kesme, seri bıçak darbeleri, şarjör boşaltma, ateşe verme vb.

Çizelge 4.5'e göre Y ve Z kuşaklarının gazete haberlerinde yer alan fiziksel şiddet eylemleri, eylemin sonuçlarına göre incelendiğinde şiddet eyleminin yaralama ile sonuçlandığı haberlerin oranı Y kuşağında %64,5 iken bu oran Z kuşağında %56,2 olarak saptanmıştır. Şiddet eylemi sonucu ölümlerle sonuçlanan haberlerin oranı ise Y kuşağında %35,5 iken Z kuşağında %43,8'dir. Oranlar arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,029$). Kuşaklar şiddet eyleminde kullanılan silah durumuna göre incelendiğinde Y kuşağının haberlere yansıyan fiziksel şiddet eylemlerinin %69'unda kesici-delici cisim, %4,8'inde taş-sopa gibi künt cisim, %14,5'inde ateşli silah kullandıkları, %11,7 oranında ise herhangi bir silah kullanmadıkları tespit edilmiştir. Öte yandan Z kuşağı ise %53,1 oranında kesici-delici cisim, %2,3 oranında künt cisim, %18,2 oranında ateşli silah kullanmışken %26,4 oranında ise herhangi

bir silah kullanmamıştır. Bu oranlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,001$).

Haberler şiddet eylemine hazırlık durumlarına göre değerlendirildiklerinde Y kuşağının işledikleri fiziksel şiddet eylemlerinin %73,8'i dürtüsel ve plansız bir şekilde gerçekleşmişken bu oran Z kuşağında %70,5 olarak bulunmuştur. Oranlar arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p = 0,346$). Haberler şiddet eylemlerinin yoğunluğu bakımından Y ve Z kuşaklarına göre kıyaslandıklarında Y kuşağının %14,5 oranında canavarca his sevki ile fiziksel şiddet eyleminde bulunduğu tespit edilmişken bu oran Z kuşağında %11,5 olarak tespit edilmiştir. Oranlar arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p = 0,256$).

Çizelge 4 6. Fiziksel şiddet eylemlerine ilişkin fail motivasyonlarını Y ve Z kuşaklarına göre dağılımı

Şiddet Motivasyonu (N=680)	Y Kuşağı (n=290)		Z Kuşağı (n=390)		p < 0,001
	n	%	n	%	
Öfke-Hakaret	65	22,4	58	14,9	
Laf atma – Omuz atma	19	6,6	12	3,1	
Yan bakma	16	5,5	15	3,8	
Kız meselesi	31	4,6	28	7,2	
Erkek meselesi	7	2,4	9	2,3	
İntikam	36	12,4	26	6,7	
Husumet	18	6,2	38	9,7	
Gasp	23	7,9	11	2,8	
Koruma*	5	1,7	22	5,6	
Namus	9	3,1	9	2,3	
Sosyal medya / Chat**	9	3,1	17	4,4	
Oyun	3	1,0	5	1,3	
Bilinmiyor	49	16,9	140	35,9	

* Kavga veya tartışma sırasında annesini veya kardeşini babasından koruma maksadı

** Geçmiş yıllar için Chat uygulamaları, yakın yıllar için sosyal medya uygulamaları üzerinden tartışma ile başlayan taraflar arası şiddet sözleşmeleri

Çizelge 4.6'ya göre gazete haberlerine yansıyan fiziksel şiddet eylemleri, haberde yer alan ifadeler baz alınarak eylemi işleyen ergenlerin fiziksel şiddete yol açan sebepleri bakımından Y ve Z kuşakları kıyaslanarak değerlendirildiklerinde Y kuşağı için öfke-hakaret motivasyonu %22,4, intikam %12,4, yaralamalı/ölümlü gasp %7,9, laf atma-omuz atma %6,6, husumet %6,2, yan bakma %5,5, kız meselesi %4,6, sosyal medya /chat motivasyonu %3,1 ve koruma %1,7, oyun motivasyonları %1 olarak bulunmuşken Z kuşağı için bu oranlar öfke- hakaret için %14,9, intikam %6,7, yaralamalı/ölümlü gasp %2,8, laf atma-omuz atma %3,1, husumet %9,7, yan bakma %3,8, kız meselesi %7,2, sosyal medya / chat %4,4 ve koruma %5,6, oyun motivasyonları %1,3 olarak saptanmıştır. Oranlar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$).

4.2. Araştırma 2. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Sosyal Bağlılık Düzeylerinin Yol Model Analizi ile İncelenmesi

Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğinin (ŞÖFÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması için belirlenen örnekleme ait yaş ortalaması $20,60\pm 2,74$ [20; 18-42] olarak bulunmuşken, örnekleme ait aylık gelir ortalaması $9495,39\pm 8003$ TL [8000; 400-90000 TL] olarak saptanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için belirlenen örnekleme ait birtakım sosyodemografik değişkenler Çizelge 4.7'de gösterilmiştir. Buna göre örneklemin %74,6'sı kadın iken %25,4'ü erkeklerden oluşmaktadır. Örneklemin %99,4'ünün medeni durumu bekadır. Örneklemin, %32,0 oranında Ebelik, %25,5 Hemşirelik, %19,6 Psikoloji ve %12,4 Türk Dili ve Edebiyat bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. Dönemler incelendiğinde örneklemin %44,2'si 1. Sınıf iken %40,3'ünün 3. Sınıfta olduğu belirlenmiştir. Örneklemin algısal gelir düzeyleri incelendiğinde ise %19,3'ü gelir düzeylerinin “çok kötü” olduğunu belirtmişken %38,4'ü “kötü” olarak ifade etmiştir. Örneklemin oluşturulan bireylerin kendilerinde herhangi bir psikolojik/psikiyatrik tanı olup olmadığı araştırıldığında ise %95,3'ü herhangi bir psikolojik tanılarını olmadığını bildirirken ailede psikolojik tanı görünme oranı %11,6 iken görünmeme oranı %88,4 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 4.7. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğinin AFA Analizi İçin Belirlenen 362 Kişilik Örnekleme Ait Sosyodemografik Değişkenler

Değişkenler		Sayı (%) n=362
Cinsiyet	Erkek	92 (%25,4)
	Kadın	270 (%74,6)
Medeni Durum	Bekar	360 (%99,4)
	Evli	2 (%0,6)
Bölüm	Ebelik	116 (%32,0)
	Hemşirelik	92 (%25,5)
	Psikoloji	71 (%19,6)
	Türk Dili ve Edebiyat	45 (%12,4)
	İstatistik	22 (%6,1)
	Matematik	16 (%4,4)
Dönem	1. Sınıf	160 (%44,2)
	2. Sınıf	18 (%5,0)
	3. Sınıf	146 (%40,3)
	4. Sınıf	38 (%10,5)
Algısal Gelir Düzeyi	Çok Kötü	70 (%19,3)
	Kötü	139 (%38,4)
	Normal	124 (%34,3)
	İyi	29 (%8,0)
Psikiyatrik Tanı	Evet	12 (%4,7)
	Hayır	345 (%95,3)
Ailede Psikiyatrik Tanı	Evet	42 (%11,6)
	Hayır	320 (%88,4)

4.2.1. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

Çizelge 4.8. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğine ait KMO Barlett Küresellik Testi

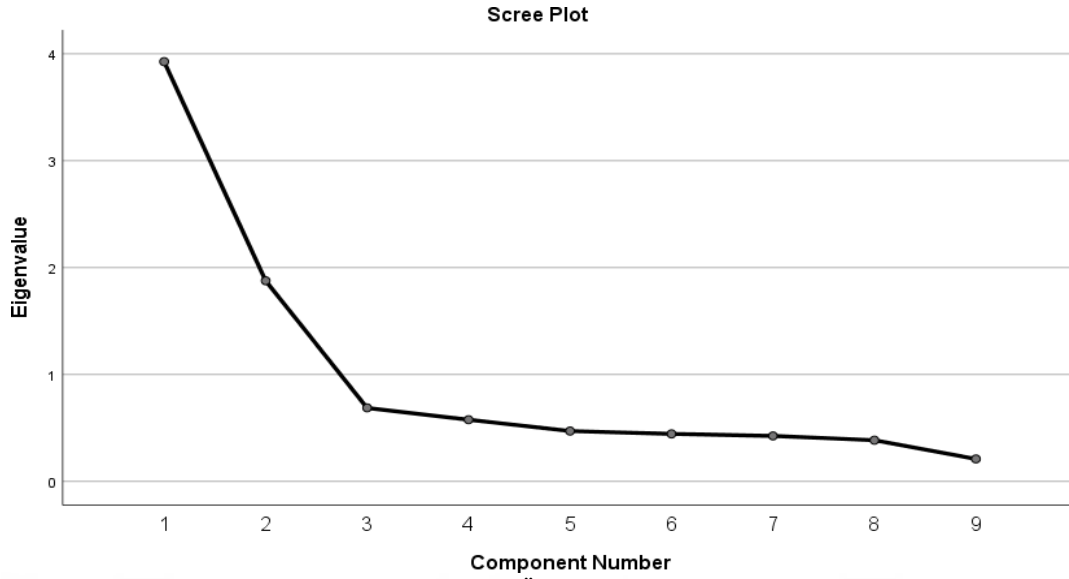
KMO Barlett Küresellik Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		0,859
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1381,436
	df	36
	p.	<0,001

Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması çerçevesinde verilerin faktör analizi için yeterlilikleri sağlayıp sağlamadığı Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı ile hesaplanmış olup Barlett Küresellik Testi sonuçları da Çizelge 4.8'de sunulmuştur. Barlett Küresellik Testi sonucunda geliştirilen ölçeğin maddeleri arasında küresel biçimde ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu gözlenmiştir ($p < 0,05$). Öte yandan KMO istatistiğinin ise 0,70'in üzerinde olduğu saptamıştır (0,859). Büyüköztürk (2009)'e göre 0,60 ve üzerinde olan KMO istatistik değerleri faktör analizi için yeterlidir (155). KMO istatistik değerleri 0,5'den az ise yetersiz, 0,50-0,60 aralığında orta düzeyde, 0,70-0,80 aralığında çok iyi düzeyde ve 0,90 ve üzerinde mükemmel olarak nitelendirilmektedir. (153). Şiddet Öncülleyici Faktör Ölçeğinin bu bilgiler ışığında Açıklayıcı Faktör Analizi için yeterli koşulları sağladığı görülmektedir.

Çizelge 4.9. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği Faktör Yük Değerlerine Ait Bulgular

Faktörler ve İlgili Maddeler	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans Oranı	Öz Değer	Cronbach's Alpha
Ailesel Faktörler				
Bazen çocukların disiplinli olması için onlara fiziksel zarar vermek iyi bir yöntem olabilir.(AİLE1-M21)	0,711	43,618	3,926	0,848
Eğer çocuklar anne-babalarına saygısızlık yaparsafiziksel zarar vermek bir çözüm olabilir. (AİLE2-M22)	0,876			
Eğer çocuklar başlarını belaya sokarlarsa anne-babaları onlara fiziksel olarak zarar verebilir.(AİLE3-M23)	0,886			
Ben çocukken/ergenken saygısızlık yaptığımda anne-babamdan fiziksel zarar görmem benim için bir sorun değildi. (AİLE4-M25)	0,738			
Karı-kocalar birbirlerine fiziksel zarar verebilirler. (AİLE5-M11)	0,734			
Çevresel Faktörler				
Ben çocukken/ergenken başkalarına fiziksel şiddetuygulayan kişiler çevresinde saygı görürdü. (ÇEVRE1-M7)	0,746	20,853	1,877	0,807
Ben çocukken/ergenken arkadaşlar arasında birbirine fiziksel zarar vermek kabul edilebilirdi.(ÇEVRE2-M13)	0,816			
Büyüdüğüm çevrede insanlar birbirlerine fiziksel şiddet uygulayabilirdi. (ÇEVRE3-M14)	0,788			
Ben çocukken/ergenken arkadaşlar birbirinikızdırırsa biri diğerine fiziksel olarak zarar verebilirdi. (ÇEVRE4-M18)	0,788			
Açıklanan Toplam Varyans: 64,471 Çıkartma Yöntemi: Principal Components Döndürme Yöntemi: Varimax with Kaiser Normalization Tüm maddeler Cronbach's Alpha: 0,839				

Çizelge 4.9 incelendiğinde 362 kişilik örneklem ile gerçekleştirilen Açıklayıcı Faktör Analizi sırasında döndürme yöntemi olarak Varimax, çıkartma yöntemi olarak Principal Components tercih edildiği görülmektedir. Buna göre 0,40'ın altında faktör yükü olan ve aynı anda birden fazla faktöre dağılan maddeler ölçekten çıkarılmıştır (M1, M2, M3, M4, M5, M6, M8, M9, M10, M12, M15, M16, M17, M19, M20, M24, M26, M27, M28, M29, M30). Bu işlemlerin sonucunda Ailesel Faktörler ve Çevresel Faktörler başlıklarında toplanmak üzere maddeleri 0,71 ile 0,88 aralığında faktör yüküne sahip iki faktör bulunmuştur. Ailesel Faktörler, örnekleme ait varyansları %43,61 oranında açıklarken çevresel faktörler %20,85 oranında açıklamaktadır (Açıklanan Toplam Varyans: %64,47).

Şekil 4.11. Özdeğer Grafiği

Şekil 4.11'de ŞÖFÖ'ye ait özdeğer grafiği görülmektedir. Buna göre ikinci faktörün ardından yaşanan düşüş gözlenmektedir. Üçüncü faktör ile birlikte özdeğerin 1'in altına düşmesi sebebi ile ölçeğin iki faktörlü bir yapıda uygun olacağı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.10. Şiddet Öncülleyici Etmenler Ölçeğine Ait Betimsel İstatistik Değerleri

Boyut	Madde	N	X	SS	SH	Çarpıklık	Basıklık
Ailesel Faktörler	M21	362	1,16	0,48	0,025	1,017	2,078
	M22	362	1,14	0,41	0,022	1,061	2,042
	M23	362	1,11	0,37	0,019	2,561	1,273
	M25	362	1,16	0,44	0,023	0,761	2,134
	M11	362	1,04	0,24	0,013	0,140	2,223
Çevresel Faktörler	M7	362	1,49	0,74	0,039	1,126	-0,265
	M13	362	1,48	0,69	0,036	1,108	-0,092
	M14	362	1,49	0,73	0,038	1,143	-0,188
	M18	362	1,72	0,80	0,042	0,547	-1,240

Verilerin analizi güçlendiren bir faktör olarak elde edilen verilerin normal dağılım sergilemesi bir çeşit ön koşul olarak kabul edilmektedir (151). ŞÖFÖ kullanılarak elde edilen verilere ait ortalama, standart sapma, standart hata, çarpıklık ve basıklık katsayıları Çizelge 4.10'da sunulmaktadır. Buna göre çalışmanın veriler çarpıklık ve basıklık katsayılarının -2 ile +2 arasında yer alması, verilerin normal dağıldığına ilişkin bir çıkarım yapılmasına izin vermektedir (156).

4.2.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Araştırmanın bu aşamasında ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesi için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları incelenmiş olup sırasıyla alt boyutlar ve ölçek toplam maddeleri için Ailesel Faktörler alt boyutu 0,84, Çevresel Faktörler alt boyutu 0,80 ve ölçek toplam maddeleri 0,84 olarak saptanmıştır. İlgili değerler Çizelge 4.9’da belirtilmiştir. Katsayılar incelendiğinde alt boyutların iyi ölçüde güvenilir olduğu ($> 0,80$) saptanmıştır (155).

Açımlayıcı faktör analizinden sonra ölçeğin başka bir örneklemden işlevini tespit etmek için 322 kişilik bir örneklem ile DFA yapılmıştır. Uyum indekslerine ait değerler Çizelge 4.11’de sunulmuştur.

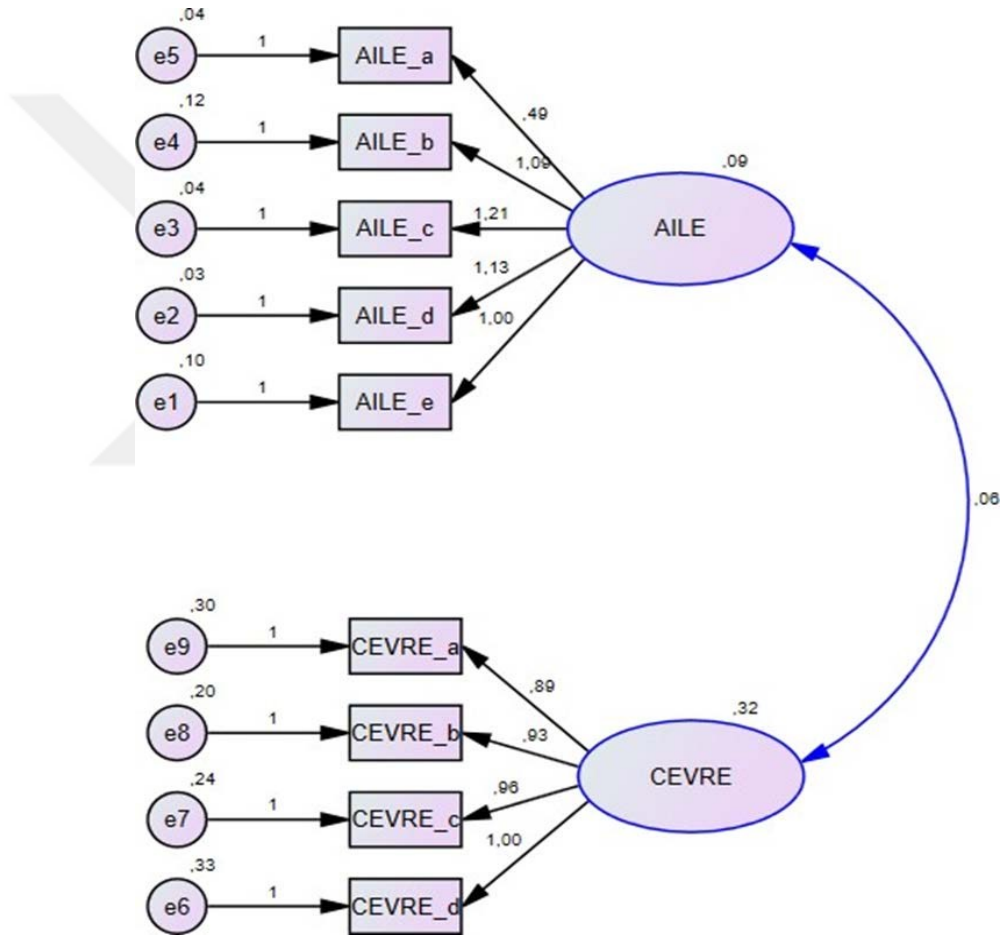
Çizelge 4.11. Şiddet Öncülleyici Etmenler Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Standardize Edilmiş Uyum İndeksleri

Uyum Ölçüsü	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Model Değeri	Uyum Düzeyi
X^2	$0 \leq X^2 \leq 2sd$	$2sd \leq X^2 \leq 3sd$	60,211 (sd: 25)	Mükemmel Uyum
p değeri	$.05 \leq p \leq 1.00$	$.001 \leq p \leq .05$	<0,001	
X^2/sd	$0 \leq X^2/sd < 3$	$3 \leq X^2/sd \leq 5$	2,316	Mükemmel Uyum
RMSEA	$0 \leq RMSEA < 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$,050	Mükemmel Uyum
RMR	$0 \leq RMR < 0.05$	$0.05 \leq RMR \leq 0.10$,017	Mükemmel Uyum
NFI	$0.95 < NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$,957	Mükemmel Uyum
CFI	$0.97 < CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI \leq 0.97$,975	Mükemmel Uyum
GFI	$0.95 < GFI \leq 1.00$	$0.80 \leq GFI \leq 0.95$,964	Mükemmel Uyum

Çizelge 4.11’e göre bulgular incelendiğinde X^2/sd değerinin 3’ün altında, RMSEA ve RMR değerlerinin 0,050 ve altında olduğu, NFI, CFI ve GFI değerlerinin 0,95’in üzerinde olduğu saptanmıştır. Bu bulgulara göre uyum indeks değerleri incelendiğinde ŞÖFÖ’ye ait değerlerin mükemmel uyum gösterdiği tespit edilmiştir (157). Ayrıca Çizelge 4.12’ye göre ŞÖFÖ’ye ait maddelerin standardize regresyon ağırlıkları incelendiğinde maddelerin 0,68 ile 0,90 arasında değerlere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.12. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğine Ait Doğrulayıcı Faktör Analizi Standardize Regresyon Ağırlıkları

Maddeler	Yaklaşık Değerler
M21	,775
M22	,865
M23	,899
M25	,675
M11	,754
M7	,773
M13	,760
M14	,740
M18	,701

Şekil 4.12. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Ölçme Modeli

Şekil 4.12’de, geliştirilen ŞÖFÖ’ye ait DFA sonuçlarının modeli verilmiştir. Bu grafiksel yapıya göre ölçekteki tüm maddelerin standardize yük değerlerinin pozitif olduğu anlaşılmaktadır. Gözlenen t değerlerinin 1,96’nın altında olmadığı tespit edilmiştir. Modeldeki maddelere ait uyum değerlerinin yeterince iyi olduğu saptandığından modifikasyon yapıma ihtiyacı duyulmamıştır.

Çizelge 4.13. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeğine ait Madde-Toplam Puan Korelasyon Değerleri

	Korelasyon Katsayısı		M21	M22	M23	M25	M11	M7	M13	M14	M18	ŞÖFÖ_Toplam
	r	p değeri										
M21	1		0,535*	0,591*	0,591*	0,473*	0,297*	0,370*	0,316*	0,263*	0,197*	0,480*
M22	.		<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
M23	0,535*	1	0,709*	0,709*	0,709*	0,528*	0,400*	0,202*	0,204*	0,217*	0,167*	0,453*
M25	<0,001	.	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
M11	0,591*	0,709*	0,709*	0,709*	1	0,508*	0,396*	0,246*	0,252*	0,265*	0,188*	0,451*
M7	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	.	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
M13	0,473*	0,528*	0,528*	0,528*	0,508*	1	0,361*	0,259*	0,243*	0,300*	0,239*	0,481*
M14	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	.	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
M18	0,296	0,400	0,400	0,400	0,396	0,361	1	0,093	0,080	0,138*	0,126*	0,233*
ŞÖFÖ_Toplam	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	0,076	0,127	0,008	0,017	<0,001
	0,377	0,215	0,244	0,244	0,254	0,254	0,134	1	0,540	0,476	0,446	0,711
	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	.	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
	0,328	0,208	0,214	0,214	0,262	0,262	0,097	0,540	1	0,546	0,527	0,727
	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	0,066	<0,001	.	<0,001	<0,001	<0,001
	0,252	0,204	0,262	0,262	0,280	0,280	0,170	0,476	0,546	1	0,553	0,725
	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	0,001	<0,001	<0,001	.	<0,001	<0,001
	0,203	0,152	0,178	0,178	0,224	0,224	0,139	0,446	0,527	0,553	1	0,692
	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	0,008	<0,001	<0,001	<0,001	.	<0,001
	0,640	0,591	0,623	0,623	0,604	0,604	0,440	0,711	0,727	0,725	0,693	1
	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	.

*Spearman Korelasyon Testi uygulanmıştır.

Çizelge 4.13'te ŞÖFÖ'nün maddeleri ve toplam puana ilişkin korelasyon testi sonuçları sunulmuştur. Tüm maddelerin ölçek toplam puanı ile arasındaki korelasyon istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde doğrusal bulunmuştur ($p<0,05$). Buna göre Ailesel Faktörlere ait maddelerin toplam puan korelasyon değerleri 0,44 ile 0,64 arasında değişmekte iken Çevresel Faktörlere ait maddelerde ise korelasyon değerleri 0,69 ile 0,73 arasında değişmektedir.

Çizelge 4.14. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı Ölçeği Toplam Puanları ile Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği Toplam Puanları Arasındaki İlişki

	ÇÇÖY_Toplam	
	r	p
ŞÖFÖ_Toplam	0,362	<0,001

Maddeler arasındaki semantik yakınlıktan dolayı ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında ŞÖFÖ ve ÇÇÖY ölçeklerinin toplam puanları arasındaki ilişki korelasyon testi ile sınanmıştır. Çizelge 4.14'de sunulan Pearson Korelasyon testi sonuçları incelendiğinde ŞÖFÖ toplam puanları ile ÇÇÖY toplam puanları arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmüştür ($r=0,362$, $p<0,001$).

4.2.3. Şiddeti Yordayan Değişkenlerin Sosyodemografik Değişkenler Bakımından İncelenmesine Dair Bulgular

Çizelge 4.15'te şiddeti yordadığı düşünülen çocukluk çağı örselenme yaşantıları, öz denetim, duygu düzenleme, şiddet öncülleyici faktörler ve sosyal bağlılık gibi bazı psikometrik değişkenler tarafından incelenen 793 katılımcıya sahip örneklemin sosyodemografik değişkenlerine ait yüzdeler verilmiştir. Örnekleme ait yaş ortalaması $20,68\pm 2,76$ [20; 18-42] olarak bulunmuşken, örnekleme ait aylık gelir ortalaması $8929,39\pm 7185$ TL [7000; 850-90000 TL] olarak saptanmıştır. Örneklemin %78,7'si kadın katılımcılardan oluşmaktayken %21,3'ü erkeklerden oluşmaktaydı. Örneklemdaki bireylerin medeni durumu %98,6 oranında bekardı. Örneklemi oluşturan katılımcıların hangi bölümlerde öğrenimini sürdürdüklerine bakıldığında ise %39,7'si "Hemşirelik", %14,6'sı "Ebelik", %11,2'si "Türk Dili ve Edebiyatı", %9,3'ü "Psikoloji", %8,7'si "Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik", ve %8,1'i, Sosyal Bilimler Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği gibi "Öğretmenlik" bölümlerinde öğrenimini sürdürmekte olduğu gözlenmiştir. Ülkemizin üniversiteye yerleştirme sınavı ve yerleştirme süreci göz önüne alındığı zaman örnekleme dahil edilen bölümlerin; sayısal, sözel ve eşit ağırlık gibi alanlara dağıldığı anlaşılmaktadır.

Örneklemin sınıf dönemleri incelendiğinde tüm örneklemin lisans seviyesinde öğrenim gören katılımcılardan oluştuğu bilindiğinden eğitimleri 4 yıllık olan bölümler tercih edilmiştir. Buna göre örneklemin %33,4'ü 1. Sınıfken %25,2'si 2. Sınıf, %28,2'si 3. Sınıf ve %13,1'i 4. Sınıftır. Örneklem algısal gelir düzeylerine göre incelendiğinde ise örneklemin %20,1'inin gelir düzeyini "çok kötü", %40,4'ünün "kötü", %34,0'ının "normal" ve %5,5'inin iyi-çok iyi olarak algıladığı görülmüştür. Örneklemini oluşturan bireylerin kendilerinde herhangi bir psikolojik/psikiyatrik tanı olup olmadığı araştırıldığında ise %94,8'i herhangi bir psikolojik tanılarını olmadığını bildirirken ailede psikolojik tanı görünme oranı %12,2 iken görünmeme oranı %87,8 olarak tespit edilmiştir.

Örneklemini oluşturan katılımcılara tartışmalı durumlarda fiziksel şiddete başvurma durumları sorulduğunda katılımcıların %17,0'ı "Evet" yanıtı verirken, %83,0'ı "Hayır" yanıtı vermiştir. Yine katılımcılara tartışmalı durumlarda aile üyelerinin fiziksel şiddete başvurup başvurmadığı sorulduğunda ise %16,6 "Evet" cevabı gelirken %83,4 "Hayır" cevabı verilmiştir. Katılımcıların daha önce hiç fiziksel şiddete maruz kalıp kalmadıkları sorulduğunda ise %34,2 oranında "Evet", %65,8 oranında "Hayır" cevabı alınmıştır. Katılımcılara alkol ve sigara kullanma durumları sorulduğunda; katılımcıların %20,1'i sigara kullandığını bildirirken %29,3'ü alkol kullandığını belirtmiştir. Katılımcıların herhangi bir suça karışma durumları incelendiğinde ise %5,4'ünün herhangi bir suça (cana veya mala kast, basit suçlar vb.) karıştığı öğrenilmiştir.

Çizelge 4.15. Yol Model Analizi İçin Belirlenen 793 Kişilik Örneklemeye Ait Sosyodemografik Değişkenler

Değişkenler		Sayı (%) n=793
Cinsiyet	Erkek	169 (%21,3)
	Kadın	624 (%78,7)
Medeni Durum	Bekar	782 (%98,6)
	Evli	9 (%1,1)
	Boşanmış/Parçalanmış	2 (%0,3)
Bölüm	Ebelik	116 (%14,6)
	Hemşirelik	315 (%39,7)
	Psikoloji	74 (%9,3)
	Türk Dili ve Edebiyat	89 (%11,2)
	İstatistik	27 (%3,4)
	Matematik	16 (%2,0)
	Öğretmenlik	64 (%8,1)
	PDR	69 (%8,7)
	İİBF	15 (%1,9)
	Diğer*	8 (%1,0)
Dönem	1. Sınıf	265 (%33,4)
	2. Sınıf	200 (%25,2)
	3. Sınıf	224 (%28,2)
	4. Sınıf	104 (%13,1)
Algısal Gelir Düzeyi	Çok Kötü	159 (%20,1)
	Kötü	320 (%40,4)
	Normal	270 (%34,0)
	İyi-Çok İyi	44 (%5,5)
Psikiyatrik Tanı	Evet	41 (%5,2)
	Hayır	752 (%94,8)
Ailede Psikiyatrik Tanı	Evet	97 (%12,2)
	Hayır	696 (%87,8)
Fiziksel Şiddete Başvurma	Evet	135 (%17,0)
	Hayır	658 (%83,0)
Ailede Fiziksel Şiddete Başvurma	Evet	132 (%16,6)
	Hayır	661 (%83,4)
Fiziksel Şiddete Maruz Kalma	Evet	271 (%34,2)
	Hayır	522 (%65,8)
Sigara Kullanımı	Evet	159 (%20,1)
	Hayır	634 (%79,9)
Alkol Kullanımı	Evet	232 (%29,3)
	Hayır	561 (%70,7)
Suç Oyküsü	Evet	43 (%5,4)
	Hayır	750 (%94,6)

*Mühendislik, mimarlık, tarih, siyaset vb. bölümler

Çizelge 4.16. Örnekleme ait ortalama ve standart sapma değerlerinin cinsiyet ve dönem değişkenleri bakımından incelenmesi

Öteek Puan Ortalamaları	N	ŞÖFÖ_A	ŞÖFÖ_Ç	ŞÖFÖ_TPLM	DUYGUSAL İSTİSMAR	FİZİKSEL İSTİSMAR	CİNSEL İSTİSMAR	ÇÇÖY_TPLM	YAŞANTISAL_ÖDÖ	YENİLEYİCİ_ÖDÖ	ONARICI_ÖDÖ	ÖDÖ_TPLM
		$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]
Cinsiyet	Erkek	6,46 ± 2,31 5 [5 – 15]	7,30 ± 2,57 7 [4 – 12]	13,76 ± 3,95 13 [9 – 27]	40,95 ± 15,36 39 [19 – 79]	28,79 ± 12,19 24 [16 – 70]	6,34 ± 2,97 5 [5 – 25]	77,18 ± 27,52 72 [40 – 146]	2,92 ± 11,69 4 [-30 – 33]	7,24 ± 15,21 8 [-42 – 38]	3,51 ± 12,18 4 [-33 – 33]	13,66 ± 26,19 13 [-45 – 80]
	Kadın	5,44 ± 1,27 5 [5 – 15]	5,81 ± 2,11 5 [4 – 12]	11,25 ± 2,85 10 [9 – 27]	34,91 ± 14,93 30 [19 – 81]	25,64 ± 11,05 21 [16 – 76]	7,44 ± 4,21 5 [5 – 23]	66,89 ± 25,39 59 [40 – 158]	-0,65 ± 11,36 -1 [-33 – 33]	10,04 ± 13,74 11 [-42 – 38]	4,79 ± 12,23 5 [-33 – 33]	14,18 ± 25,41 14 [-71 – 89]
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p=0,001	p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p=0,022	p=0,227	p=0,814
Dönem	1. Sınıf ^a	5,60 ± 1,51 5 [5 – 15]	5,88 ± 2,17 5 [4 – 12]	11,48 ± 3,01 11 [9 – 27]	35,76 ± 15,85 30 [19 – 81]	25,47 ± 10,33 21 [16 – 64]	6,41 ± 2,99 5 [5 – 20]	67,64 ± 25,92 59 [40 – 155]	-1,02 ± 11,34 -2 [-33 – 33]	9,58 ± 15,47 11 [-42 – 38]	4,85 ± 13,09 5 [-33 – 33]	13,40 ± 28,48 14 [-56 – 80]
	2. Sınıf ^b	5,75 ± 1,78 5 [5 – 15]	5,88 ± 2,10 5 [4 – 12]	11,62 ± 3,35 10 [9 – 27]	36,65 ± 14,96 32 [19 – 79]	27,04 ± 12,35 22 [16 – 75]	6,69 ± 5,00 5 [5 – 21]	70,07 ± 27,07 60 [40 – 149]	1,40 ± 11,90 1 [-33 – 33]	8,00 ± 14,16 9 [-42 – 38]	4,91 ± 12,28 5 [-33 – 33]	14,30 ± 25,07 15 [-63 – 80]
	3. Sınıf ^c	5,64 ± 1,57 5 [5 – 15]	6,36 ± 2,39 6 [4 – 12]	12,00 ± 3,39 11 [9 – 27]	35,83 ± 14,20 32 [19 – 80]	25,67 ± 10,28 22 [16 – 67]	6,60 ± 3,33 5 [5 – 23]	68,09 ± 24,38 61 [40 – 158]	-0,14 ± 10,88 0 [-33 – 33]	8,97 ± 12,52 11 [-42 – 37]	3,82 ± 11,40 4 [-33 – 33]	12,65 ± 22,49 13 [-71 – 62]
	4. Sınıf ^d	5,64 ± 1,54 5 [5 – 13]	6,77 ± 2,59 6 [4 – 12]	12,41 ± 3,49 11 [9 – 23]	37,82 ± 16,68 33 [19 – 81]	28,45 ± 13,77 23 [16 – 76]	6,75 ± 3,84 5 [5 – 25]	73,02 ± 28,70 63 [40 – 154]	1,06 ± 12,37 0 [-33 – 31]	12,91 ± 13,18 12 [-42 – 38]	4,45 ± 11,61 2,5 [-29 – 33]	18,42 ± 24,75 19 [-40 – 89]
		p=0,929	p=0,001** (d>a,b)	p=0,057**	p=0,674	p=0,084	p=0,872	p=0,289	p=0,119	p=0,034** (d>b)	p=0,771	p=0,273

*Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

**Post-Hoc Bonferroni Testi uygulanmıştır.

Çizelge 4.16 (devam) Örnekleme ait ortalama ve standart sapma değerlerinin cinsiyet ve dönem değişkenleri bakımından incelenmesi

Ölçek Puan Ortalamaları	N	SBÖ	İÇSEL İŞLEVSEL DD	DIŞSAL İŞLEVSEL OLMAYAN DD	İÇSEL İŞLEVSEL OLMAYAN DD	DIŞSAL İŞLEVSEL DD	İÇSEL İŞLEVSEL DD	
							$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]	$\pm S.D.$ med[min -maks]
Erkek	169	30,91 ± 10,55	16,56 ± 3,31	10,57 ± 4,68	14,53 ± 4,61	12,51 ± 3,51		
		31 [8 – 48]	17 [4 – 20]	10 [5 – 25]	14 [5 – 25]	12 [4 – 20]		
Kadın	624	34,17 ± 11,18	17,15 ± 2,73	9,63 ± 3,75	14,75 ± 4,31	13,16 ± 3,31		
		36 [8 – 48]	17 [4 – 20]	9 [5 – 25]	15 [5 – 25]	13 [4 – 20]		
		p= 0,001	p= 0,018	p= 0,007	p= 0,559	p= 0,026		
Dönem	265	33,52 ± 11,02	16,93 ± 3,03	9,38 ± 3,64	14,86 ± 4,62	13,33 ± 3,38		
		35 [8 – 48]	17 [4 – 20]	9 [5 – 25]	15 [5 – 25]	13 [4 – 20]		
		33,32 ± 11,21	16,87 ± 3,05	10,10 ± 4,18	14,55 ± 4,31	12,57 ± 3,24		
		35 [8 – 48]	17 [4 – 20]	9 [5 – 25]	14 [5 – 25]	13 [4 – 20]		
3. Sınıf ^c	224	33,23 ± 11,07	17,14 ± 2,68	10 ± 4,15	15 ± 4,22	13,17 ± 3,49		
		34 [8 – 48]	17 [5 – 20]	9 [5 – 25]	15 [5 – 25]	13 [4 – 20]		
4. Sınıf ^d	104	34,20 ± 11,48	17,33 ± 2,50	10,10 ± 4,01	13,95 ± 4,12	12,80 ± 3,22		
		35 [8 – 48]	17 [9 – 20]	9 [5 – 23]	14 [5 – 23]	13 [5 – 20]		
		p= 0,897	p= 0,503	p= 0,163	p= 0,198	p= 0,080		

Çizelge 4.16'ya bakıldığında örnekleme dahil edilen katılımcılar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde erkek katılımcılar kadın katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ŞÖFÖ Aile puan ortalamaları, ŞÖFÖ Çevre puan ortalamaları ve ŞÖFÖ toplam puanlarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$). Yine katılımcılar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde erkek katılımcılar kadın katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ÇÇÖY Duygusal İstismar-duygusal ihmal puan ortalamaları, ÇÇÖY Fiziksel İstismar puan ortalamaları ve ÇÇÖY toplam puanlarına sahipken ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$) kadın katılımcılar ise erkek katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ÇÇÖY Cinsel İstismar puan ortalamasına sahipti ($p<0,001$). Katılımcılar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; erkek katılımcılar kadın katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek Yaşantısal ÖDÖ puanlarına sahipken ($p<0,001$) kadın katılımcılar ise daha yüksek Yenileyici ÖDÖ puanlarına sahipti ($p=0,022$).

Erkek katılımcılar ve kadın katılımcılar SBÖ toplam puan ortalamaları bazında kıyaslandıklarında kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır ($p=0,001$). Katılımcılar EİDDÖ alt boyut puan ortalamaları bazında incelendiklerinde ise kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyutu ($p= 0,018$) ve Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyutu ($p= 0,026$) puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmışken erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla daha yüksek Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiştir ($p= 0,007$).

Örnekleme dahil edilen katılımcılar dönem değişkenine göre incelendiğinde dönemler arasında ŞÖFÖ Çevre puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0,001$). Bu anlamlı farklılık Post-Hoc Bonferroni Testi ile incelendiğinde 4. Sınıfta bulunan katılımcıların 1. Sınıf ve 2. Sınıfta olan katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ŞÖFÖ Çevre alt boyut puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır. Katılımcılar, ÇÇÖY alt boyut ve toplam puan ortalamalarına göre incelendiğinde dönemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p= 0,674$, $p=0,084$, $p=0,872$, $p= 0,289$). Katılımcılar dönem değişkenine göre incelendiğinde dönemler arasında Yenileyici ÖDÖ puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p= 0,034$). Bu anlamlı farklılık Post-Hoc Bonferroni Testi ile incelendiğinde 4. Sınıfta bulunan katılımcıların 2. Sınıfta olan katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek Yenileyici ÖDÖ puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır. Katılımcılar, SBÖ toplam puan ortalamaları ($p= 0,897$) ve EİDDÖ alt boyut puan ortalamalarına ($p= 0,503$, $p= 0,163$, $p= 0,198$, $p= 0,080$) göre incelendiğinde dönemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Çizelge 4.17. Örneklemeye ait ortalama ve standart sapma değerlerinin algısal gelir düzeyi, bireyde psikiyatrik tanı ve ailede psikiyatrik tanı değişkenleri bakımından incelenmesi

Ölçek	N	ŞÖFÖ_A	ŞÖFÖ_Ç	ŞÖFÖ_TPLM	DUYGUSAL İSTİSMAR	FİZİKSEL İSTİSMAR	ÇİNSEL İSTİSMAR	ÇÇÖY_TPLM	YAŞANTISAL_ÖDÖ	YENİLEYİCİ_ÖDÖ	ONARICIL_ÖDÖ	ÖDÖ_TPLM
		$\bar{X} \pm S.D.$	$\bar{X} \pm S.D.$	$\bar{X} \pm S.D.$	$\bar{X} \pm S.D.$	$\bar{X} \pm S.D.$	$\bar{X} \pm S.D.$	$\bar{X} \pm S.D.$	$\bar{X} \pm S.D.$	$\bar{X} \pm S.D.$	$\bar{X} \pm S.D.$	$\bar{X} \pm S.D.$
Puan Ortalamaları	159	5,86 ± 1,91	6,02 ± 2,21	11,87 ± 3,42	38,47 ± 15,42	27,92 ± 13,39	7,16 ± 4,19	73,55 ± 27,86	-0,94 ± 12,15	8,75 ± 15,09	4,70 ± 11,92	12,51 ± 28,48
		5 [5 - 15]	5 [4 - 12]	11 [9 - 27]	35 [19 - 81]	22 [16 - 76]	5 [5 - 25]	65 [40 - 155]	-2 [-33 - 33]	9 [-42 - 38]	5 [-33 - 33]	12 [-56 - 77]
		5,55 ± 1,55	6,15 ± 2,37	11,70 ± 3,32	36,43 ± 15,38	26,38 ± 10,92	6,71 ± 3,31	69,53 ± 26,35	-0,13 ± 11,06	9,77 ± 13,72	5,02 ± 12,30	14,67 ± 26,92
Algısal Gelir Düzeyi	320	5 [5 - 15]	5 [4 - 12]	11 [9 - 26]	32 [19 - 81]	22 [16 - 68]	5 [5 - 20]	61 [40 - 149]	-1 [-30 - 31]	10 [-42 - 38]	5 [-33 - 33]	16 [-71 - 89]
		5,65 ± 1,49	6,21 ± 2,27	11,86 ± 3,18	35,12 ± 14,98	25,79 ± 10,91	6,18 ± 2,75	67,09 ± 24,96	0,82 ± 11,68	9,33 ± 13,85	4,19 ± 12,30	14,35 ± 24,01
		5 [5 - 15]	6 [4 - 12]	11 [9 - 27]	30 [19 - 81]	22 [16 - 70]	5 [5 - 21]	60 [40 - 158]	1 [-33 - 33]	12 [-42 - 37]	5 [-33 - 33]	14 [-46 - 68]
İyi-Çok İyi ^d	44	5,75 ± 1,41	5,91 ± 2,29	11,66 ± 3,17	32,82 ± 15,04	23,20 ± 8,57	5,93 ± 2,32	61,95 ± 24,01	1,27 ± 11,43	10,27 ± 15,15	2,18 ± 12,37	13,73 ± 27,70
		5 [5 - 11]	5 [4 - 12]	11 [9 - 23]	26 [19 - 70]	20 [16 - 48]	5 [5 - 15]	50 [40 - 124]	3 [-28 - 24]	12 [-30 - 34]	2 [-26 - 33]	14 [-52 - 80]
		p= 0,120	p= 0,775	p= 0,908	p= 0,069	p= 0,070	p= 0,117	p= 0,023** (a>d)	p= 0,401	p= 0,887	p= 0,498	p= 0,849
Psikiyatrik Tanı	41	5,93 ± 1,66	6,90 ± 2,88	12,83 ± 3,52	42,49 ± 16,36	32,76 ± 14,53	8,46 ± 4,54	83,71 ± 30,48	-5,15 ± 12,98	5,80 ± 14,62	3,46 ± 12,89	4,12 ± 25,50
		5 [5 - 11]	6 [4 - 12]	12 [9 - 21]	41 [21 - 81]	30 [16 - 70]	6 [5 - 21]	74 [42 - 158]	-6 [-33 - 19]	7 [-28 - 33]	3 [-29 - 33]	7 [-55 - 56]
		5,64 ± 1,60	6,09 ± 2,25	11,73 ± 3,26	35,85 ± 15,15	25,96 ± 11,08	6,47 ± 3,19	68,29 ± 25,72	0,40 ± 11,37	9,64 ± 14,06	4,58 ± 12,19	14,62 ± 25,48
Ailede Psikiyatrik Tanı	752	5 [5 - 15]	5 [4 - 12]	11 [9 - 27]	31 [19 - 81]	22 [16 - 76]	5 [5 - 25]	60 [40 - 155]	0 [-33 - 33]	11 [-42 - 38]	5 [-33 - 33]	15 [-71 - 89]
		p= 0,095	p= 0,027	p= 0,036	p= 0,007	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p= 0,003	p= 0,090	p= 0,571	p= 0,010
		5,82 ± 1,70	6,42 ± 2,23	12,25 ± 3,28	40,49 ± 14,99	31,01 ± 12,43	7,20 ± 3,61	78,70 ± 26,59	-0,88 ± 11,45	8,14 ± 14,05	3,52 ± 11,04	10,78 ± 22,99
Ailede Psikiyatrik Tanı	97	5 [5 - 14]	6 [4 - 12]	11 [9 - 26]	37 [19 - 81]	29 [16 - 67]	5 [5 - 20]	69 [40 - 158]	-2 [-28 - 23]	9 [-28 - 34]	3 [-20 - 33]	11 [-32 - 65]
		5,63 ± 1,59	6,09 ± 2,30	11,72 ± 3,28	35,60 ± 15,23	25,66 ± 11,07	6,49 ± 3,26	67,74 ± 25,87	0,25 ± 11,53	9,63 ± 14,12	4,66 ± 12,38	14,53 ± 25,88
		5 [5 - 15]	5 [4 - 12]	11 [9 - 27]	31 [19 - 81]	21 [16 - 76]	5 [5 - 25]	59 [40 - 155]	0 [-33 - 33]	11 [-42 - 38]	5 [-33 - 33]	15 [-71 - 89]
		p= 0,226	p= 0,180	p= 0,139	p= 0,003	p<0,001	p= 0,005*	p<0,001	p= 0,369	p= 0,333	p= 0,389	p= 0,176

*Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

**Post-Hoc Bonferroni Testi uygulanmıştır.

Çizelge 4.17 (devam) Örnekleme ait ortalama ve standart sapma değerlerinin algısal gelir düzeyi, bireyde psikiyatrik tanı ve ailede psikiyatrik tanı değişkenleri bakımından incelenmesi

Ölçek Puan Ortalamaları	N	İÇSEL İŞLEVSEL DD		DIŞSAL İŞLEVSEL OLMAYAN DD		İÇSEL İŞLEVSEL OLMAYAN DD		DIŞSAL İŞLEVSEL DD	
		SBÖ ±S.D. med[min -maks]	\bar{X} ±S.D. med[min -maks]	±S.D. med[min -maks]	±S.D. med[min -maks]	±S.D. med[min -maks]	±S.D. med[min -maks]	±S.D. med[min -maks]	
Algısal Gelir Düzeyi	159	Çok Kötü ^a	17,06 ± 3,02	10,31 ± 4,84	15,45 ± 4,82	12,89 ± 3,57			
		Kötü ^b	17 [4 – 20]	9 [5 – 25]	15 [5 – 25]	13 [4 – 20]			
	270	Normal ^c	17,19 ± 2,75	9,59 ± 3,42	14,57 ± 4,22	13,03 ± 3,31			
		İyi-Çok İyi ^d	18 [4 – 20]	9 [5 – 21]	14 [5 – 25]	13 [4 – 20]			
Psikiyatrik Tanı	41	Evet	16,81 ± 2,94	9,86 ± 4,08	14,60 ± 4,22	12,99 ± 3,26			
		Hayır	17 [5 – 20]	9 [5 – 25]	15 [5 – 25]	13 [4 – 20]			
	752	Evet	17,05 ± 2,82	9,68 ± 3,66	13,64 ± 4,41	13,57 ± 3,74			
		Hayır	17 [7 – 20]	8,5 [5 – 19]	13 [7 – 24]	14 [6 – 20]			
Ailede Psikiyatrik Tanı	41	Evet	p = 0,451	p = 0,314	p = 0,053	p = 0,701			
		Hayır	p = 0,002* (d>a)						
	97	Evet	28,12 ± 10,34	10,95 ± 3,28	17,68 ± 3,68	13,54 ± 3,15			
		Hayır	28 [8 – 48]	11 [5 – 18]	18 [9 – 24]	14 [6 – 18]			
Ailede Psikiyatrik Tanı	696	Evet	17,06 ± 2,84	9,77 ± 4,01	14,54 ± 4,35	12,99 ± 3,38			
		Hayır	17 [4 – 20]	9 [5 – 25]	14 [5 – 25]	13 [4 – 20]			
	752	Evet	p = 0,162	p = 0,032	p < 0,001	p = 0,314			
		Hayır	p = 0,002						
Ailede Psikiyatrik Tanı	97	Evet	17,00 ± 2,55	10,15 ± 3,60	15,84 ± 4,19	13,55 ± 2,93			
		Hayır	17 [8 – 20]	10 [5 – 20]	15 [5 – 25]	14 [4 – 20]			
	696	Evet	17,03 ± 2,92	9,79 ± 4,03	14,54 ± 4,38	12,95 ± 3,42			
		Hayır	17 [4 – 20]	9 [5 – 25]	14 [5 – 25]	13 [4 – 20]			
		p = 0,923	p = 0,397	p = 0,005	p = 0,100				

*Post-Hoc Bonferroni Testi uygulanmıştır.

Çizelge 4.17'ye bakıldığında örnekleme dahil edilen katılımcılar algısal gelir düzeyi değişkenine göre incelendiğinde ŞÖFÖ alt boyut ve ölçek toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir farklılık bulunmamıştır ($p=0,120$, $p=0,775$, $p=0,908$). Katılımcılar algısal gelir düzeyi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında ÇÇÖY Duygusal İstismar-duygusal ihmal puan ortalamaları ($p=0,069$) ve ÇÇÖY Fiziksel İstismar puanları ortalamaları ($p=0,070$) arasında istatistiksel olarak sınırda anlamlı, ÇÇÖY toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0,023$). ÇÇÖY toplam puanları arasındaki bu farklılık Post-Hoc Bonferroni Testi ile incelendiğinde algısal gelir düzeyi “çok kötü” olan katılımcıların, algısal gelir düzeyi “iyi-çok iyi” olan katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür. Katılımcılar algısal gelir düzeyi değişkenine göre incelendiğinde ÖDÖ alt boyut ve ölçek toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir farklılık bulunmamıştır ($p=0,401$, $p=0,887$, $p=0,498$, $p=0,849$).

Katılımcılar algısal gelir düzeyi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında SBÖ toplam puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p=0,002$). Bu farklılık Post-Hoc Bonferroni Testi ile incelendiğinde algısal gelir düzeyi “iyi-çok iyi” olan katılımcıların algısal gelir düzeyi “çok kötü” olan katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür. Katılımcılar algısal gelir düzeyi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak sınırda anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=0,053$).

Örnekleme dahil edilen katılımcılar psikiyatrik tanı durumu değişkenine göre incelendiğinde psikiyatrik tanıya sahip olduğunu bildiren katılımcılar psikiyatrik tanısı olmadığını bildiren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ŞÖFÖ Çevre puan ortalamaları ve ŞÖFÖ toplam puanlarına sahiptir ($p=0,027$, $p=0,036$). Yine katılımcılar psikiyatrik tanı durumu değişkenine göre incelendiğinde psikiyatrik tanıya sahip olduğunu bildiren katılımcılar psikiyatrik tanısı olmadığını bildiren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ÇÇÖY Duygusal İstismar-duygusal ihmal puan ortalamaları, ÇÇÖY Fiziksel İstismar puan ortalamaları, ÇÇÖY Cinsel İstismar alt boyut puan ortalamaları ve ÇÇÖY toplam puanlarına sahiptir ($p=0,007$, $p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$). Katılımcılar psikiyatrik tanı durumu değişkenine göre incelendiğinde; psikiyatrik tanısı olmadığını bildiren katılımcılar, psikiyatrik tanıya sahip olduğunu bildiren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek Yaşantısal ÖDÖ ($p=0,003$) ve ÖDÖ toplam puan ($p=0,010$) ortalamalarına sahiptir.

Psikiyatrik tanıya sahip olduğunu bildiren katılımcılar ve psikiyatrik tanısı olmadığını bildiren katılımcılar SBÖ toplam puan ortalamaları bazında kıyaslandıklarında hayır cevabı veren katılımcıların evet cevabı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır ($p=0,002$). Katılımcılar EİDDÖ alt boyut puan ortalamaları bazında incelendiklerinde ise Psikiyatrik tanıya sahip olduğunu bildiren katılımcılar, psikiyatrik tanısı olmadığını bildiren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu ($p<0,018$) ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu ($p= 0,032$) puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır.

Katılımcılar aile üyelerindeki psikiyatrik tanı durumu değişkenine göre incelendiğinde aile üyelerinde psikiyatrik tanıya sahip biri olduğunu bildiren katılımcılar ile aile üyelerinde psikiyatrik tanı olmadığını bildiren katılımcılar arasında ŞÖFÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Yine katılımcılar aile üyelerindeki psikiyatrik tanı durumu değişkenine göre incelendiğinde aile üyelerinde psikiyatrik tanıya sahip biri olduğunu bildiren katılımcılar, aile üyelerinde psikiyatrik tanı olmadığını bildiren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ÇÇÖY Duygusal İstismar-duygusal ihmal puan ortalamaları, ÇÇÖY Fiziksel İstismar puan ortalamaları, ÇÇÖY Cinsel İstismar alt boyut puan ortalamaları ve ÇÇÖY toplam puanlarına sahiptir ($p=0,003$, $p<0,001$, $p=0,005$, $p<0,001$). Katılımcılar aile üyelerindeki psikiyatrik tanı durumu değişkenine göre incelendiğinde; gruplar arasında ÖDÖ alt boyut puanları ve toplam puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak herhangi bir farklılık bulunamamıştır ($p=0,369$, $p=0,333$, $p=0,389$, $p=0,176$).

Aile üyelerinde psikiyatrik tanıya sahip biri olduğunu bildiren katılımcılar ile aile üyelerinde psikiyatrik tanı olmadığını bildiren katılımcılar arasında SBÖ toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanamamıştır ($p=0,164$). Katılımcılar EİDDÖ alt boyut puan ortalamaları bazında incelendiklerinde ise Aile üyelerinde psikiyatrik tanıya sahip biri olduğunu bildiren katılımcılar, aile üyelerinde psikiyatrik tanı olmadığını bildiren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır ($p=0,005$).

Çizelge 4.18. Örneklemeye ait ortalama ve standart sapma değerlerinin şiddete başvurma, aile bireylerinde şiddete başvurma ve şiddete maruz kalma değişkenleri bakımından incelenmesi

Ölçek Puan Ortalamaları	N	ŞÖFÖ_A	ŞÖFÖ_Ç	ŞÖFÖ_TPLM	DUYGUSAL İSTİSMAR	FİZİKSEL İSTİSMAR	CİNSEL İSTİSMAR	ÇÖY_TPLM	YAŞANTISAL_ÖDÖ	YENİLEYİCİ_ÖDÖ	ONARICI_ÖDÖ	ÖDÖ_TPLM
		$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]
Fiziksel Şiddete Başvurma	Evet	6,27 ± 2,13	7,20 ± 2,60	13,47 ± 3,91	42,33 ± 16,75	31,52 ± 13,18	7,41 ± 4,02	81,25 ± 28,94	-2,88 ± 11,82	5,21 ± 15,14	0,62 ± 11,65	2,96 ± 22,27
	Hayır	5 [5 – 15]	7 [4 – 12]	13 [9 – 27]	41 [19 – 79]	28 [16 – 75]	5 [5 – 21]	75 [40 – 155]	-3 [-28 – 33]	7 [-42 – 35]	1 [-33 – 27]	3 [-48 – 56]
Ailede Fiziksel Şiddete Başvurma	Evet	5,99 ± 1,81	7,64 ± 2,48	13,64 ± 3,48	47,14 ± 16,43	38,67 ± 12,38	7,53 ± 4,00	93,34 ± 28,19	-1,52 ± 12,05	9,39 ± 14,71	4,02 ± 12,97	11,90 ± 27,59
	Hayır	5 [5 – 14]	7 [4 – 12]	13 [9 – 24]	47,5 [19 – 81]	37,5 [16 – 70]	5 [5 – 21]	90 [41 – 158]	-2 [-33 – 33]	12 [-42 – 36]	4 [-33 – 33]	13 [-71 – 89]
Fiziksel Şiddete Maruz Kalma	Evet	5,55 ± 1,57	5,61 ± 2,05	11,16 ± 3,09	32,55 ± 13,73	22,23 ± 8,30	6,10 ± 2,84	60,87 ± 20,98	0,80 ± 11,87	9,30 ± 14,64	3,79 ± 11,68	12,30 ± 24,78
	Hayır	5 [5 – 15]	5 [4 – 12]	10 [9 – 27]	27 [19 – 81]	20 [16 – 76]	5 [5 – 25]	53 [40 – 137]	1 [-33 – 33]	11 [-42 – 38]	5 [-33 – 33]	16 [-71 – 80]
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001*	p<0,001	p=0,076	p=0,964	p=0,610	p=0,285
		p<0,001*										

Çizelge 4.18 (devam) Örnekleme ait ortalama ve standart sapma değerlerinin şiddete başvurma, aile bireylerinde şiddete başvurma ve şiddete maruz kalma değişkenleri bakımından incelenmesi

Ölçek Puan Ortalamaları	N	SBÖ		İÇSEL İŞLEVSEL DD		DIŞSAL İŞLEVSEL OLMAYAN DD		İÇSEL İŞLEVSEL OLMAYAN DD		DIŞSAL İŞLEVSEL DD	
		$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[min -maks]
Fiziksel Şiddete Başvurma	135	Evet	29,21 ± 11,03	16,16 ± 3,39	12,88 ± 4,03	16,73 ± 4,43	12,88 ± 3,64	16,73 ± 4,43	12,88 ± 3,64	16,73 ± 4,43	
		Hayır	34,35 ± 10,95	17,20 ± 2,72	9,21 ± 3,67	14,29 ± 4,25	13,05 ± 3,31	14,29 ± 4,25	13,05 ± 3,31	14,29 ± 4,25	
			36 [8-48]	17,5 [4-20]	8 [5-25]	14 [5-25]	13 [4-20]	14 [5-25]	13 [4-20]	14 [5-25]	13 [4-20]
		p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p=0,600	
Ailede Fiziksel Şiddete Başvurma	132	Evet	30,14 ± 11,31	17,05 ± 2,84	10,99 ± 3,64	16,71 ± 4,21	12,96 ± 3,52	16,71 ± 4,21	12,96 ± 3,52	16,71 ± 4,21	
		Hayır	29,5 [8-48]	17 [4-20]	11 [5-21]	16,5 [5-25]	13 [4-18]	16,5 [5-25]	13 [4-18]	16,5 [5-25]	
			34,14 ± 10,98	17,02 ± 2,88	9,60 ± 4,01	14,30 ± 4,29	13,03 ± 3,34	14,30 ± 4,29	13,03 ± 3,34	14,30 ± 4,29	
		p<0,001	p=0,934	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p=0,828	
Fiziksel Şiddete Maruz Kalma	271	Evet	31,19 ± 10,61	16,96 ± 2,79	10,43 ± 3,70	16,04 ± 4,13	12,95 ± 3,45	16,04 ± 4,13	12,95 ± 3,45	16,04 ± 4,13	
		Hayır	34,66 ± 11,22	17,06 ± 2,92	9,52 ± 4,09	14,00 ± 4,34	13,06 ± 3,32	14,00 ± 4,34	13,06 ± 3,32	14,00 ± 4,34	
			36 [8-48]	17 [4-20]	9 [5-25]	13 [5-25]	13 [4-20]	13 [5-25]	13 [4-20]	13 [5-25]	
		p=0,002	p=0,650	p=0,002	p<0,001	p=0,682	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p=0,682	

Çizelge 4.18'e bakıldığında örnekleme dahil edilen katılımcılar fiziksel şiddete başvurma değişkenine göre incelendiğinde evet yanıtı veren katılımcılar hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ŞÖFÖ Aile puan ortalamaları, ŞÖFÖ Çevre puan ortalamaları ve ŞÖFÖ toplam puanlarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$). Yine katılımcılar fiziksel şiddete başvurma değişkenine göre incelendiğinde evet yanıtı veren katılımcılar, hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ÇÇÖY Duygusal İstismar-duygusal ihmal puan ortalamaları, ÇÇÖY Fiziksel İstismar puan ortalamaları, ÇÇÖY Cinsel İstismar alt boyut puan ortalaması ve ÇÇÖY toplam puanlarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$). Katılımcılar fiziksel şiddete başvurma değişkenine göre incelendiğinde; hayır yanıtı veren katılımcılar, evet yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek Yaşantısal ÖDÖ Yenileyici ÖDÖ, Onarıcı ÖDÖ ve ÖDÖ toplam puan ortalamalarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$).

Katılımcılar SBÖ toplam puan ortalamaları bazında kıyaslandıklarında hayır yanıtı veren katılımcılar, evet yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır ($p<0,001$). Katılımcılar EİDDÖalt boyut puan ortalamaları bazında incelendiklerinde ise hayır yanıtı veren katılımcıların evet yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyutu ($p<0,001$) puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmışken, evet yanıtı veren katılımcıların hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla dahayüksek İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu ($p<0,001$) ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiştir ($p<0,001$).

Örnekleme dahil edilen katılımcılar ailede fiziksel şiddete başvurma değişkenine göre incelendiğinde evet yanıtı veren katılımcılar hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ŞÖFÖ Aile puan ortalamaları, ŞÖFÖ Çevre puan ortalamaları ve ŞÖFÖ toplam puanlarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$). Yine katılımcılar ailede fiziksel şiddete başvurma değişkenine göre incelendiğinde evet yanıtı veren katılımcılar, hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ÇÇÖY Duygusal İstismar-duygusal ihmal puan ortalamaları, ÇÇÖY Fiziksel İstismar puan ortalamaları, ÇÇÖY Cinsel İstismar alt boyut puan ortalaması ve ÇÇÖY toplam puanlarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$). Katılımcılar ailede fiziksel şiddete başvurma değişkenine göre incelendiğinde ÖDÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları bakımından; hayır yanıtı veren katılımcılar ile evet yanıtı veren katılımcılara arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir farklılık bulunamamıştır ($p=0,076$, $p=0,964$, $p=0,610$, $p=0,285$).

Katılımcılar SBÖ toplam puan ortalamaları bazında kıyaslandıklarında hayır yanıtı veren katılımcılar, evet yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır ($p<0,001$). Katılımcılar EİDDÖalt boyut puan ortalamaları bazında incelendiklerinde ise evet yanıtı veren katılımcıların hayır yanıtı

veren katılımcılara kıyasla daha yüksek İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu ($p<0,001$) ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiştir ($p<0,001$).

Örnekleme dahil edilen katılımcılar fiziksel şiddete maruz kalma değişkenine göre incelendiğinde evet yanıtı veren katılımcılar hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ŞÖFÖ Aile puan ortalamaları, ŞÖFÖ Çevre puan ortalamaları ve ŞÖFÖ toplam puanlarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$). Yine katılımcılar fiziksel şiddete maruz kalma değişkenine göre incelendiğinde evet yanıtı veren katılımcılar, hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ÇÇÖY Duygusal İstismar-duygusal ihmal puan ortalamaları, ÇÇÖY Fiziksel İstismar puan ortalamaları, ÇÇÖY Cinsel İstismar alt boyut puan ortalaması ve ÇÇÖY toplam puanlarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$). Katılımcılar fiziksel şiddete maruz kalma değişkenine göre incelendiğinde; hayır yanıtı veren katılımcılar, evet yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek Yaşantısal ÖDÖ puan ortalamalarına sahiptir ($p<0,001$).

Katılımcılar SBÖ toplam puan ortalamaları bazında kıyaslandıklarında hayır yanıtı veren katılımcılar, evet yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır ($p=0,002$). Katılımcılar, EİDDÖ alt boyut puan ortalamaları bazında incelendiklerinde ise evet yanıtı veren katılımcıların hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla daha yüksek İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu ($p<0,001$) ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiştir ($p=0,002$).

Çizelge 4.19. Örnekleme ait ortalama ve standart sapma değerlerinin sigara kullanımı ve alkol kullanımı değişkenleri bakımından incelenmesi

Ölçek Puan Ortalamaları	N	ŞÖFÖ_A	ŞÖFÖ_Ç	ŞÖFÖ_TPLM	DUYGUSAL İSTİSMAR	FİZİKSEL İSTİSMAR	CİNSEL İSTİSMAR	ÇÇÖY_TPLEM	YAŞANTISAL_ÖDÖ	YENİLEYİCİ_ÖDÖ	ONARICI_ÖDÖ	ÖDÖ_TPLEM
		$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	$\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]
Sigara Kullanımı	Evet	5,87 ± 1,76	6,70 ± 2,54	12,58 ± 3,38	39,36 ± 15,58	30,31 ± 13,44	6,96 ± 3,54	76,64 ± 28,57	-0,72 ± 11,86	5,88 ± 15,09	1,58 ± 12,24	6,74 ± 26,29
	Hayır	5 [5 – 15]	6 [4 – 12]	12 [9 – 23]	35 [19 – 80]	26 [16 – 75]	5 [5 – 21]	68 [40 – 158]	-1 [-23 – 33]	7 [-42 – 36]	1 [-33 – 33]	9 [-55 – 80]
Alkol Kullanımı	Evet	5,60 ± 1,56	5,99 ± 2,21	11,59 ± 3,22	35,40 ± 15,11	25,31 ± 10,57	6,48 ± 3,24	67,19 ± 25,23	0,32 ± 11,43	10,34 ± 13,72	5,26 ± 12,12	15,91 ± 25,07
	Hayır	5 [5 – 15]	5 [4 – 12]	11 [9 – 27]	31 [19 – 81]	21 [16 – 76]	5 [5 – 25]	59 [40 – 154]	0 [-33 – 33]	11 [-42 – 38]	5 [-33 – 33]	16 [-71 – 89]
		p=0,041*	p<0,001	p<0,001	p=0,003	p<0,001	p=0,002*	p<0,001	p=0,312	p<0,001	p<0,001	p<0,001
Alkol Kullanımı	Evet	5,73 ± 1,62	6,72 ± 2,51	12,45 ± 3,36	39,31 ± 15,31	29,32 ± 12,69	6,90 ± 3,49	75,53 ± 27,29	0,53 ± 12,23	6,88 ± 14,68	3,22 ± 12,17	10,62 ± 25,74
	Hayır	5 [5 – 15]	6 [4 – 12]	11 [9 – 23]	36 [19 – 80]	25 [16 – 75]	5 [5 – 21]	69 [40 – 158]	1 [-33 – 33]	8 [-42 – 37]	3 [-33 – 29]	12,5 [-55 – 80]
		p=0,267*	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p<0,001	p=0,004*	p<0,001	p=0,513	p=0,001	p=0,054	p=0,014

*Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Çizelge 4. 19 (devam) Örnekleme ait ortalama ve standart sapma değerlerinin sigara kullanımı ve alkol kullanımı değişkenleribakımından incelenmesi

Ölçek Puan Ortalamaları	N	SBÖ $\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	İÇSEL İŞLEVSEL DD $\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	DIŞSAL İŞLEVSEL OLMAYAN DD $\bar{X} \pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	İÇSEL İŞLEVSEL OLMAYAN DD $\pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]	DIŞSAL İŞLEVSEL DD $\pm S.D.$ med[<i>min</i> - <i>maks</i>]
Sigara Kullanımı	Evet	31,92 ± 10,80	16,82 ± 3,37	11,15 ± 3,97	16,13 ± 4,49	12,91 ± 3,79
		33 [8 – 48]	17 [6 – 20]	11 [5 – 25]	16 [5 – 25]	13 [4 – 20]
	Hayır	33,86 ± 11,18	17,08 ± 2,74	9,50 ± 3,92	14,34 ± 4,27	13,05 ± 3,25
		35 [8–48]	17 [4 – 20]	9 [5 – 25]	14 [5 – 25]	13 [4 – 20]
		p= 0,045	p=0,321	p<0,001	p<0,001	p= 0,632
Alkol Kullanımı	Evet	32,49 ± 11,34	16,90 ± 3,06	10,72 ± 4,13	15,30 ± 4,48	13,31 ± 3,53
		34 [8 – 48]	17 [4 – 20]	10 [5 – 25]	15 [5 – 25]	13 [4 – 20]
	Hayır	33,88 ± 11,02	17,08 ± 2,79	9,47 ± 3,87	14,45 ± 4,31	12,90 ± 3,29
		35 [8–48]	17 [4 – 20]	9 [5 – 25]	14 [5 – 25]	13 [4 – 20]
		p= 0,108	p=0,429	p<0,001	p=0,013	p= 0,124

Çizelge 4.19'a bakıldığında örnekleme dahil edilen katılımcılar sigara kullanımı değişkenine göre incelendiğinde evet yanıtı veren katılımcılar hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ŞÖFÖ Aile puan ortalamaları, ŞÖFÖ Çevre puan ortalamaları ve ŞÖFÖ toplam puanlarına sahiptir ($p=0,041$, $p<0,001$, $p<0,001$). Yine katılımcılar sigara kullanımı değişkenine göre incelendiğinde evet yanıtı veren katılımcılar, hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ÇÇÖY Duygusal İstismar-duygusal ihmal puan ortalamaları, ÇÇÖY Fiziksel İstismar puan ortalamaları, ÇÇÖY Cinsel İstismar alt boyut puan ortalaması ve ÇÇÖY toplam puanlarına sahiptir ($p=0,003$, $p<0,001$, $p=0,002$, $p<0,001$). Katılımcılar sigara kullanımı değişkenine göre incelendiğinde; hayır yanıtı veren katılımcılar, evet yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek Yenileyici ÖDÖ, Onarıcı ÖDÖ ve ÖDÖ toplam puan ortalamalarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$).

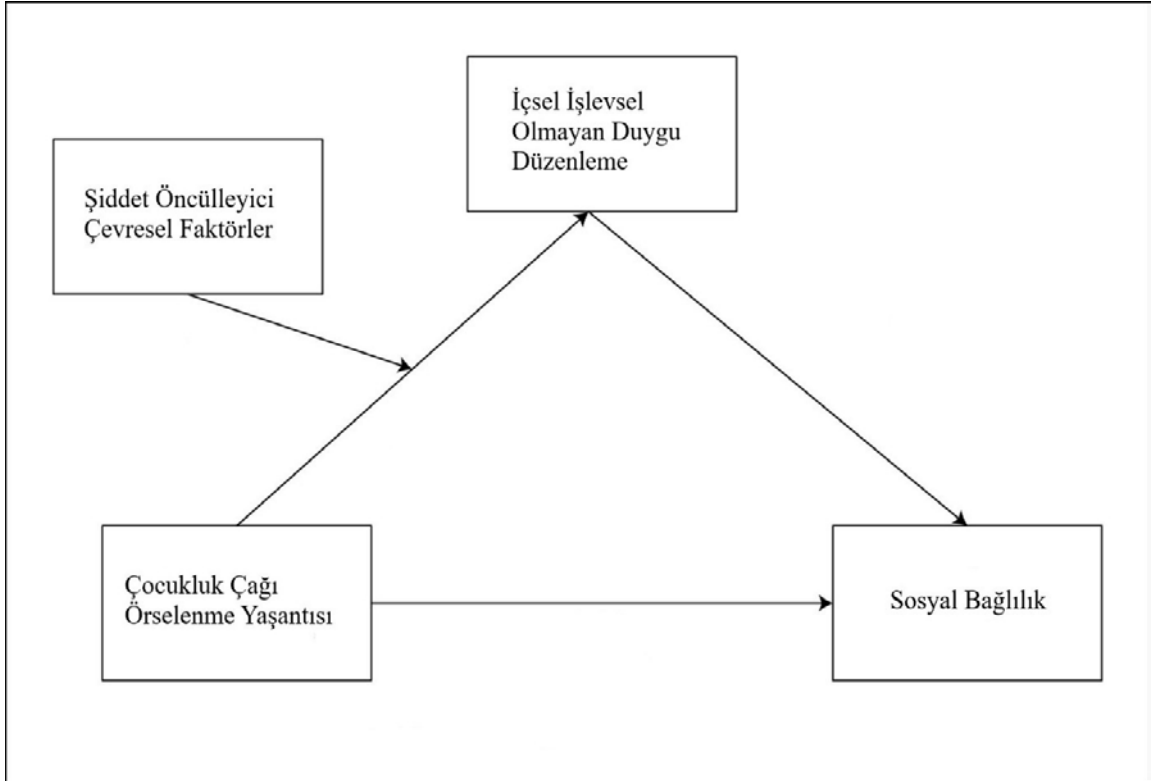
Katılımcılar SBÖ toplam puan ortalamaları bazında kıyaslandıklarında hayır yanıtı veren katılımcılar, evet yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları saptanmıştır ($p=0,045$). Katılımcılar EİDDÖ alt boyut puan ortalamaları bazında incelendiklerinde evet yanıtı veren katılımcıların hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla daha yüksek İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu ($p<0,001$) ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiştir ($p<0,001$).

Örnekleme dahil edilen katılımcılar alkol kullanımı değişkenine göre incelendiğinde evet yanıtı veren katılımcılar hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ŞÖFÖ Çevre puan ortalamaları ve ŞÖFÖ toplam puanlarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$). Yine katılımcılar alkol kullanımı değişkenine göre incelendiğinde evet yanıtı veren katılımcılar, hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek ÇÇÖY Duygusal İstismar-duygusal ihmal puan ortalamaları, ÇÇÖY Fiziksel İstismar puan ortalamaları, ÇÇÖY Cinsel İstismar alt boyut puan ortalaması ve ÇÇÖY toplam puanlarına sahiptir ($p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$, $p<0,001$). Katılımcılar alkol kullanımı değişkenine göre incelendiğinde; hayır yanıtı veren katılımcılar, evet yanıtı veren katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek Yenileyici ÖDÖ, Onarıcı ÖDÖ ve ÖDÖ toplam puan ortalamalarına sahiptir ($p=0,001$, $p=0,053$, $p=0,014$).

Katılımcılar SBÖ toplam puan ortalamaları bazında kıyaslandıklarında hayır yanıtı veren katılımcılar ile evet yanıtı veren katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir farklılık saptanamamıştır ($p=0,108$). Katılımcılar EİDDÖ alt boyut puan ortalamaları bazında incelendiklerinde evet yanıtı veren katılımcıların hayır yanıtı veren katılımcılara kıyasla daha yüksek İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu ($p=0,013$) ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyutu puan ortalamalarına sahip oldukları tespit edilmiştir ($p<0,001$).

4.2.4. Yol Model Analizi

Araştırmanın bu kısmında, katılımcıların içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme durumlarının çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile sosyal bağlılık arasındaki aracılık durumu, şiddet öncülleyici çevresel faktörlerin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme durumu arasındaki ilişkiyi düzenleyip düzenlemediğine göre incelenmiştir. Bu ilişkileri gösteren yol model hipotezi Şekil 4.13’de belirtilmiştir.

Şekil 4.13. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı ve Sosyal Bağlılık arasındaki ilişkiyi gösteren yol modeli

Katılımcılardan elde edilen verilerin ışığında Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları bağımsız değişken, İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme aracı değişken ve Sosyal Bağlılık bağımlı değişken olmak üzere aracılık etkisinin anlamlılığının test edilebilmesi için önce Hayes PROCESS 4.1 makrosu Model 4 kullanılmıştır (5000 örneklem büyüklüğü ve %95 güven aralığında). Çizelge 4.20’de sunulduğu üzere ÇÇYÖ toplam puanları pozitif yönde ilişkili bulunmuştur ($\beta=.06$, $t=10.85$, $p<0,001$, %95 CI [0,04, 0,07]). Aynı zamanda İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme toplam puanları, Sosyal Bağlılık ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur ($\beta=.03$, $t= -6.09$, $p<0,001$, %95 CI [-0,05, -0,02]). Bu bağlamda İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenlemenin, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve Sosyal Bağlılık arasında kısmi aracılık etkisi gösterdiği söylenebilmektedir (Dolaylı etki = - 0,03, SH=0,01,%95 CI [-0,05, -0,02]).

Çizelge 4.20. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Sosyal Bağlılık üzerindeki aracılık etkisinin test edilmesi

Yordayıcılar	Model 1 (Sosyal Bağlılık)		Model 2 (İİODD)		Model 3 (Sosyal Bağlılık)	
	β	t	β	t	β	t
Örselenme Yaşantıları	-0,137	-9,63*	0,060	10,85*	-0,175	-12,78*
İİODD					-0,039	-6,09*
R^2	.22		.13		.17	
F	115,73*		117,72*		163,43*	

* $p < 0,001$ düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.21’de, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumlarına ve Sosyal Bağlılık düzeylerine olan direkt etkisi ve standardize edilmemiş katsayıları verilmiştir. Bunun yanı sıra İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenlemenin Sosyal Bağlılık ile olan ilişkisi de görülmektedir. Öte yandan Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörlerin düzenleyici etkisi ile Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ve İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumları arasındaki ilişki de çizelgede yer almaktadır.

Çizelge 4.21. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörler Yönetici Aracılığı ile birlikte İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme tutumlar aracılığıyla Sosyal Bağlılık üzerine etkisine dair direkt ilişkiler test modeli

Direkt İlişkiler	Standardize Edilmemiş Katsayılar	t değerleri	R^2
Örselenme Yaşantısı (ÇÇÖY) -> İçsel İşlevsel Olmayan D.D. (İİODD)	0,048	9,111*	.13
İçsel İşlevsel Olmayan D.D. (İİODD) -> Sosyal Bağlılık (SB)	-0,641	-7,520*	.14
Örselenme Yaşantısı (ÇÇÖY) -> Sosyal Bağlılık (SB)	-0,137	-9,632*	.18
Örselenme Yaşantısı (ÇÇÖY) * Çevresel Faktörler (ÇF) -> İçsel İşlevsel Olmayan D.D. (İİODD)	-0,046	-2,101*	.23

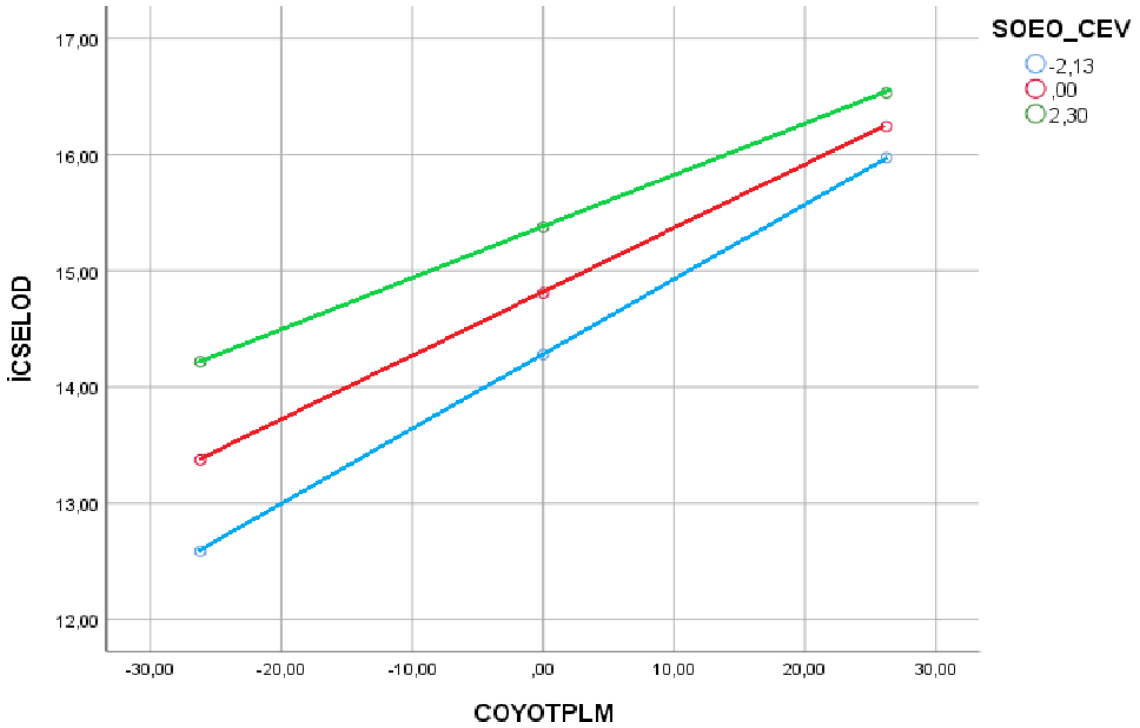
* $p < 0,001$ düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 4.22’ye göre, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının, İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumları yoluyla Sosyal Bağlılık düzeyi üzerindeki indirekt (dolaylı) etkisinin Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörler tarafından düzenlenmesine dair bulgular gösterilmektedir (Hayes Model 7, Örneklem Büyüklüğü: 5000, Güven Aralığı %95). Buna göre Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörlerin, değişkenler üzerindeki düzenleyici/yönetici aracılığının, gösterge (index) değerini istatistiksel olarak anlamlı oluşuyla (Güven aralığı sıfır içermemektedir.) birlikte kabul edildiği görülmektedir (gösterge = 0,030, %95 CI = [0,003, 0,006]).

Çizelge 4.22. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörler Yönetici Aracılığı ile birlikte İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme tutumlar aracılığıyla Sosyal Bağlılık üzerine etkisine dair indirekt ilişkiler test modeli

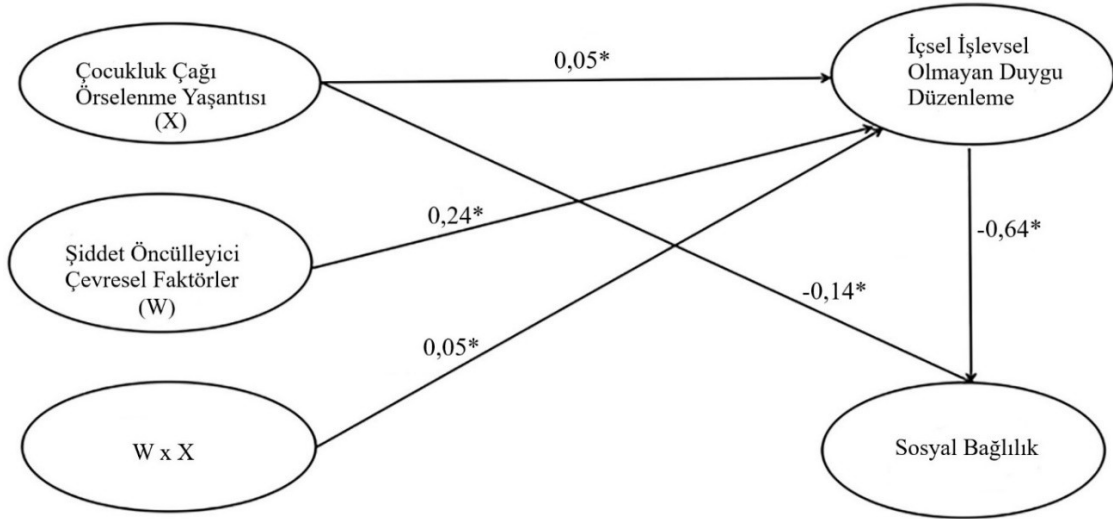
İndirekt İlişki	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki (SH)	Güven Aralığı Düşük/Yüksek	t değeri	R ²
Örselenme Yaşantısı -> İçsel İşlevsel Olmayan D.D. -> Sosyal Bağlılık	-0,137	-0,352 (0,065)	-0,048 / -0,023	- 5,415*	.15
Düzenlenmiş İndirekt İlişkiler	Etki	Standart Hata	Güven Aralığı Düşük/Yüksek	t değeri	
Düşük Seviye Çevresel Faktör Düzeyi	-0,045	0,008	-0,059 / -0,026	-5,155*	
Yüksek Seviye Çevresel Faktör Düzeyi	-0,035	0,006	-0,040 / -0,023	-5,833*	
Gösterge Seviyede Çevresel Faktör Düzeyi	0,030	0,015	0,003 / 0,006	2,196*	

*p<0,001 düzeyinde anlamlıdır.

Şekil 4.14. Johnson-Neyman Analizine ilişkin grafik

Şekil 4.14, Johnson-Neyman analizine ait sonuçlar ile oluşturulmuştur. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının, İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumları üzerindeki etkisi düşük, orta ve yüksek seviyelerde görülen Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörler bakımından incelendiğinde şekle göre, Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörler puanlarının daha yüksek olması, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları puan ortalamalarını artırmaktayken aynı şekilde İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumlarını da etkilemektedir. Böylelikle yüksek Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktör puanlarının, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumlarının üzerindeki etkisini artırdığı saptanmıştır.

* $p < 0,001$ düzeyinde anlamlıdır.

Şekil 4.15. İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme ve Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörler ile Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı ve Sosyal Bağlılık arasındaki ilişkiler için Standardize yol katsayıları

Şekil 4.15'e göre Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Sosyal Bağlılık arasındaki ilişki kısmi aracı ve düzenleyici değişkenlerin standardize yol katsayıları ile beraber verilmiştir. Buna göre İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumlarının kısmi aracılık durumu ve Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörlerin düzenleyici/yönetici aracılık etkisi gözlenmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu çalışma, ergenlerin fiziksel şiddeti öğrenmelerine ve uygulamalarına yolaçıcı etmenleri keşfetmek ve fiziksel şiddeti yordayan faktörleri incelemek adına yapılmıştır.

Öncelikle Araştırma 1’de internet haber sitelerinde yer alan Y ve Z kuşağına mensup ergenlerin meydana getirdiği fiziksel şiddet eylemlerinin; eylemin yeri, zamanı, kime karşı gerçekleştirildiği, silah kullanılıp kullanılmadığı ve hangi motivasyon ile yapıldığı araştırılmıştır. Araştırma 2’de ise, genç yetişkinlerin çocukluk ve ergenlik dönemindeki fiziksel şiddeti öncülleyici ailesel ve çevresel faktörleri ortaya konulmuş ve bu çerçevede fiziksel şiddet ile örseleyici yaşantılar, öz düzenleme becerileri, sosyal bağlılık ve duygu düzenleme güçlükleri gibi değişkenler arasındaki ilişkiler irdelenmiştir.

Kuşaklar arası farklılıklar, bireylerin aileleri ve çevreleri bakımından incelendiği zaman fiziksel şiddet eylemlerine yol açabilecek etmenlerden birinin değerler kavramının ele alınışı ile ilgili olduğu söylenebilir. Aydemir’in 2022 yılında gerçekleştirdiği tez çalışmasına göre Y ve Z kuşağını temsilen katılımcılar ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiş ve ayrıca 414 katılımcı ile nicel veriler toplamıştır. Geleneksel aile değerleri konusunda elde edilen bulgulara bakıldığında tez çalışmasının nitel kısmı için Y ve Z kuşağına mensup bireylerin genel anlamda benzer tutumlar sergilemesine karşın Y kuşağına mensup bireylerin daha demokratik ifadelerde bulunduğu ancak Z kuşağında bulunan bireylerin negatif tutumlarını açık bir dille ifade ettikleri görülmüştür. Nicel bulgulara göre ise Z kuşağının Y kuşağına kıyasla aile değerlerine daha az katıldığı gözlenmiştir ($p<0,05$). Z kuşağının söz konusu değerlere bağlılığının Y kuşağından daha az olduğu söylenebilmektedir (10). Tez çalışmamıza göre Araştırma 1’in verileri ışığında Z kuşağına ait haberlerin sunumunda görüldüğü üzere Z kuşağına mensup bireylerin Y kuşağına mensup bireylere kıyasla ebeveynlerine daha fazla fiziksel şiddet eylemi gösterdikleri söylenebilmektedir (Çizelge 4.4). Aile içi değerlerin kuşaklar arası giderek körelmesi bir çeşit toplumsal norm olan “büyügesaygı” anlayışını değiştirebilmekte ve genç kuşaklar için artık önemini yitirebilmektedir (158). Aile üyelerinin birbirleriyle kurdukları ilişkilerin kırılğan olması, paylaşılan iletişimin azalması ve ebeveyn ile çocuk arasındaki duygu, düşünce ve tutum farklılıklarının yaratabileceği çatışmalar kuşak çatışması bağlamında önemli görülmektedir (159). Özellikle 2000’den sonra doğan gençlerin internet kullanımı ve sosyal ağların sıklaştığı bir çağda dünyaya gelmeleri ve iletişim sınırlarının ortadan kalkması Z kuşağının toplumlar ve kültürler arasındaki farklılıkları daha hoşgörüyle karşılamasına neden olabilmektedir. Bu noktada daha

geleneksel olan aile üyelerinin kabullenişler bakımından farklılıklara karşı mesafeli olmalarının bir çatışma zeminini hazırlayabileceği düşünülmektedir (160). Duman'ın, Z kuşağına mensup 16 öğrenci ile gerçekleştirmiş olduğu nitel çalışmaya göre (2021), Z kuşağının dünyayı anlamlandırırken kullandıkları referansların kaynağı; din, aile veya akrabalık ilişkileri olmaktan çıkarak popüler kültürün öznesi haline gelmiş iletişim araçları ve sosyal ağları olmuştur. Bu bakımdan yaşanabilecek çatışmalar anlaşılabilir. Ebeveynleri tarafından özel yaşamlarına müdahil olduğu düşüncesine sahip olan gençlerin “sıkılıyorum”, “daralıyorum” vb. sıkıntı ifadeleri belirtmesi bireysel özgürlüklerine önem veren bu kuşağın geleneksel değerlere karşı tepki gösterdiğini ortaya koymaktadır (159). Yücekök'ün çalışmasına göre (2019) ise Z kuşağının sosyal medya kullanımları ile kültürel değerleri arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmış bu bağlamda 401 katılımcıya “kültürel yabancılaşmaya” dair sorular yöneltilmiştir. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde Z kuşağına mensup katılımcıların sosyal medyada kendi kültürlerinin dışında başka kültürler ile daha sık karşılaştıkları görülmüştür. Böylelikle kültürel yabancılaşma yaşayabildikleri ifade edilmiştir (161). Bu anlamda Y kuşağına nazaran kültürel bağlamda ebeveynleri ile arası açılan Z kuşağı ergenlerinin yaşadığı çatışmalar anlaşılabilir.

Tez çalışmasında kuşaklar arası fiziksel şiddet eylemlerine dair dikkat çekici bir bulgu ise Z kuşağı ergenlerinin dahil olduğu haberlerin bir kısmında şiddet görüntülerinin kayda alınması ve video kanıtların sunulmuş olmasıdır. Her ne kadar video kayıt teknolojileri Y kuşağında, Z kuşağında olduğu kadar yaygın bir biçimde kullanılmasa da “eşyanın doğası gereği” bir çeşit suç unsuru sayılan beden bütünlüğüne zarar verici hareketlerin kayıt altına alınmış olmasında kuşaklar arası başka bir fark dikkat çekmektedir. Bir çeşit gelişim görevi sayılan ve içinde bulunduğu sosyal çevrede dikkat çekme çabası (162) içinde bulunan ergenlerin geleneksel medyadan farklı olarak daha erişilebilir olan sosyal medyada akranları tarafından kabul görebilecek “istendik” bir imaj oluşturma çabaları göz önünde bulundurulmaktadır. Y ve Z kuşağına mensup bireyler sosyal medyada imaj oluşturma düzeylerine göre incelendiğinde Z kuşağının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmüştür. İzlenim yaratma, araçsal kullanım, kendini gösterme ve paylaşım ilginliği gibi alt yapıya sahip olan sosyal medyada imaj oluşturma isteği Z kuşağının içine doğdukları çağın bir gerekliliği olarak sanal dünya ile gerçek dünyanın ayrışamaz hale gelmesi sebebiyle Y kuşağına nazaran daha fazla olduğu görülmektedir (163, 164).

Kuşaklar arası farklar gündelik yaşam olaylarını nasıl ele aldıkları ve kişilik özellikleri bakımından incelendiğinde yapılan çalışmalara göre Y kuşağının genellikle dışa dönük, değişime açık ve inovatif olduğu bilinmektedir. Öte yandan Z kuşağı sosyal medya gibi çevrimiçi medya araçları ile iletişim kurmayı tercih ettiği için Y kuşağına kıyasla daha bireyselci ve daha tekil olarak görülebilmektedir (165, 166). Yine Mat ve Güloğlu'nun (2023) X, Y ve Z kuşaklarına mensup bireyleri kişilik özellikleri, çatışma çözme becerileri ve başa çıkma becerileri bakımından inceledikleri çalışmaya göre Z kuşağı diğer kuşaklara göre daha yüksek nörotizm puanlarına ve daha düşük dışadönüklük puanlarına sahiptir. Ayrıca diğer kuşaklara kıyasla daha düşük açıklık puanına sahip olan Z kuşağına mensup bireylerin gösterdiği problemlere karşı iş birliği olmadan mücadele etme çabalarının olumsuz sonuçlara neden olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte aynı çalışmaya göre Z kuşağına mensup bireylerin diğer kuşaklara kıyasla daha yüksek madde kullanımı, davranışsal çözülme ve inkâr gibi olumsuz başa çıkma yöntemlerine ait alt boyut puan ortalamalarına sahip olmaları, sorunlar karşısında etkin ve yapıcı bir çözüm bulmalarını engelleyebilmektedir (166). Takács ve arkadaşlarının çalışmasına göre ise (2021) Z kuşağının Y kuşağına kıyasla bilgi işleme yeteneğinde daha hızlı olduğu ancak sosyal boyutlarda Y kuşağına kıyasla daha geride olduğu tespit edilmiştir. Uyumlu başa çıkma becerileri daha düşük olan Z kuşağı, COVID-19 gibi ortaya çıkan zorlayıcı yaşantılar karşısında daha az esnek ve daha az dayanıklı hale geldiğinden duygusal anlamda da zorlanmaktadır. Bu anlamda araştırmacılar, Z kuşağının olumsuz duygularla başa çıkma konusunda Y kuşağına kıyasla daha zayıf olduğunu öne sürmektedirler (167). Araştırma 1'in bulgularına göre COVID-19 kısıtlamaları sırasında okullar kapalı olduğu için şiddet aile içinde de görülürken COVID-19 kısıtlamalarının başlamadığı 2019 ve henüz yeni başladığı 2020 Mart-Nisan-Mayıs aylarında yoğunlaşan fiziksel şiddet haberlerinin okulların açıldığı ilk aylarda yani 2021 Eylül-Ekim aylarında ortaya çıktığı gözlenmiştir (Şekil 4.9).

Yine Araştırma 1'e göre ise Z kuşağı ergenlerinin yaşadıkları günlük hayat problemlerine fiziksel şiddet ile karşılık vermeleri olumsuz başa çıkma yöntemlerinin bir sonucu olabileceği düşünülmektedir (Çizelge 4.6).

Z kuşağı ergenlerinin; her türlü şiddet, yaşa uygun olmayan cinsellik, alkol ve madde kullanımı ve kendine zarar verici davranışlara karşı gösterdiği ilginin bir temsili ise yeni medya sitelerinde görülmektedir. Z kuşağı için teknolojik gelişmeler yalnızca bir araç değil aynı zamanda kendilerini ifade edebildikleri bir amaç haline de gelmiştir. Kimliklerini, yaptıkları veya takip ettikleri sosyal medya paylaşımları ile de gösterebilmektedirler (168). Bu bağlamda Acar, Karahan, Yalçın, Yorulmaz ve Yaman'ın Z kuşağı ergenlerinin sıklıkla kullandığı bir çevrimiçi hikâye/roman yazım, paylaşım ve okuma platformu olan Wattpad üzerinde 150.000 ve üzeri beğeni almış 15 hikâyeyi inceleyerek gerçekleştirdikleri çalışmalarına göre (2021) şiddetin de dahil olduğu 6 tema belirlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre hikâye kurgularının önemli bir kısmı duygusal çatışma ve bunalımlara odaklanmaktayken karakterlerin çatışmaları intihar, şiddet, kendine zarar verme ve riskli cinsel davranışlar gibi eylemlerle çözme eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu tip eylemlerin fazlaca yer aldığı hikayelerin daha fazla beğeni aldığı saptanmıştır. Fiziksel şiddet öğeleri bağlamında sık sık yaralama, sopa-bıçak kullanma ve kıskançlık, intikam vb. duygular yüzünden şiddete başvurma detayları incelenmiştir (169). Bu açıdan bakıldığında çalışmamızda da Z kuşağı ergenlerinin yeri geldiğinde fiziksel şiddet eylemi kapsamında kesici-delici alet veya sopa vb. aletler kullandığı saptanmıştır (Çizelge 4.5).

Y ve Z kuşağına mensup bireylerin fiziksel şiddet içerikli davranışlarının farklılaşmasına ilişkin bir başka yaklaşım da bireylerin ahlaki kavrayışlarındaki farklılıkların incelenmesi olabilmektedir. Wang ve arkadaşlarının çalışmasına göre (2017) Y kuşakları optimistik, sosyalleşebilen, değişime açık, kendileri ve başkaları ile ilgili umutlu, gerçekçi, beklentisi yüksek, takım çalışmasına açık ve dünyayı daha iyi bir yer haline getirmeye dair görüşleri olan bireylerdir (170). Öte yandan Z kuşağı ise post-modernizm ve küreselleşme çağının bir ürünü olarak kabul edilebilmektedir. Karakteristik özellikleri bakımından doğuşlarından itibaren bilişim teknolojilerine hâkim olmaları önemlidir. Y kuşağının aksine Z kuşağına mensup bireylerin daha bireysel, daha az hedef odaklı, çoklu görevleri aynı anda yerine getirebilmekte daha başarılı, daha küreselleşmiş hedefleri olan ve beklentisi yüksek bireyler olduğu söylenebilmektedir (171). Pysarevskyi ve arkadaşlarının 2022 yılında Y ve Z kuşağına mensup 200 bireyin ahlaki yargılarını inceledikleri nicel çalışmaya göre Y kuşağına mensup bireylerin “sadakat” ve “safılık” gibi ahlaki yargıları ön plana çıkmaktayken Z kuşağı için “adalet” ve “şefkat gösterme” ahlaki değerlerinin ön planda olduğu saptanmıştır. Ayrıca Z kuşağına mensup bireylerin, dehümanizasyon, sorumluluğun başkasına yüklenmesi ve

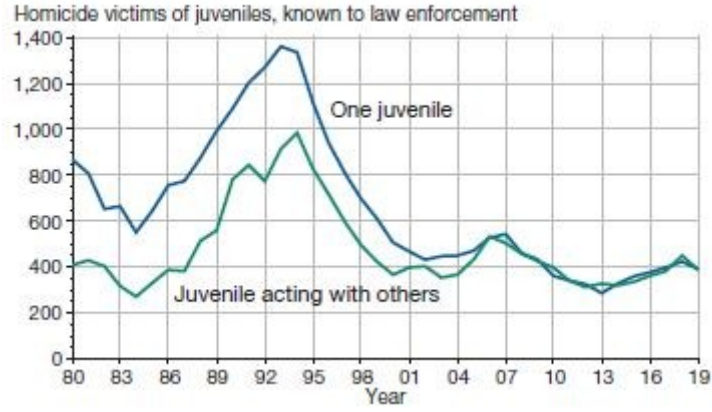
suçluluk atfetme gibi bazı başa çıkma mekanizmalarını da kullandıkları görülmüştür (172). Bu bağlamda, Araştırma 1'in bulgularında görülen ve istatistiki olarak anlamlı bir biçimde farklılaştığı saptanan Z kuşağı ergenlerinin Ykuşağı ergenlerine kıyasla daha yüksek oranda yetişkine yönelik fiziksel şiddet eylemlerini incelemek doğru olacaktır. Kendinden bir önceki kuşağın geleneksel değerlerinin aksine "adalet" değerlerini ön planda tutarak bireysel yargıları ile adaletsizlik hissettikleri durumlara karşı (ebeveyne zarar verme dahil) reaksiyon alabilmektedirler (Çizelge 4.4, Çizelge 4.6). Çocuktan ebeveyne olan fiziksel şiddet ile ilgili yapılmış olan bir başka çalışmaya göre (2007) 2002 yılında Amerika'daki ulusal raporlama sistemine işlenmiş çocuktan ebeveyne gösterilen 17,957 fiziksel şiddet vakası incelenmiş ve oğlan çocuklar vakaların %63'ünü, kız çocuklar ise vakaların %37'sini oluşturmuştur. Hem kız hem de oğlan çocukları için fiziksel şiddetin en sık görüldüğü yaş aralığı 14 ile 17 olarak tespit edilmiştir (173). Araştırma 1'in bulgularıyla uyumlu olarak Y kuşağı bakımından ergenden yetişkine olan fiziksel şiddet çoğunlukla basit yaralama ile sonuçlanmıştır. Z kuşağının ergenlik dönemini temsil eden yıllarda yapılmış bir çalışmalara bakıldığında ise ergenden ebeveyne olan fiziksel şiddet oranları %7,2 ile %22 arasında değişmektedir (174). İspanya'nın Bask bölgesinde yapılan bir çalışmada (2019) 586 ergen ve aileleri çeşitli ölçekler ile incelenmiş ve çalışmanın bulgularına göre ergenlerin daha çok annelerine fiziksel ve psikolojik saldırıda bulunduğu keşfedilmiştir. Bu çalışma için agresif ebeveyn yetiştirme tarzları ve aile içi çatışmaların ergenden ebeveyne olan şiddeti açıkladığı görülmüştür (175).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı uyguladıkları disiplin yöntemleri de ergenin fiziksel şiddet gösterip göstermemesi bakımından belirleyici olabilmektedir. Filipinler'de 2600 katılımcı ile yapılan bir çalışmaya göre (2021) ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzları incelenmiş ve Z kuşağına mensup bireylerin Y kuşağına mensup bireylere kıyasla daha fazla cezalandırıcı ebeveynlikle yetiştirildiği saptanmıştır (176). Araştırmacılara göre bu durumun bir sebebi nesiller arası yoğunlaşan ebeveynlik stresi olarak görülmektedir (177). Öte yandan aktarılan ebeveynlik stresinin yanı sıra ebeveynlerin ruh sağlığı ve hastalıkları bakımından genetik aktarımları da önemli görülmektedir. Yapılan bir meta-analiz çalışmasına göre (2021) ebeveynlerinde bipolar bozukluk, depresyon veya diğer bir "ağır" psikopatolojik belirtiler gözlenen çocukların karşıt olma karşı gelme bozukluğu veya davranım bozukluğu gösterme oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (95%CI 1.05–3.05) (178). Yapılan bir başka sistematik derleme çalışmasına göre ise (2023), tanılar arası ve hiyerarşik nedensel modellerce sınırlanarak majör depresif

bozukluğa sahip ebeveynlerin çocuklarında davranım bozukluğu görülme sıklığının genetik kökenleri araştırılmıştır. Dahil edilen boylamsal çalışmalar ve ikiz çalışmalarının sonuçlarına göre ebeveynden çocuğa genetik geçiş 0,41-0,78 arasında bulunmuştur (179). Araştırma 1'in bulgularına göre de özellikle babası ile fiziksel şiddet eylemlerine giren Z kuşağı ergenlerinin genetik aktarım noktasında değerlendirilmeleri gerekmektedir.

Kuşaklar arası psikiyatrik bozukluklara ilişkin farklar bakımından incelendiğinde yapılan çalışmalara göre Z kuşağına mensup bireyler ile Y kuşağına mensup bireyler arasında davranışsal bağımlılık ve depresyon düzeyleri gibi bozukluklar açısından farklılıklar saptanmıştır (180, 181). Cakirpaloglu ve arkadaşlarının 96 Z kuşağına mensup birey ve 188 Y kuşağına mensup bireyle gerçekleştirmiş olduğu çalışmaya göre (2020) katılımcıların internet bağımlılık düzeyleri ve depresyon seviyeleri incelenmiş olup çalışmanın sonuçlarında Z kuşağından katılımcıların Y kuşağındaki katılımcılara kıyasla daha yüksek Beck Depresyon Ölçeği puanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir (181). Psikolojik stres faktörlerinin dijitalleşme ve yeni nesil teknolojilerin yoğun kullanımı ile olan ilişkisi psikosomatik belirtiler, tükenmişlik ve depresif bulgular ile tarif edilebilmektedir. Bunların yanı sıra Z kuşağı için uyku bozulmaları, baş ağrıları, yorgunluk, riskli cinsel eylemler veya agresyon gibi belirtiler de gözlenmektedir (182, 183). Wickord ve Quaiser-Pohl'un çalışmasına göre ise (2022) Y ve Z kuşağına mensup bireylerin Büyük Beşli Kişilik Yapıları ve psikopatolojik semptomları incelenmiş olup akıllı telefon kullanımları üzerinden yoğunlaşan fonksiyonel olmayan başa çıkma stratejileri arasındaki farklılıklar belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre Z kuşağının kişilik yapıları bakımından daha düşük "sorumluluk" puanları alması düşük organizasyon becerileri ile açıklanmıştır (181). Bu bağlamda stres yaratan faktörlere karşı agresyonu bir seçenek olarak gördükleri çıkarımı yapılabilmektedir (184).

Y kuşağının ergenlik dönemini temsil eden yıllarda okul içerisinde veya okul dışında meydana gelen saldırgan eylemler ile Z kuşağının ergenlik dönemini temsil eden yıllar arasında meydana gelen eylemlerin görülme sıklığı incelendiğinde ise Amerika'da 2008 yılında her on cinayetten birinin failinin ergen olduğu saptanmıştır (185). Ancak bu oran 2019 yılında her on dört cinayetten birinde failin ergen olduğu bir şekilde düşüş yaşamıştır. İstatistikler bakımından ilgi çekici olmakla beraber ergenlerin cinayet işleme oranları 2013 yılında Amerika'da tarihin en düşük seviyelerindeyken 2019 yılında cinayet vakaları %27 oranında artmıştır (51).

Şekil 5.1. Amerika'da ergenlerin yıllara göre işlediği cinayet sayıları

Cinayet hariç fiziksel saldırganlık içeren diğer suçlara bakıldığında ise Y kuşağında bu oran %13 iken (2008) (185), Z kuşağı için oranlar %10'un altında (2019) (51) bulunmuştur. Okul ortamında yapılan başka bir epidemiyolojik çalışmaya göre ise Y kuşağını temsil eden 2005-2006 yıllarında Amerika'daki 5-18 yaş öğrenciler arasında gerçekleşen toplam 1646 cinayet vakasının 19'u okulda gerçekleşmiştir. Çalışmanın verilerine göre okulda gerçekleşen cinayet vakaları 2005-2006 yılları arası 19, 2006-2007 yılları arasında 27 olarak artan bir düzlemde olduğu görülmüştür. Okul bağlamı ve okul bağlamının dışındaki "kavga" yaşantıları incelendiğinde Y kuşağını temsil eden 15-18 yaş arasındaki ergenlerin 2006-2007 yılları arasında okul dışındaki kavga oranları %36 olarak saptanmışken bu oran okul bağlamı için %12 olarak tespit edilmiştir. Oranların 1993 yılından itibaren düşüş gösterdiği rapor edilmiştir (49). Z kuşağının ergenlik dönemini temsil eden yıllar bakımından incelendiğinde 2020-2021 yılları arasında Amerika'da ergenler tarafından 93 adet silahlı okul saldırısı gerçekleştirilmişken saldırıların 50 adedi yalnızca yaralanma 43 adedi ölümlü şekilde meydana gelmiştir. Bu sayılar 2005-2006 yıllarında toplamda 42 saldırı şeklinde görülmüştür. Silah taşıma ve bulundurma oranları hem Y hem de Z kuşağı ergenleri içinen sık 15 yaş yani lise öğreniminin ilk yılındaki öğrencilerde görülmüştür. Z kuşağını temsil eden 15-18 yaş arasındaki ergenlerin 2018-2019 yılları arasında okul dışındaki kavga oranları %22 iken bu oran okul bağlamı için %8 olarak tespit edilmiştir. Oranlar 2009 yılından itibaren düşüş trendi göstermeye devam etmiştir (52). Araştırma 1'in bulgularına göre, şiddet eylemini gerçekleştiren ergenlerin hem Y hem de Z kuşağı için ortalama 16 yaş civarında olduğu görülmektedir. Ülkemizde okula "geç kayıt ettirme" anlayışının sürdürüldüğü düşünüldüğünde bu yaş grubunun ağırlıklı olarak 9. Sınıfta olduğu söylenebilmektedir (186). Bu anlamda ergenin yeni bir okul dönemine giriyor olması ve yeni akranları ile bir

bağlamı paylaşıyor olması çatışma ortamı yaratabileceği düşünülmektedir. Yine Çizelge 4.3'e göre ergenlerin fiziksel şiddeti gösterdikleri ortamlar Y ve Z kuşaklarında farklılaşmaktadır. Okulda görülen şiddet Y kuşağında %45,4 iken Z kuşağında %10,5'a düşmüştür ($p<0,001$). Bu noktada bulgularımız literatürle uyuşmaktadır.

Ergenlerin riskli davranışları ve şiddet eylemlerini meydana getiren faktörlerden biri de yaşantılarını kökten değiştirebilen iç göç deneyimleridir. Bireylerin buldukları yerleşim yerlerini daha iyi sosyal ve ekonomik koşullara sahip olabilmek adına değiştirme talepleri ile aynı ülke sınırlarında gerçekleştirdikleri hareketler iç göç bağlamında incelenebilir. Ancak batılı ülkelerde genel anlamda 20. yüzyıldan itibaren şehirleşme ve vatandaşlar için fırsat eşitliği sağlandığından iç göç çalışmalarında henüz gelişmekte olan ülkelerin perspektiflerine yer vermenin doğru olacağı düşünülmektedir. Guruge ve Humpreys'e göre (2009) iç göç bireyin geride bıraktığı bağlamından ve sosyal ağından kopmasıyla beraber yine bireyin destek mekanizmalarını da olumsuz etkileyebilmektedir (187). Bir başka deyişle göç eden birey kültür karmaşası yaşayabilmekte, sosyal ağlarının kısıtlanması ya da tamamen kaybedilmesi tehdidi ile yüzleşebilmekte, sosyal izolasyona uğrayabilmekte ve sosyoekonomik statüsünde düşüşle karşılaşabilmektedir (188). İç göç ile yer değiştiren çocukların bakımverenlerinin bir işte çalışmak zorunda olması ile duygusal ve sosyal destekleri azalabilmektedir. Dolayısıyla çocuklar, ailesinden daha az destek gören çocuk/ergen denetim mekanizmalarından uzaklaşabilmektedir (189, 190). Fiziksel olarak bakım verenden uzun süre ayrı kalan çocukların antisosyal davranış örüntülerine sahip çevrelerde bulunması ve eğitimini aksatması akademik ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir. İç göç, bireyin yaşam dengesini bozabilmekte ve özellikle bireyin yaşı küçüldükçe daha stresli bir hale sokabilmektedir (191). Stres işleme modeline göre, stresli yaşam olayları, ergenin fiziksel, psikolojik ve davranışsal dışı vurumlarını belirleyebilmektedir (192). Bu bağlamda ortalama 12 yaşındaki ön ergenler iç göçle bulunduğu şehre yerleşen 1132 örneklem ve halihazırda o şehirde doğan 468 örneklem şeklinde fiziksel şiddet ve zorbalık davranışları bakımından incelendiklerinde iç göçle gelen çocukların daha az aile ve sosyal çevre desteği aldıkları ayrıca daha zorba hareket ettikleri tespit edilmiştir (193). Öte yandan yapılan bir başka çalışmaya göre (2020) iç göçle gelen bireyler, sonraki nesillerde artan suç eğilimi gösterebilmekte ancak şehirdeki yerli halkla daha fazla iletişim bulma şansı elde eden ergenlerin kurdukları anlamlı arkadaşlık ilişkileri ergenlerin suça yönelmeleri bakımından koruyucu etki göstermektedir (194). Araştırma 1'in bulgularına göre ise özellikle İstanbul'un ilçelerinden Esenyurt ve Sultangazi için

ergenlerde fiziksel şiddet içerikli haberlerin Y kuşağını temsil eden yıllar arasından ziyade Z kuşağını temsil eden yıllarda artmış olmasının son yıllarda artan iç göçten ve iç göç ile birlikte gelen sosyal sorunlardan kaynaklanabileceği düşünülmüştür (Çizelge 4.1). TÜİK verilerine göre İstanbul 2021 yılında en çok iç göç alan il olmuştur (195). Yine 2017 ve 2019 yıllarında yapılan çalışmaların raporuna göre ise Esenyurt İstanbul'un en sık göç alan ilçesi olarak tespit edilmiştir (196, 197). İç göç gibi bir hareketliliğin ergen için yarattığı stres faktörleri, yeni kuşaklarda azalan problem çözme becerileri düşünüldüğünde fiziksel şiddet eylemlerinin görülmesi anlaşılır hale gelmektedir.

Fiziksel şiddetin gerçekleştiği ve yoğunlaştığı aylar da çalışmamız için önemli bulgulara işaret etmektedir. Horrocks ve Mendova'nın çalışmasına göre (2011) şiddet ve saldırganlık havanın ısınmasına bağlı olarak bireylerin daha çok sosyal karşılaşmalarda bulunmasından kaynaklı artış gösterebilmektedir (198). Bununla birlikte Bellis ve arkadaşlarının 2008 ve 2010 yılları arasında acil servis kayıtlarını inceledikleri çalışmaya göre fiziksel şiddete bağlı başvuran hastaların özellikle Mart, Nisan, Mayıs aylarında diğer aylara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde artış gösterdiği ancak havaların soğumasıyla birlikte başvuruların da azalmaya başladığı tespit edilmiştir (199). Rutin aktiviteler teorisinin açıklamasına göre bireylerin günlük eylemleri ve rutinleri ritmik ve zamanla tekrarlanan bir desenle ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda mevsimlik davranış değişikliklerinin nasıl meydana geldiği açıklanabilmektedir (200). Fiziksel şiddet ve saldırganlık davranış örüntüleri bakımından da mevsimsel değişimlerin etkili olduğu anlaşılabilir. Carbone- Lopez ve Lauritsen'in 2013 yılında yayınladıkları çalışmalarına göre genç yetişkinlerin aksine ergenlerin okul ortamı içerisinde gösterdikleri şiddet eylemleri yalnızca bahar aylarında artmamaktadır. Okulun yeni başladığı güz aylarında da şiddet eylemlerinde bir artış görülmüştür. Yaz aylarında yaşanan nispeten daha az denetimli dönemlerin ardına tekrar okul ortamına girmek ve çoğunlukla yeni sınıf arkadaşları ile karşılaşmak ergenlerin sosyal pozisyonlarını yeniden şekillendirmelerine neden olmakta ve fiziksel şiddet ihtimalini kuvvetlendirebilmektedir (201). Öte yandan mevsimsel değişiklikler ve şiddet arasındaki ilişkiler bakımından sosyal kaçınma teorisi de dikkate alınmalıdır. Buna göre en sıcak günlerde rahatsız edici hava koşulları altında bireyler sosyal etkileşimler için gerekli motivasyonu bulamamaktadır (202). Şili'de ergenlerle yapılan bir çalışmaya göre (2014) ergenlerin okul yılı içerisindeki saldırgan davranışlarının sıklığı ve yoğunluğu mevsimsel değişimler baz alınarak incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre sıcak havalara geçiş yapıldığında ergenler arasındaki saldırgan davranışların sıklığı artmışken saldırgan davranışların yoğunluğu

azalmıştır. Bu bağlamda çalışma sosyal kaçınma ve olumsuz koşullar teorilerini desteklemektedir (203). Araştırma 1'in bulgularından Çizelge 4.2'ye bakıldığında da görüldüğü üzere Y kuşağı için havaların ısınması ile fiziksel şiddet haberlerinin sıklığının arttığı söylenebilirken Z kuşağı için aynı çıkarım yapılamamaktadır. Z kuşağındaki bu dağılımın sebebinin COVID-19 kısıtlamaları olduğu düşünülmektedir.

Fiziksel şiddet eylemleri; eylemin işleniş biçimi, eyleme yol açan motivasyonlar ve eylemin ortaya çıktığı bağlamlar bakımından kuşaklar arasında benzerlik gösterebilmektedir. Bu anlamda, fiziksel şiddetin ortaya çıkmasına neden olduğu düşünülen yordayıcı faktörler ve fiziksel şiddet ile ilintili olduğu düşünülen değişkenler Araştırma 2'de incelenmiştir.

Fiziksel şiddet tıpkı diğer davranış örüntüleri gibi sosyal öğrenme yordamıyla içselleştirilebilen bir çeşit davranış türüdür (11, 204). Ancak fiziksel şiddet eylemleri sosyodemografik bazı değişkenlerce de farklılaşabilmektedir. Araştırma 2'nin bulgularına göre, örnekleme oluşturan genç yetişkin bireylerin şiddeti öncülleyici faktörler ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyet değişkeni bakımından incelendiğinde erkek bireylerin daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmüştür. Aile içerisinde ve sosyal çevrelerinde meydana gelen şiddeti teşvik edici olayların veya söylemlerin erkekler tarafından daha çok karşılık bulduğu söylenebilmektedir. Sosyal öğrenme ve şiddet ile ilgili araştırmalara bakıldığında Frodi, Macaulay ve Thome'un 1977'deki öncü çalışmalarına göre sosyal öğrenme ile edinilen agresif davranışlar kadınlar ve erkekler tarafından farklı anlaşılakta ve fiziksel şiddet davranışını sergilemek birmücadele amacından çok bir çeşit performans amacı taşımaktadır (205). Bu anlamda kadın ve erkeğin fiziksel şiddet sergilemeye ilişkin sosyal öğrenmeleri farklı bir biçimde değerlendirilmeleri bulgularımız ile örtüşmektedir. Keza sosyal öğrenmenin bir boyutu olarak öz yeterlilik algıları ve sonuç beklentileri saldırgan davranış üzerinde nedensel etkilere sahiptir. Perry, Perry ve Rasmussen'in çalışmasına göre, oğlan ve kız çocukları daha az saldırgan akranlarına kıyasla, saldırgan çocuklar bu yeteneklerine daha fazla güvenmekte ve saldırganlığın kendileri için olumlu sonuçlar doğurduğuna dair daha güçlü inançlara sahip bulunmuştur. Bu sonuçlar, öz yeterlilik algılarının ve sonuç beklentilerinin çocukların saldırgan davranıp davranmama konusundaki kararlarını etkilemeye yardımcı olduğu yönündeki sosyal öğrenme görüşüyle tutarlıdır (206). Cinsiyetler arası farklarla ilgili yapılan diğer çalışmalara göre ise kız çocuklarının fiziksel şiddet içerikli davranışlarından sonra daha fazla suçluluk ve üzgünlük duyguları hissedebileceği ve oğlan çocuklarının kız çocuklarına göre saldırgan davranışların sonucunda öz-güvenlerinin artırabileceğine

ilişkin düşüncelere sahip olabilecekleri görülmüştür (207, 208). Yapılan başka bir çalışmaya göre ise oğlan çocukları, kız çocuklarına kıyasla fiziksel şiddet davranışları için ebeveynlerinden daha az onay görmeyi beklemektedir. Yine çalışmanın bulgularına göre ebeveynler oğlan çocuklarının aile içindeki saldırgan davranışlarını cezalandırabilirken akranlarına yönelik “karşılık verici” saldırgan davranışları bir yetiştirme biçimi olarak kabul edilebilir bulmaktadır (209). Ebeveynden çocuğa olan aktarım fiziksel şiddet öğrenimi noktasında da önem taşımaktadır. Geleneksel cinsiyet rolleri üzerinden gelişen bir yetiştirme tarzı çocukların fiziksel şiddeti bir başa çıkma yöntemi olarak kullanmalarına yol açabilecektir. Gözü Pirinççioğlu'na göre (2020) erkek ergenlerin kadın ergenler ile karşılaştırıldığında fiziksel şiddeti onaylayıcı tutumlara daha fazla sahip olmalarının arkasındaki etken sosyalleşme biçimlerindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır (210). Ülkemizdeki çocuk yetiştirme modellerinde görülebileceği üzere oğlan çocuklarının saldırgan ve rekabetçi davranışları öğütlenirken kız çocuklarının daha sakin ve “kontrollü” olmaları aileler tarafından öğütlenebilmektedir. Bu anlamda Çizelge 4.16'daki bulgular ışığında erkek ve kadınların şiddet öncülleyici ailesel faktörler bakımından farklılık göstermeleri anlaşılır hale gelmektedir.

63 ülkeden elde edilen veriler ile yapılan bir başka çalışmaya göre son 12 ay dikkate alındığında erkek ergenler, kadın ergenlere kıyasla 2.68 kat daha fazla fiziksel şiddet eylemlerinde bulunmaktadır. Nivette ve arkadaşlarına göre (2019) fiziksel şiddet ile ilgili çalışmaların Batılı, Eğitimli, Gelişmiş, Varlıklı ve Demokrasi ile yönetilen ülkelerde gerçekleştirilmesi ve o perspektifi yansıtmasından farklı olarak düşük ve orta gelir düzeyinde yaşamlarını sürdüren bireylerin incelendiği çalışmalarda toplumsal cinsiyet yargıları arttıkça erkek ve kadınlar arasındaki fiziksel şiddet oranları da azalmaktadır. Bu anlamda ailenin özellikle kız çocuklarını baskıcı bir şekilde yetiştirmelerinin bir sonucu olarak kız-erkek etkileşiminin kısıtlanması ve karşı cins ile arkadaşlık kuramamanın yarattığı etki ile hem cinslerin daha fazla kavga ortamına girebilmesi tartışılmıştır (211, 212). Bireylerin fiziksel şiddete varabilen davranışları aileleri ve yakın çevreleri veya akranları tarafından da şekillenebilmektedir. Bireyler etrafındaki diğer insanların tutum ve davranışları yordamıyla olumsuz davranışları da öğrenip içselleştirebilmektedir. Bu tutum ve davranışların arasında sosyal normlar da girmektedir (213). Yapılan bir çalışmaya göre (2020) ergenlerde flört şiddeti, ebeveynlerinin şiddete ilişkin tutumları ve sosyal normları kabulleri ile ilişkili bulunmuştur. Özellikle erkeklerin bu noktada daha fazla etkilendiği düşünülmektedir. Babaların kontrolcü davranış örüntüleri erkek çocuklarının da ilişkilerde kontrolcü ve

şiddete meyilli olmalarına neden olabilmektedir (214).

Kadın ve erkekler arasında fiziksel şiddeti yordayan ancak cinsiyet bakımından farklılaşan bir diğer yapı ise öz düzenleme becerileridir. Steinberg'e göre (2014) öz düzenleme becerileri, sosyal başarı, bireysel başarı ve ruh sağlığının iyi oluşu anlamında önemli katkılar sağlayan bir yapıdır (215). Literatüre göre ergenlerde okulu bırakma, psikolojik işlevselliği sürdürme ve olumlu ilişkiler kurma gibi durumlar öz düzenleme becerileri ile açıklanabilmektedir. Çocukluk döneminde örseleyici yaşantılar deneyimleyen bireyler için dezavantajlı ortamlarda yetişmek duygularını, bilişlerini ve davranışlarını düzenlemeleri bakımından olumsuz bir etkiye sahip olabilmektedir (216-218). Öz düzenleme becerileri bakımından incelendiklerinde kadın ergenlerin dürtülerini kontrol etmeleri ve olumsuz davranışları sınırlayabilme yetileri sayesinde erkek ergenlere göre daha avantajlı oldukları söylenebilmektedir (219). Öyle ki birey bazında öz düzenleme gerektiren yaşantılar karmaşıktıkça kadın ergenlerin hedef seçimi ve optimizasyon bakımından erkek ergenlere göre daha başarılı oldukları görülmüştür (220). Liu ve Chang'ın ortalama yaşı 15 olan 599 ergen ile Batı Tayvan'da gerçekleştiği çalışmaya göre (2018) çaba gerektiren kontrol becerileri ve öz düzenleme becerileri bakımından kızlar ve oğlanlar ayrılmıştır. Bu bağlamda saldırganlık oğlanlara kıyasla kızlarda daha az tolere edilen bir olgudur. Sosyal beklentiler bağlamında oğlanlara göre daha hassas olan kızların öz düzenleme becerileri yaşantısal olarak farklılaşabilmektedir (221). Çalışmamızın bulgularına göre de kadınlar erkeklere kıyasla yenileyici öz düzenleme anlamında daha yüksek ölçek alt boyut puan ortalamalarına sahiptir (Çizelge 4.16).

Saldırgan davranış anlamında incelendiğinde arkadaşlar veya aile ile gerçekleşen sosyal bağlanmanın koruyucu bir faktör olduğu ve bu durumun cinsiyetler bazında değişiklik gösterebileceği bilinmektedir (222, 223). Türkiye'de yapılan bir çalışmaya göre (2008) hem erkekler hem de kadınlar için sosyal bağlanma eşit derecede önemliyken erkeklerde okula karşı sosyal bağlanmanın güçlü olması daha koruyucu bir faktör iken kadınlarda bu durum ailelerine olan sosyal bağlanma ile açıklanmaktaydı (224). Amerika'da 2006 yılında elde edilen ulusal veriler ışığında yapılan bir çalışmaya göre genç kadınlar ve genç erkekler farklı sosyal bağlanma sistemleri ile de olsa saldırgan davranışı azaltabilmektedir. Bu çalışmaya göre, genç kadınlar din, topluluk ve okul ile daha sıkı sosyal bağlar kurabilirken erkekler yalnızca akranları ile daha sıkı sosyal bağlılık gösterebilmektedir. Öte yandan aile ile kurulan sosyal bağ bakımından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir (225). Çalışmamızda kadın

ve erkek katılımcılar arasında sosyal bağıllık tutumları bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Ancak çalışmada kullanılan ölçeğin daha çok akran ve çevre boyutuna yönelik sorulara sahip olduğu düşünüldüğünde bulgularımız örnek literatüre göre farklılaşmaktadır. Yine de kadınların erkeklere kıyasla sosyal bağıllık ve normlara yakın olma görüntüsü genel anlamda gözlenebilmektedir (Çizelge 4.16).

Duygu düzenleme ve cinsiyet farkları gözden geçirildiğinde ailelerin çocuk yetiştirme stratejilerinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Buna göre, annelerin aile içi dinamiklerde kız çocukları ile duyguları ve empatiyi daha sık konuşabildiği ancak oğlan çocukları ile sorunlara karşı duyguların ön planda olmadığı “dikkat dağıtma” gibi başa çıkma yöntemlerini uyguladıkları gözlenmiştir (226). Yine yapılan bir başka çalışmaya göre (2010) kız çocukları oğlan çocuklarına kıyasla daha çok duygusal farkındalıkla ilgili problemler belirtmiştir (227). Kız çocuklarının bu bağlamda duygusal iklime ve kendi duygularına karşı daha düzenleyici bir tutuma sahip oldukları söylenebilmektedir. Çalışmamızın bulgularına göre ise kadınların erkeklere kıyasla hem içsel hem de dışsal olarak duygularını daha iyi düzenleyebildikleri görülmüştür (Çizelge 4.16).

Öz-kontrol ile ilgili yapılan çalışmalara göre, düşük sosyoekonomik düzeyde sahip ailelerde doğan bireylerin yüksek sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde büyüyen bireylere kıyasla daha fazla stres faktörü ile karşı karşıya kalmalarından dolayı prefrontal kortekste meydana gelen nöral gelişim eksiklikleri sebebiyle düzenleyici sistemlerinde oluşan hasarlara bağlı olarak daha düşük öz-kontrol becerilerine sahip oldukları söylenebilmektedir (228, 229). Düşük sosyoekonomik düzeye sahip dezavantajlı ailelerde büyüyen ergenin uyuşturucu madde kullanımı veya fiziksel şiddet içerikli davranışlara yönelme olasılığı sosyoekonomik düzeyi iyi olan ailelere kıyasla artmaktadır (230). Aile içerisinde meydana gelen stresörlerden uzaklaşmak adına bir çeşit (olumsuz) başa çıkma mekanizması olarak riskli davranışlara yönelebilmektedir (231). Farley ve Kim-Spoon’un çalışmasına göre (2017) yüksek sosyoekonomik düzeye sahip olan aileler, düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerden farklı olarak daha az stres faktörüne sahip oldukları için ergen çocuklarına daha sık zaman ayırabilmekte ve böylelikle ergenlerin sağlıklı olmayan, öz kontrole aykırı davranışlarını denetleyebilmekte ve müdahale edebilmektedir (232). Sosyoekonomik anlamda stres yükü ile karşılaşan ebeveynler bu stres yüklerini fiziksel ve duygusal anlamda çocuklarına da aktarabilmektedir (233). Bu bağlamda çalışmamızın bulgularına bakıldığında duygusal ve fiziksel istismar puanlarının sosyoekonomik düzey kötüleştikçe istatistiksel açıdan sınırdan anlamlı bir biçimde arttığı saptanmıştır (Çizelge 4.17).

Ailenin sosyoekonomik durumunun dezavantajlı bir hal alması ve ebeveynlerin ergenler üzerindeki kontrolünün ortadan kalkması ile gelişebilecek riskli davranışlar ve yanlış sosyalleşme, ergenlerin içinde buldukları toplumun normlarından uzaklaşarak sosyal bağlılık düzeylerinin düşmesine neden olabilmektedir (234).

Hirschi'nin Sosyal Bağ Teorisini (235) temel alan ve ülkemizde yapılmış ilk kapsamlı çalışma Özbay ve Özcan tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre 1710 lise öğrencisi incelenmiş ve sosyal bağlılığın unsurlarından olan öğretmenlere bağlılık, aile gözetimi, okula bağlılık ve geleneksel değerlere inanç gibi değişkenlerin; toplam suçluluk, fiziksel saldırı ve disiplin suçları gibi riskli davranışlar ile ilişkili olduğu görülmüştür. Neticede sosyal çevre ile olan anlamlı bağlanmanın istenmeyen davranışları azalttığı anlaşılmıştır. Öte yandan düşük sosyoekonomik düzey ve suça sürüklenmiş arkadaşlar gibi kontrol değişkenlerinin diğer tüm riskli davranışlar üzerinde etkili olduğu görülmüştür (236). Bu bağlamda, sosyal bağın/bağlılığın azalmasına neden olan etkenlerin ergenleri fiziksel şiddet, suç içerikli davranış ve sigara-alkol kullanımı gibi riskli davranışlara yönettirebileceği düşünülmektedir. Ergenin gelişim süreci boyunca ailesinden ve çevresinden önemli ölçüde etkilendiği bilinen bir gerçektir. Bu doğrultuda ergenin yaşadığı fiziksel, duygusal, cinsel istismar gibi örseleyici yaşantıların sosyal bağ üzerinde olumsuz etkileri olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Klein'in 2020 yılında ergenlerde çete üyeliği ve örseleyici yaşantılar üzerine gerçekleştirmiş olduğu tez çalışmasına göre (2020), bir çete üyesi olan ergenlerin örseleyici bir yaşam olayı deneyimleme oranı çete üyesi olmayan ergenlere kıyasla daha yüksek bulunmuştur (12). Ebeveyninden ayrı olan, ebeveyni yoğun stres yaşantısı içinde olan, okulda zorbalık ile karşılaşan ergenler daha fazla örseleyici yaşantı ile karşılaşmıştır. Bu noktada ailesi ve çevresi tarafından olumsuz yaşantılar ile karşılaşan ergenin "istendik" sosyal bağlardan kopup çetelerin üyesi olması fiziksel şiddet ihtimalini artırmaktadır. Fiziksel şiddete tanık olmanın da çete üyesi olma olasılığını güçlendirdiği saptanmıştır (237, 238). Şiddet içerikli paylaşımlara sahip sosyal çevrelerde bulunmanın aynı zamanda çete üyesi ergenler için içselleştirme bozuklukları ve duygudurum düzenleme güçlükleri yarattığı bilinmektedir. Travma Sonrası Stres Bozukluğu, depresyon ve diğer duygudurum bozuklukları gibi bazı bozuklukların sonucunda ortaya çıkan başa çıkma zorlukları kendini dışavurumsal olarak ifade edebilmekte ve saldırganlık seviyelerini artırabilmektedir. Kendilerini çete üyesi olarak tanımlayan ergenler, toplumlarında çeteye dahil olan diğer bireyler tarafından uygulanan toplumsal şiddete tanıklık etmekte ve bu endişeyi içselleştirerek çetelere katılma yönünde

dışavurumsal davranışlar sergileyebilmektedir (12). Öte yandan sosyal bağlılık bakımından cinsiyetler arasında da bazı farklar olduğu görülmüştür. Nilsson'un İsviçre'de 889 ergen ile yaptığı çalışmaya göre ergen kızların, ergen oğlanlara kıyasla sahip oldukları aile bağlarının suça sürüklenme düzeylerini daha çok etkilediği görülmüştür. Kızların oğlanlara kıyasla aile ilişkilerini "olağan" durumlarda daha olumlu gördükleri düşünüldüğünde bozulan sosyal bağın suç ve şiddet içerikli davranışlara yol açması kızlar için daha olasıdır (239). Çalışmamızın bulgularına göre de sosyal bağlılık, cinsiyetler arasında değişiklik göstermektedir.

Watts'ın, Amerika'da gerçekleştirilmiş olan ergenlikten yetişkinliğe uzanan bir boylamsal çalışmanın verileriyle yürüttüğü araştırmasında (2017) 9002 bireyden oluşan örneklem çocukluk dönemi fiziksel, duygusal ve cinsel istismar gibi örseleyici yaşantılar bakımından incelenmiştir. Bu olumsuz yaşantılar bakımından bireylerin sosyal bağlılığının ne yönde değiştiği ve fiziksel şiddet de dahil olmak üzere hangi noktada suça yöneldikleri tartışılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre fiziksel, duygusal ve cinsel istismar yaşantıları sosyal bağlılığı özellikle kadınlar için anne bağı, okul bağlılığını ve dini bağlılığı olumsuz etkilemiştir. Erkeklerde ise fiziksel istismar; anneyle olan bağı, cinsel istismar ise okul bağlılığını olumsuz etkilemiştir. Sonuç olarak istismar ve ihmal yaşantıları hem kadınlarda hem de erkeklerde suçluluğu ve sosyal bağın azalma durumunu istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaştırmıştır (240). Genel anlamda bireylerin, büyürken karşılaştıkları örseleyici yaşantıların sosyal çekilmeye ve sosyal bağlardan uzaklaşmaya neden olduğu söylenebilir. Agnew'e göre (2013), direkt olarak aile içi şiddet, dolaylı olarak ise olumsuz duygulanım, rasyonel olmayan düşünce biçimi ve akranlarından şiddet görmek sosyal bağın azalmasına ve bireyin şiddete yönelmesine sebep olabilmektedir (241). Çinli ergenler ile yapılan bir çalışma da şiddete yatkın akranlarla beraber olmak, şiddete dair normatif inançlar ve olumsuz duyguların aracılık etkileri ile aile içi şiddet ve ergen şiddeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre aile içi şiddete maruz kalmanın şiddet içeren akran ilişkilerini, şiddeti onaylayan normatif inançları ve olumsuz duyguları teşvik ederek ergenlerin şiddet içeren davranışlara katılımının artacağı saptanmıştır (242).

Şiddet eylemlerini öncüllemesi bakımından sosyal bağın hangi çevresel arka planda kurulduğu da önem taşımaktadır. Yaşanılan şehir, mahalle veya semt ve dolayısıyla akranlar, bireyin fiziksel şiddet öğrenmelerini etkileyebilmektedir. Batılı araştırmalardan farklı olarak Suudi Arabistan'da yaş ortalamaları 17.36 olan 494 genç/ergen ile gerçekleştirilen çalışmada, ergenlerin yaşamlarını sürdürdükleri mahalleler, suça sürüklenmiş akrana sahip olup olmadıkları, saldırganlık içeren veya içermeyen suçlara sürüklenme durumları ve psikopati özellikleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre erkek ergenler için mahallede şiddet eylemlerine tanık olmanın saldırganlık içeren ve içermeyen suçlara sürüklenmeyi yordadığı, kadın ergenler için ise yalnızca saldırganlık içeren suçlara sürüklenmeyi açıkladığı görülmüştür (243). Akers'in (1998) önerdiği sosyal yapı ve sosyal öğrenme teorisine göre topluluk, cemiyet ya da kültüre ait karakteristiklerin bireyi farklı düzeylerde sosyal öğrenme yaşantı ile etkilediği ifade edilmektedir. Bu bağlamda sosyal yapılar ve riskli davranışa yol açan faktörler makro ve mikro entegrasyon içerisinde bireyi etkileyebilmektedir (11). Öte yandan yaşanılan çevrenin bireyin fiziksel şiddet öğrenmelerine dair etkisi Birleşik Devletlerde ve diğer Batılı ülkelerde yapılan çalışmalarda da gözlenmiştir (244-246). Yine Connolly ve arkadaşlarının bulgularına göre, mahalle bağlamında şiddete tanık olma veya maruz kalma, gençlerde şiddete başvurma riskini artırmaktadır. Bu ilişkinin bir nedeni, sürekli olarak şiddetle karşılaşan gençlerin bu tür saldırgan davranışları taklit etmeye ve şiddet davranışını bir amaç olarak kullanmaya başlaması sayılabilmektedir (238). Dezavantajlı mahallelerde isesosyal normlara bağlılığın aksine sosyal sorunların artmış olması mahalle sakini genç bireylerin sosyal bağlılıklarını zayıflatabilmektedir. Böylelikle sosyoekonomikdezavantajlardan doğan sorunlar istendik hedeflere ulaşmayı engelleyebilmektedir. Karriker-Jaffe, Foshee ve Ennett'in çalışmasına göre, dezavantajlı mahallede yaşayan gençler incelenmiş ve sosyoekonomik zorlukların gençlerin fiziksel şiddet davranışlarında kısmı aracılık rolü oynadığı saptanmıştır (247).

Güncel literatür ışığında, bulgularımızın sonucunda ortaya çıkan modelde görüldüğü üzere istatistiksel olarak düşük düzeyde ancak anlamlı olarak, fiziksel şiddete yönelik çevresel tanıklıklar ve öğrenmeler ile örseleyici davranışların içsel ve işlevsel olmayan duygu düzenleme sorunları yaratması sonucunda sosyal bağlılık algısı zedelenebilmektedir. (Şekil 4.13)

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bu çalışma, ergen ve genç yetişkinlerde fiziksel şiddeti yordadığı düşünülen ailesel, akranlar arası ve çevresel faktörler değişkenlerin belirlenmesi, bu faktörlere ilişkin literatüre yeni bir ölçme aracı kazandırılması ve değişkenler arasındaki ilişkilerin aracılık/düzenleyicilik rolleri bakımından incelenerek şiddet öncülleyici faktörlerin de etkisinin anlaşılması ile yeni bir açıklayıcı model sunulması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Fiziksel şiddet, psikoloji, sosyoloji, tıp, adli bilimler ve davranış bilimleri kapsamında neredeyse tüm doğa ve beşerî bilimlerin ilgisini ve dikkatini çekmekte olan bir olgudur. Modern literatürde fiziksel şiddet için 100'ün üzerinde açıklama ve teoriye yer verilmiştir. Bu bağlamda çalışmamız vasıtasıyla, ülkemizin dinamikleri ve kültürel yansımaları göz önünde bulundurularak şiddetin sosyalizasyonu ve şiddetin aile, akranlar ve fiziki çevre/mahalle gibi faktörlerce öncüllemesinden hareketle fiziksel şiddet literatürüne “yerli” bir tanım eklenmesi amaçlanmıştır.

Tezin bir kısmı olan Araştırma 1’de en yüksek okunma sayısına sahip internet haber sitelerinden seçkisiz olarak belirlenen 3 haber sitesinin sunmuş olduğu, ergenlerde fiziksel şiddete dair haberlere nicel içerik analizi yapılmıştır. Bulgulara göre fiziksel şiddet haberlerine konu olan ve şiddeti sergileyen ergenlerin yaş ortalamaları her iki kuşak için de oldukça yakın bulunmuştur (Y: 16,14; Z: 16,39). Ancak fiziksel şiddete maruz kalan bireyler için yaş ortalamaları arasında 2 puanlık bir fark görülmüştür (22,47-24,59). Şiddet haberlerinin bahar aylarında daha sık görüldüğü ve yıllar içinde iç göçün etkisiyle yeni kurulan yerleşim yerlerinde şiddet haberlerinin çoğaldığı gözlenmiştir. Kuşaklar arasında şiddetin boyutu, gerçekleştiği bağlam ve şiddetin hangi motivasyon ile gerçekleştiği arasında bazı farklılıklar da tespit edilmiştir. Yeni nesil medya aygıtlarının ve sosyal medya mecralarının gençler arasındaki yaygın kullanımı ve ayrıca günümüzde her bireyin içerik üreticisi haline gelerek kendi “profilini” ve içeriklerini akranlarının ve toplulukların beğenisine sunma talebi geçmiş yıllardan farklı olarak “sosyal medya için kavga etme” olgusunu oluşturmuştur. Bu noktada ebeveynlerin sosyal medya okur-yazarlığı ve teknoloji okur-yazarlıklarının geliştirmeleri ve ergenlerin denetimlerinde etkin ve iş birlikçi bir yol almaları önerilmektedir. Ayrıca ergenlere “evrensel ahlaki değerlerin” eğitim müfredatı dahilinde aktarılması ve bu değerlerin içselleştirilmesi yönünde etkinliklerin artırılması tavsiye edilmektedir. Öte yandan şiddet ve riskli davranışlar üzerine birliktelik gösteren sokak çetelerinin kurulmasını önlemek amacıyla ergenlerin agresyonlarını dindirebilecekleri veya istedik bir şekilde

yönlendirebilecekleri koruyucu-önleyici etkinliklerin en geç ortaokul çağından itibaren sunulması önerilmektedir.

Araştırma 2’de ise Araştırma 1’deki bulgularından yola çıkılarak tez çalışmasını yürüten araştırmacılar, fiziksel şiddetin önemli unsurları olduğu düşünülen aile, akranlar ve yaşanan çevreye dair faktörler ışığında geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmiştir. İki alt boyuttan oluşan ölçeğe göre şiddeti öncülleyici faktörler aileden kaynaklı ve çevreden kaynaklı faktörler olarak nitelendirilmiştir. Genç yetişkin bireylerin ergenlik dönemindeki yaşantıları baz alınarak fiziksel şiddete yönelik tutumlar anlaşılmasına çalışılmıştır. Bunun yanı sıra bireylerin çocukluk dönemi örseleyici yaşantıları, öz denetim düzeyleri, duygu düzenleme tutumları ve sosyal bağlılık düzeyleri sosyodemografik değişkenler ve şiddeti öncülleyici faktörler bakımından incelenmiştir. Ayrıca bu değişkenler arasındaki ilişkiler yapısal bir modele dönüştürülmüştür. Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme durumları üzerindeki etkisi düşük, orta ve yüksek seviyelerde görülüşiddet öncülleyici çevresel faktörler bakımından incelendiğinde, Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörler puanlarının daha yüksek olması, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları puan ortalamalarını artırmaktayken aynı şekilde İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumlarını da etkilemektedir. Böylelikle yüksek Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktör puanlarının, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumlarının üzerindeki etkisini artırdığı saptanmıştır. Çalışmamızın bulgularına göre, İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme durumlarının kısmi aracılık pozisyonu ve Şiddet Öncülleyici Çevresel Faktörlerin düzenleyici/yönetici aracılık etkisi gözlenmiştir.

Bu bulgular ışığında çocuk ve ergenlerin anlamlı ilişkiler kurabileceği akran çevrelerinin ve yaşam alanlarının önemli olduğuna, ergenin duygusal dünyasında rol oynadığına ve sonuç olarak ergenin sosyal bağlılığını etkileyebileceğine dikkat edilmelidir. Bu bağlamda çevresel faktörleri denetleyebilecek mekanizmaların etkinhale getirilmesi gereklidir.

Çalışmamızın birtakım sınırlılıkları da bulunmaktadır. Araştırma 1 için internet gazete haberlerinin çoğunlukla tekrarlı bir şekilde sunulmuş olması, nicel içerik analizinin süresini uzatmıştır. Bunun yanı sıra daha fazla yerel haber taranabilir ve bölgesel davranış farkları incelenebilir. Araştırma 2 için örneklem lise öğrencilerinden seçilmek istenmiş ancak İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmadığı için protokol değişikliğine gidilmek durumunda kalınmıştır. Dolayısıyla genç yetişkin gruplara çocukluk ve ergenlik durumlarının sorulduğu şekliyle halihazırda ergenlere de bu ölçeğin uygulanması önerilmektedir. Çalışmamızda örneklem cinsiyet değişkeni bakımından nispeten asimetrik dağılmıştır. Kadın katılımcı ve erkek katılımcı sayılarının örneklemde daha dengeli yayılması sonuçlar için bir kontrol değişkeni haline gelebilmektedir. Yine geliştirdiğimiz ölçek daha önce suça sürüklenmiş ergenler ve suça sürüklenmemiş ergenlerin örnekleme oluşturacağı bir çalışmada karşılaştırma çalışmasında kullanılabilir.

KAYNAKLAR

1. **World Health Organization (WHO)**. World Health Organization Global Consultation on Violence and Health. Violence: a public health priority, **1996**. Geneva, WHO. Erişim Adresi: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12384003/> Erişim Tarihi: 19.09.2022.
2. **Garcia-Moreno C, Jansen HA, Ellsberg M, Heise L, Watts CH**. Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *The Lancet*, **2006**; 368(9543): 1260-1269.
3. **Kepenekci YK, Çınkır Ş**. Bullying among Turkish high school students. *Child Abuse & Neglect*, **2006**; 30(2):193-204.
4. **Yang Y, Raine A**. Prefrontal structural and functional brain imaging findings in antisocial, violent and psychopathic individuals: a meta-analysis. *Psychiatry Res*, **2009**; 174:81-88.
5. **Allen JJ, Anderson CA, Bushman, BJ**. The general aggression model. *Current Opinion in Psychology*, **2018**; 19:75-80.
6. **Loeber R, Farrington DP**. Eds. *From Juvenile Delinquency to Adult Crime: Criminal Careers, Justice Policy, and Prevention*, New York, NY: Oxford University Press; **2012**.
7. **Stoddard SA, Whiteside L, Zimmerman MA, Cunningham RM, Chermack ST, Walton MA**. The relationship between cumulative risk and promotive factors and violence behavior among urban adolescents. *American Journal of Community Psychology*, **2013**; 51:57-65.
8. **Sampson R, Laub J**. Crime in the making: Pathways and turning points through life. Cambridge, MA: Harvard University Press; **1993**.
9. **Harding DJ**. *Living the drama: Community, conflict, and culture among inner-city boys*. Chicago, IL: University of Chicago Press; **2010**.
10. **Aydemir E**. Y ve Z Kuşağının Geleneksel Aile Değerlerine Yaklaşımlarının Karşılaştırılması: Bartın Örneği. Yüksek Lisans tezi, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın, **2022**.
11. **Akers RL**. *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*. Boston: Northeastern University Press; **1998**.
12. **Klein HJ**. Adverse Childhood Experiences and Adolescent Gang Membership: Utilizing Latent Class Analysis to Understand the Relationship. Doctoral Dissertation, Temple University, **2020**.
13. **Krug EG, Mercy JA, Dahlberg LL, Zwi AB**. The world report on violence and health. *Lancet*, **2002**; 360(9339): 1083-1088.
14. **Güncel Türkçe Sözcük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. Erişim Tarihi: 09.10.2022 <https://sozluk.gov.tr>
15. **APA Dictionary of Psychology**, American Psychological Association, Washington. Erişim Tarihi: 12.10.2022 <https://dictionary.apa.org>
16. **Bushman BJ, Huesmann LR**. Aggression. In: Fiske ST, Gilbert DT, Lindzey G. Eds., *Handbook of Social Psychology*. 5th.Ed., Hoboken, NJ: John Wiley & Sons; **2010**: 833-863.
17. **Hildyard KL, Wolfe DA**. Child neglect: developmental issues and outcomes. *Child Abuse and Neglect*, **2002**; 26(6-7):679-695.

18. **Bastick M, Grimm K, Kunz R.** Sexual violence in armed conflict: Global overview and implications for the security sector. *Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces*, **2007**.
19. **Galea S, Nandi A, Vlahov D.** The epidemiology of post-traumatic stress disorder after disasters. *Epidemiologic Reviews*, **2005**; 27(1):78–91.
20. **Lee BX, Wexler BE, Gilligan J.** Political correlates of violent death rates in the U.S., 1900-2010: Longitudinal and cross-sectional analyses. *Aggression and Violent Behavior*, **2014**; 19(6):721-728.
21. **World Health Organization.** Preventing youth violence: an overview of the evidence. World Health Organization, **2015**.
22. **Jackman MR.** Violence in social life. *Annual Review of Sociology*, **2002**; 28:387-415.
23. **Walters RH, Parke RD.** Social motivation, dependency, and susceptibility to social influence. In *Advances in Experimental Social Psychology*. Academic Press, 1964; 231-276.
24. **Bushman BJ, Anderson CA.** Is it time to pull the plug on hostile versus instrumental aggression dichotomy? *Psychological Review*, **2001**; 108(1):273–279.
25. **Bushman BJ, Anderson CA.** Violent video games and hostile expectations: A test of the general aggression model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, **2002**; 28(12):1679–1686.
26. **World Health Organization.** Violence by intimate partners World report on violence and health, **2002**. Geneva, Switzerland: WHO:87-121. Erişim Tarihi: 11.10.2022 https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf
27. **Watts C, Zimmerman C.** Violence against women: global scope and magnitude. *The Lancet*, **2002**; 359(9313):1232-1237.
28. **6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.** (2012, 8 Mart). Resmî Gazete (Sayı 28239). Erişim Tarihi: 10.10.2022 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>
29. **Lee BX.** Violence: An interdisciplinary approach to causes, consequences, and cures. John Wiley & Sons, **2019**: 18.
30. **Sturmey P.** Violence and aggression: Integrating theory, research, and practice. *Springer Nature*, **2022**.
31. **Tops M, van Peer JM, Korf J, Wijers AA, Tucker DM.** Anxiety, cortisol, and attachment predict plasma oxytocin. *Psychophysiology*, **2007**; 44(3):444-449.
32. **DeWall CN, Gillath O, Pressman SD, Black LL, Bartz JA, Moskowitz J, Stetler DA.** When the love hormone leads to violence: Oxytocin increases intimate partner violence inclinations among high trait aggressive people. *Social Psychological and Personality Science*, **2014**; 5(6):691-697.
33. **Jaffee SR, Moffitt TE, Caspi A, Taylor A, Arseneault L.** Influence of adult domestic violence on children's internalizing and externalizing problems: An environmentally informative twin study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, **2002**; 41(9):1095-1103.
34. **Graham K, Osgood DW, Wells S, Stockwell T.** To what extent is intoxication associated with aggression in bars? A multilevel analysis. *Journal of Studies on Alcohol*, **2006**; 67(3):382-390.
35. **Tolan P.** Youth violence and its prevention in the United States: An overview of current knowledge. *Injury Control and Safety Promotion*, **2001**; 8(1):1-12.

36. **Tolan P, Guerra N.** What Works in Reducing Adolescent Violence: An Empirical Review of the Field. Boulder, CO: Center for the Study and Prevention of Violence, Institute for Behavioral Sciences, Colorado, **1994**.
37. **Moffitt TE.** The neuropsychology of conduct disorder. *Development and Psychopathology*, **1993**; 5:135- 151.
38. **Rotton J, Frey J.** Air pollution, weather, and violent crime: Concomitant time-series analysis of archival data. *Journal of Personality and Social Psychology*, **1985**; 49: 1207-1220.
39. **Tolan PH, Gorman-Smith D, Henry D.** Family violence. In Fiske ST, Kazdin AE, Schacter D. Eds., *Annual Review of Psychology*, **2006**; 57: 557-583.
40. **Elliott DS.** Serious violent offenders: Onset, developmental course, and termination. The American Society of Criminology 1993 presidential address. *Criminology*, **1994**; 32(1):1-21.
41. **Fagan J, Wilkinson D.** Social contexts and functions of adolescent violence. In: Elliott DS, Hamburg BA, Williams KR. Eds., *Violence in American Schools: A New Perspective*. New York: Cambridge University Press; **1998**: 55-93.
42. **Bergman L.** Dating violence among high school students. *Social Work*, **1992**; 37(1):21–27.
43. **Tolan PH.** Understanding violence. In Flannery DJ, Vazsonyi AT, Waldman ID. Eds., *The Cambridge handbook of violent behavior and aggression*. Cambridge University Press; **2007**: 5-18.
44. **Elliott DS.** Longitudinal research in criminology: Promise and practice. In: Weitekamp EG, Kerner HJ. Eds., *Crossnational longitudinal research on human development and criminal behavior*, **1994**: 189-201.
45. **Elliott DS, Tolan PH.** Youth, violence prevention, intervention and social policy: An overview. In Flannery D, Huff R. Eds., *Youth violence: Prevention, intervention, and social policy*. Washington, DC: American Psychiatric Press; **1999**: 3-46.
46. **Mikton CR, Butchart A, Dahlberg LL, Krug EG.** Global status report on violence prevention 2014. *American Journal of Preventive Medicine*, **2016**; 50(5):652–659.
47. **Olayanju LO, Naguib RNG, Amin SA, Nguyen QT, Kayode OO, Olayanju OA, Santos GN.** Gender-based violence in Nigeria: a cross-sectional study of the magnitude, likely risk factors and attitudes towards intimate partner violence against women. *Journal of Computational Innovations and Engineering Applications*, **2016**; 1(1):1-16.
48. **Burlaka V, Grogan-Kaylor A, Savchuk O, Graham-Bermann SA.** The relationship between family, parent, and child characteristics and intimate-partner violence (IPV) among Ukrainian mothers. *Psychology of violence*, **2017**; 7(3):469.
49. **Dinkes R.** Indicators of school crime and safety: 2008. DIANE Publishing; **2009**.
50. **Puzzanchera C.** Juvenile arrests 2008. Juvenile Justice Bulletin. Washington, DC: U.S. Department of Justice: Office of Justice Programs: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, **2009**. Erişim Tarihi: 23.10.2022 <https://www.ojp.gov/pdffiles1/ojjdp/228479.pdf>
51. **Puzzanchera C, Hockenberry S, Sickmund M.** Youth and the juvenile justice system: 2022 national report. National Center for Juvenile Justice, **2022**. Erişim Tarihi: 28.10.2022 <https://www.ncjfcj.org/national-center-for-juvenile-justice/>

52. **Irwin V, Wang K, Cui J, Thompson A.** Report on indicators of school crime and safety: 2021. National Center for Education Statistics, U.S. Department of Education, and Bureau of Justice Statistics, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice. Washington, DC, **2022**. Erişim Tarihi: 21.10.2022 <https://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2022092>
53. **Öyekçin DG, Yetim D, Şahin EM.** Kadına Yönelik Farklı Eş Şiddeti Tiplerini Etkileyen Psikososyal Faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, **2012**; 23(2):75-81.
54. **Açıkgöz HO.** Zonguldak İl Merkezinde Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Yaygınlığı, Şiddet Türleri, Şiddet Algısı ve Kadınların Şiddete Yönelik Tutumları. Tıpta Uzmanlık Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Zonguldak, **2015**.
55. **Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.** Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ankara: KSGM, **2009**. Erişim Tarihi: 29.10.2022 <http://aihimiz.org.tr/aktarimlar/dosyalar/1428409374.pdf>
56. **Aygen M, Açık Y.** Elazığ ilinde gençlerde şiddete başvurma ya da maruz kalma sıklığı, etkileyen faktörler ve öfke ile ilişkisi. *Kocaeli Tıp Dergisi*, **2014**; 3(3):8-17.
57. **Yekeler B.** Malatya’da Kırsal Bir Bölgede Ergenlik Dönemindeki Gençlere Yönelik Şiddet ve Etkileyen Aktörler. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Malatya, **2010**.
58. **Miczek KA, Weerts E, Haney M, Tidey J.** Neurobiological mechanisms controlling aggression: Preclinical developments for pharmacotherapeutic interventions. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, **1994**; 18(1):97-110.
59. **Archer T, Berman MO, Blum K, Gold M.** Neurogenetics and epigenetics in impulsive behaviour: impact on reward circuitry. *Journal of Genetic Syndromes & Gene Therapy*, **2012**; 3:1000115.
60. **Bertsch K, Grothe M, Prehn K, Vohs K, Berger C, Hauenstein K, Keiper P, Domes G, Teipel S, Herpertz SC.** Brain volumes differ between diagnostic groups of violent criminal offenders. *European Archives of Psychiatry Clinical Neuroscience*, **2013**; 263:593-606.
61. **Mendes DD, Mari JJ, Singer M, Barros GM, Mello AF.** Study review of the biological, social and environmental factors associated with aggressive behavior. *Revista Brasileira de Psiquiatria*, **2009**; 31:77-85.
62. **Jones H.** Neuropsychology of violence. *Forensic Reports*, **1984**; 5:221-233.
63. **Brennan PA, Grekin ER, Mednick SA.** Maternal Smoking During Pregnancy and Adult Male Criminal Outcomes. *Archives of General Psychiatry*, **1999**; 56:215-219.
64. **Roebuck TM, Mattson SN, Riley EP.** Behavioral and psychosocial profiles of alcohol-exposed children. *Alcohol Clinical & Experimental Research*, **1999**; 23:1070-1076.
65. **Pascual-Leone A, Freitas C, Oberman L, Horvath JC, Halko M, Eldaief M, Vahabzadeh-Hagh AM.** Characterizing brain cortical plasticity and network dynamics across the age-span in health and disease with TMS-EEG and TMS-fMRI. *Brain Topography*, **2011**; 24:302-315.
66. **Shonkoff JP, Garner AS, Siegel BS, Dobbins MI, Earls MF, McGuinn L, Pascoe J, Wood DL.** Committee on Early Childhood, Adoption, and Dependent Care. The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*, **2012**; 129(1):e232–e246.
67. **Gunnar MR, Vazquez D.** Stress neurobiology and developmental psychopathology. In: Cicchetti D, Cohen DJ. Eds. *Developmental psychopathology: Developmental neuroscience*. Hoboken, NJ: Wiley and Sons, **2006**: 533-577.

68. **Provençal N, Suderman MJ, Caramaschi D, Wang D, Hallett M, Vitaro F, Tremblay RE, Szyf M.** Differential Dna Methylation Regions in Cytokine and Transcription Factor Genomic Loci Associate with Childhood Physical Aggression. *Plos One*, **2013**; 8(8):e71691.
69. **Tiihonen J, Rautiainen MR, Ollila HM, Repo-Tiihonen E, Virkkunen M, Palotie A, Pietiläinen O, Kristiansson K, Joukamaa M, Lauerma H, Saarela J, Tyni S, Vartiainen H, Paananen J, Goldman D, Paunio T.** Genetic background of extreme violent behavior. *Molecular Psychiatry*, **2015**; 20:786–792.
70. **Caspi A, McClay J, Moffitt TE, Mill J, Martin J, Craig IW, Poulton R.** Role of genotype in the cycle of violence in maltreated children. *Science*, **2002**; 297(5582):851-854.
71. **Kim Cohen J, Caspi A, Taylor A, Williams B, Newcombe R, Craig IW, Moffitt TE.** MAOA, maltreatment, and gene–environment interaction predicting children's mental health: New evidence and a meta-analysis. *Molecular Psychiatry*, **2006**; 11(10):903-913.
72. **Cadoret RJ, Yates WR, Troughton E, Woodworth G, Stewart MA.** Geneenvironmental interaction in the genesis of aggressivity and conduct disorders. *Archives of General Psychiatry*, **1995**; 52(11):916-924.
73. **Vassos E, Collier DA, Fazel S.** Systematic meta-analyses and field synopsis of genetic association studies of violence and aggression. *Molecular Psychiatry*, **2014**; 19(4):471-477.
74. **Trivers RL.** Mother-offspring conflict. *American Zoologist*, **1972**; 12:648-648.
75. **Daly M, Wilson M.** Evolutionary social psychology and family homicide. *Science*, **1988**; 242(4878):519-524.
76. **Farrington DP, Langan PA, Tonry M.** Cross-national studies in crime and justice. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs; **2004**.
77. **Tremblay RE, Nagin DS, Seguin JR, Zoccolillo M, Zelaco PD, Boivin M, Pérusse D, Japel C.** Physical aggression during early childhood: Trajectories and predictors. *Pediatrics*, **2004**; 114:43- 50.
78. **Jouriles EN, McDonald R, Norwood WD, Ezell E.** Issues and controversies in documenting the prevalence of children's exposure to domestic violence. In Graham-Bermann SA, Edleson JL. Eds., *Domestic violence in the lives of children: The future of research, intervention, and social policy*, Washington, DC: American Psychological Association, **2001**: 12-34.
79. **Taubner S, Rabung S, Bateman A, Fonagy P.** Psychoanalytic concepts of violence and aggression. In Sturme P. Ed., *The Wiley handbook of violence and aggression*, Wiley; **2017**: 1-14.
80. **Freud A.** Aggression in relation to emotional development; normal and pathological. *The Psychoanalytic Study of the Child*, **1947**; 3(1):37-42.
81. **Dollard J, Miller NE, Doob LW, Mowrer OH, Sears RR.** Frustration and aggression. Yale University Press; **1939**.
82. **Goodnight JA, Wilhoit SA, Receveur A.** Social learning theory and the development of aggression. In Sturme P. Ed., *The Wiley handbook of violence and aggression*, Wiley; **2017**: 1-13.
83. **Eron LD.** The development of aggressive behavior from the perspective of a developing behaviorism. *American Psychologist*, **1987**; 42(5):435.
84. **Côté S, Vaillancourt T, LeBlanc JC, Nagin DS, Tremblay RE.** The development of physical aggression from toddlerhood to pre-adolescence: A nation wide longitudinal study of Canadian children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, **2006**; 34(1):68-82.

85. **Patterson GR, Forgatch MS, Yoerger KL, Stoolmiller M.** Variables that initiate and maintain an early-onset trajectory for juvenile offending. *Development and Psychopathology*, **1998**; 10(3):531-547.
86. **Anderson CA, Bushman BJ.** Human aggression. *Annual Review of Psychology*, **2002**; 53(1):27– 51.
87. **Allen JJ, Anderson CA.** General aggression model. In Roessler P, Hoffner CA, van Zoonen L. Eds., *International encyclopedia of media effects*. Wiley-Blackwell; **2017**.
88. **Loeber R, Farrington DP.** Eds., *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions*. Thousand Oaks, CA: Sage; **1998**.
89. **Gottfredson M.** The empirical status of control theories in criminology. In Cullen F, Wright JP, Blevins KR. Eds., *Taking stock: The empirical status of theory in criminology*. New Brunswick, NJ: Transaction; **2005**: 77-100.
90. **Caspi A, Moffitt T, Silva P, Stouthamer-Loeber M, Krueger R, Schmutte P.** Are some people crime-prone? Replications of the personality-crime relationship across countries, genders, races and methods. *Criminology*, **1994**; 32:163-196.
91. **Moon B, Alarid LF.** School bullying, low self-control, and opportunity. *Journal of Interpersonal Violence*, **2015**; 30:839-856.
92. **Paulhus DL, Williams KM.** The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Journal of Research in Personality*, **2002**; 36:556-563.
93. **Frick PJ, Ray JV, Thornton LC, Kahn RE.** Can callous-unemotional traits enhance the understanding, diagnosis, and treatment of serious conduct problems in children and adolescents? A comprehensive review. *Psychological Bulletin*, **2014**; 140:1-57.
94. **Bushman BJ, Baumeister RF.** Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology*, **1998**; 75:219-229.
95. **Bushman BJ, Baumeister RF.** Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Research in Personality*, **2002**; 36:543-545.
96. **Andreou E.** Bully/victim problems and their association with Machiavellianism and self-efficacy in Greek primary school children. *British Journal of Educational Psychology*, **2004**; 74:297-309.
97. **Bushman BJ, Newman K, Calvert SL, Downey G, Dredze M, Gottfredson M, Jablonski NG, Masten AS, Morrill C, Neill DB, Romer D, Webster, D. W.** Youth violence: What we know and what we need to know. *American Psychologist*, **2016**; 71(1):17.
98. **Newman KS, Fox C, Harding D, Mehta J, Roth W.** *Rampage: The social roots of school shootings*. New York, NY: Basic Books, **2004**.
99. **Rocque M.** Exploring school rampage shootings: Research, theory, and policy. *The Social Science Journal*, **2012**; 49:304-313.
100. **Appelbaum P.** Public safety, mental disorders and guns. *JAMA Psychiatry*, **2013**; 70:565-566.
101. **Van Dorn R, Volavka J, Johnson N.** Mental disorder and violence: Is there a relationship beyond substance use? *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, **2012**; 47:487-503.

- 102. Schubert CA, Mulvey EP.** Juvenile justice bulletin: Behavioral health problems, treatment, and outcomes in serious youthful offenders. Washington, DC: U. S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, **2014**. Erişim Tarihi: 17.11.2022 <http://www.ojjdp.gov/publications/pubresults.asp>
- 103. Elbogen EB, Johnson SC.** The intricate link between violence and mental disorder. *Arch Gen Psychiatry*, **2009**; 66(2):152.
- 104. Stevens H, Laursen TM, Mortensen PB, Agerbo E, Dean K.** Post-illness-onset risk of offending across the full spectrum of psychiatric disorders. *Psychological Medicine*, **2015**; 45(11):2447-2457.
- 105. The National Confidential Inquiry into Suicide and Homicide by People with Mental Illness.** Annual Report 2017: England, Northern Ireland, Scotland and Wales, **2017**. Erişim Tarihi: 23.11.2022 <https://www.hqip.org.uk/wp-content/uploads/2018/02/CAPw8N.pdf%0D>
- 106. Fazel S, Grann M.** Psychiatric morbidity among homicide offenders: a Swedish population study. *American Journal of Psychiatry*, **2004**; 161(11):2129-2131.
- 107. Maier W, Hauth I, Berger M, Saß H.** Interpersonal violence in the context of affective and psychotic disorders. *Nervenarzt*, **2016**; 87(1):53-68.
- 108. Nielssen O, Large M.** Rates of homicide during the first episode of psychosis and after treatment: a systematic review and meta-analysis. *Schizophrenia Bulletin*, **2010**; 36(4):702-712.
- 109. Mannuzza S, Klein RG, Bessler A, Malloy P, LaPadula M.** Adult outcome of hyperactive boys. Educational achievement, occupational rank, and psychiatric status. *Archives of General Psychiatry*, **1993**; 50(7):565-576.
- 110. Sobanski E.** Psychiatric comorbidity in adults with attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD). *European Archives of Psychiatry Clinical Neuroscience*, **2006**; 256(S1):i26-i31.
- 111. Bogerts B.** Mental Disorders and Violence. *Where Does Violence Come From? A Multidimensional Approach to Its Causes and Manifestations*, **2021**: 71-81.
- 112. Dixon L, Hamilton-Giachritsis C, Browne K.** Classifying partner femicide. *Journal of Interpersonal Violence*, **2008**; 23(1):74-93.
- 113. Herpertz SC, Nagy K, Ueltzhöffer K, Schmitt R, Mancke F, Schmahl C, Bertsch K.** Brain mechanisms underlying reactive aggression in borderline personality disorder-sex matters. *Biological Psychiatry*, **2017**; 82(4):257-266.
- 114. Lewis DO.** Adult antisocial behavior, criminality and violence. In Kaplan, Sadock BJ, Sadock VA. Eds., *Comprehensive Textbook of Psychiatry 8th Ed.*, Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins; **2005**: 2258-2272.
- 115. Schraiber LB, D'Oliveira AF, Couto MT, Schraiber LB, D'Oliveira AF, Couto MT.** Violence and health: recent scientific studies. *Revista de Saude Publica*, **2006**; 40:112-120.
- 116. David-Ferdon C, Simon TR.** Preventing youth violence: Opportunities for action. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention; **2014**. Erişim Tarihi: 12.12.2022 <https://stacks.cdc.gov/view/cdc/23501>
- 117. Herrenkohl TI, Lee J, Hawkins JD.** Risk versus direct protective factors and youth violence: Seattle social development project. *American Journal of Preventive Medicine*, **2012**; 43:S41-S56.
- 118. Resnick MD, Ireland M, Borowsky I.** Youth violence perpetration: What protects? What predicts? Findings from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *The Journal of Adolescent Health*, **2004**; 35:424.e1-424.e10.

119. **Vossekuil B, Fein RA, Reddy M, Borum R, Modzeleski W.** The final report and findings of the safe school initiative: Implications for the prevention of school attacks in the United States. Washington, DC: U. S. Secret Service and Department of Education, **2002**.
120. **Rios VM.** Punished: Policing the lives of black and Latino boys. New York, NY: New York University Press; **2011**.
121. **Downey G, Lebolt A, Rincón C, Freitas AL.** Rejection sensitivity and children's interpersonal difficulties. *Child Development*, **1998**; 69:1074-1091.
122. **Bourgois P.** In search of respect. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press; **1996**.
123. **Steinberg L.** A social neuroscience perspective on adolescent risk-taking. *Developmental Review*, **2008**; 28:78-106.
124. **Frick PJ, Viding E.** Antisocial behavior from a developmental psychopathology perspective. *Development and Psychopathology*, **2009**; 21:1111-1131.
125. **Mischel W, Ayduk O.** Willpower in a cognitive-affective processing system: The dynamics of delay of gratification. In Baumeister RF, Vohs K. Eds., *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications*, New York, NY: Guilford Press; **2004**: 99-129.
126. **van Geel M, Vedder P, Tanilon J.** Bullying and weapon carrying: A meta-analysis. *Journal of the American Medical Association Pediatrics*, **2014**; 168:714-720.
127. **Gollwitzer PM.** Implementation intentions: Strong effects of simple plans. *American Psychologist*, 1999; 54:493-503.
128. **Eberhardt JL, Goff PA, Purdie VJ, Davies PG.** Seeing black: Race, crime, and visual processing. *Journal of Personality and Social Psychology*, **2004**; 87:876-893.
129. **De Coster S, Heimer K, Wittrock S.** Neighborhood disadvantage, social capital, street context, and youth violence. *The Sociological Quarterly*, **2006**; 47:723-753.
130. **Palabıyıkhoğlu R.** Medya ve şiddet. *Kriz Dergisi*, **1997**; 5:123-126.
131. **Bushman JB, Huesmann R.** Short-term and long-term effects of violent media on aggression in children and adults. *Archives of Pediatrics Adolescent Medicine*, **2006**; 160:348-352.
132. **Gentile DG, Bushman BJ.** Reassessing media violence effects using a risk and resilience approach to understanding aggression. *Psychology of Popular Media Culture*, **2012**; 1:138-151.
133. **Paik H, Comstock G.** The effects of television violence on antisocial behavior: A meta-analysis. *Communication Research*, **1994**; 21:516-546.
134. **Huesmann LR, Moise-Titus J, Podolski CL, Eron LD.** Longitudinal relations between children's exposure to TV violence and their aggressive and violent behavior in young adulthood: 1977-1992. *Developmental Psychology*, **2003**; 39:201-221.
135. **Slater MD, Henry KL, Swaim RC, Anderson LL.** Violent media content and aggressiveness in adolescents: A downward spiral model. *Communication Research*, **2003**; 30:713-736.
136. **Bushman BJ, Baumeister RF, Stack AD.** Catharsis, aggression, and persuasive influence: Self-fulfilling or self-defeating prophecies? *Journal of Personality and Social Psychology*, **1999**; 76:367-376.
137. **Dahl G, DellaVigna S.** Does movie violence increase violent crime? *The Quarterly Journal of Economics*, **2009**; 124:677-734.

138. **Greene JC, Caracelli VJ, Graham WF.** Toward a Conceptual Framework for Mixed-Method Evaluation Designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, **1989**; 11(3):255-274.
139. **Calvo-Porrall C, Pesqueira-Sanchez R.** Generational differences in technology behaviour: comparing millennials and Generation X. *Kybernetes*, **2020**; 49(11):2755-2772.
140. **Campbell WK, Campbell SM, Siedor LE, Twenge JM.** Generational differences are real and useful. *Industrial and Organizational Psychology*, **2015**; 8(3):324-331.
141. "A generational portrait of Canada's aging population". Statistics Canada, 2022. Erişim Tarihi: 20.11.2022 <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2021/as-sa/98-200-X/2021003/98-200-X2021003-eng.cfm>
142. **Karasar N.** *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 31. Baskı, **2016**.
143. **DeVellis RF, Thorpe CT.** *Scale Development: Theory and Applications*. Sage Publications; **2017**.
144. **Kartal M, Bardakçı S.** SPSS ve AMOS Uygulamalı Örneklerle Güvenilirlik ve Geçerlik analizleri, Akademisyen Kitabevi, **2018**.
145. **Preacher KJ, Rucker DD, Hayes AF.** Addressing moderated mediation hypotheses: Theory, methods, and prescriptions. *Multivariate Behavioral Research*, **2007**; 42(1):185-227.
146. **Aslan SH, Alparlan ZN.** Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin bir üniversite örneğinde geçerlik, güvenirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Derg* **1999**; 10:275-285.
147. **Duy B, Yıldız M.** Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal* **2014**; 5(41): 23-35.
148. **Duyan V, Gülden Ç, Gelbal S.** Öz-Denetim Ölçeği-ÖDÖ: Güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **2012**; 23(1): 25-38.
149. **Duru E.** Sosyal bağlılık ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. *Eurasian J Educ Res* **2007**; 26:85-94.
150. **Öner N.** *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler, Bir Başvuru Kaynağı*. 3. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Matbaası, **2009**: 520-525.
151. **Tabachnick B, Fidell LS.** *Using Multivariate Statistics*. 6th Ed., Boston, USA: Pearson Education Inc, **2013**.
152. **Akgül A.** *Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri "SPSS Uygulamaları"*. 2. Baskı, Ankara: Emek Ofset, **2005**.
153. **Tavşancıl E.** *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, **2002**: 110-116.
154. **Hayes AF.** *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford publications, **2017**.
155. **Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk Ş.** *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi, **2012**.
156. **George D, Mallery P.** *IBM SPSS Statistics 27 Step by Step: A Simple Guide and Reference*. 17th Ed., Routledge, **2021**: 115.
157. **Özdamar K.** *Ölçek ve Test Geliştirme Yapısal Eşitlik Modellemesi: IBM SPSS, IBM SPSS AMOS ve MINTAB Uygulamalı*. Eskişehir: Nisan Kitabevi, **2017**.

158. **Kavak AB, Şener İ.** *İşte Z Kuşağı.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, **2021.**
159. **Duman, Z.** Üniversitede Okuyan Z Kuşağının Değişen Aile Algısı ve Aile İçi İlişkilerde Yaşadığı Sorunlar. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, **2021**; 2(1):20–36.
160. **Sarioğlu BE, Özgen E.** Z Kuşağının Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, **2018**; 11(60):1067-1081.
161. **Yücekök A.** Türkiye'de Z Kuşağının Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Bağlamında Kültürel Yabancılaşma Olgusunun Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı, İstanbul, **2019.**
162. **Hepekiz İ, Gökallı E.** "Sosyal Medya Aracılığıyla Yaratılan Kişisel Markalar ve Benlik Sunumu", *Erciyes İletişim Dergisi*, **2019**; 6(1):761-782.
163. **Taşdelen B, Özkan Ş.** X, Y ve Z Kuşaklarının Instagram ve Facebook Aracılığıyla Oluşturdukları İmaj. *Atatürk İletişim Dergisi*, **2019**; (18):57-86.
164. **Ayhun SE.** "Kuşaklar Arasındaki Farklılıklar ve Örgütsel Yansımaları". *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, **2013**; 2(1):93-112.
165. **Gabriel M, da Silva D, Moretti S.** The Y generation myth: Evidences based on the causality relations among age, diffusion and adoption of technology of college students of São Paulo State. *Future Studies Research Journal: Trends and Strategies*, **2014**; 6(1): 32-52.
166. **Mat C, Güloğlu B.** Personality Traits, Interpersonal Conflict Resolution Strategies and Coping Skills Among X, Y, Z Generations. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, **2023**; 13(68):75-91.
167. **Takács R, Takács S, Kárász JT, Horváth Z, Oláh A.** Exploring Coping Strategies of Different Generations of Students Starting University. *Frontiers in Psychology*, **2021**; 12:740569.
168. **Sladek S, Grabinger A.** Gen Z. Introducing the first Generation of the 21st Century, **2013.**
169. **Acar B, Karahan Z, Yalçın G, Yorulmaz AN, Yaman ÖM.** Z Kuşağının Yazarlık Denemesi: Watsapp Platformunda Yer Alan Genç Kız Hikayelerindeki Karakter ve Davranış Temsillerinin İncelenmesi. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, **2021**; 18(43):7368-7410.
170. **Wang X, Yang L, Yang J, Wang P, Lei L.** Trait anger and cyberbullying among young adults: A moderated mediation model of moral disengagement and moral identity. *Computers in Human Behavior*, **2017**; 73:519-526.
171. **Dolot A.** The Characteristics of Generation Z. *E-Mentor*, **2018**; 2:44-50.
172. **Pysarevskiy I, Okhrimenko I, Bogdan N, Zharikova S, Vlashchenko N, Krasnokutskaya I, Uhodnikova O, Bloshchynskiy I.** Digital Generation Y and Z in the Field of Tourism: Psychological Dimensions of Morality. *Postmodern Openings*, **2022**; 13(4):448-471.
173. **Walsh JA, Krienert JL.** Child–Parent Violence: An Empirical Analysis of Offender, Victim, and Event Characteristics in a National Sample of Reported Incidents. *Journal Of Family Violence*, **2007**; 22:563-574.
174. **Calvete E, Orue I, González-Cabrera JM.** Violencia filio parental: Comparando lo que informan los adolescentes y sus progenitores Child-to-parent violence: Comparing adolescent-reports with parent-reports. *Revista de Psicología Clínica con Niños y Adolescentes*, **2017**; 4:9-15.
175. **Ibabe I.** Adolescent-to-Parent Violence and Family Environment: The Perceptions of Same Reality? *International journal of environmental research and public health*, **2019**; 16(12):2215.

176. **Nicomedes CJC, Arpia HMS, Avila RMA, Bardolasa AIM, Distor JMS.** Analysis of Parent Discipline as Predictor of Aggression Across Generations, **2021**. Erişim Tarihi: 17.12.2022 https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3899299
177. **Niu H, Liu L, Wang M.** Intergenerational transmission of harsh discipline: The moderating role of parenting stress and parent gender. *Child Abuse & Neglect*, **2018**; 79:1-10.
178. **Ayano G, Betts K, Maravilla JC, Alati R.** A systematic review and meta-analysis of the risk of disruptive behavioral disorders in the offspring of parents with severe psychiatric disorders. *Child Psychiatry & Human Development*, **2021**; 52:77-95.
179. **Caserini C, Ferro M, Nobile M, Scaini S, Michelini G.** Shared genetic influences between depression and conduct disorder in children and adolescents: A systematic review. *Journal of Affective Disorders*, **2023**; 322:31-38.
180. **Cakirpaloglu SD, Kvintová J, Lemrová S, Purmenská T.** Internet Addiction in Students Belonging to Generation Y and Z and Its Relation to Depression. In ICERI2020 Proceedings, IATED, **2020**: 1928-1935. Erişim Tarihi: 15.11.2022 <https://library.iated.org/view/DOBESOVACAKIRPALOGLU2020INT2>
181. **Wickord LC, Quaiser-Pohl C.** Psychopathological Symptoms and Personality Traits as Predictors of Problematic Smartphone Use in Different Age Groups. *Behavioral Sciences*, **2022**; 12(2):20.
182. **Lemola S, Perkinson-Gloor N, Brand S, Dewald-Kaufmann JF, Grob A.** Adolescents' Electronic Media Use at Night, Sleep Disturbance and Depressive Symptoms in the Smartphone Age. *Journal of Youth Adolescence*. **2015**; 44:405-418.
183. **Thoméée S, Harenstam A, Hagberg M.** Mobile Phone Use and Stress, Sleep Disturbances, and Symptoms of Depression among Young Adults-A Prospective Cohort Study. *BMC Public Health*, **2011**; 11:66.
184. **Murdock KK.** Texting While Stressed: Implications for Students' Burnout, Sleep, and Well-Being. *Psychology of Popular Media Culture*. **2013**; 2:207-221.
185. **Puzzanchera, C.** Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. Juvenile Arrests, **2008**. Erişim Tarihi: 12.10.2022 <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/juvenile-court-statistics-2008>
186. **Tatar B, Oflaz İ.** Birleştirilmiş Sınıflarda Görev Yapan Müdür Yetkili Öğretmenlerin Okul Yönetiminde Karşılaştığı Sorunların İncelenmesi. *The Journal of Social Sciences*, **2022**; 9(60):427-446.
187. **Guruge S, Humphreys J.** Barriers affecting access to and use of formal social supports among abused immigrant women. *Canadian Journal of Nursing Research*, **2009**; 41(3):64-84.
188. **Guruge S, Collins EM.** Eds. Working with Immigrant Women: Issues and Strategies for Mental Health Professionals. *Journal of Mental Health*, **2015**.
189. **Wu Q, Lu D, Kang M.** Social capital and the mental health of children in rural China with different experiences of parental migration. *Social Science & Medicine*, **2015**; 132:270-277.
190. **Wu Q, Tsang B, Ming H.** Social capital, family support, resilience and educational outcomes of Chinese migrant children. *British Journal of Social Work*, **2012**; 44(3):636-656.
191. **Suárez-Orozco C.** Identities under siege: Immigration stress and social mirroring among the children of immigrants. *The New Immigration*. Routledge, **2004**: 149-170

192. **Chen JK, Wei HS.** School violence, social support and psychological health among Taiwanese junior high school students. *Child Abuse & Neglect*, **2013**; 37(4):252-262.
193. **Cui K, To SM.** Migrant status, social support, and bullying perpetration of children in mainland China. *Children and Youth Services Review*, **2019**: 107.
194. **Chen X, Jiang X.** Children's immigrant generational status and delinquency: the mediating effects of friendship networks. *Social Science Research*, **2020**: 90.
195. **TÜİK,** İç Göç İstatistikleri, **2021.** Erişim Tarihi: 27.11.2022 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ic-Goc-Istatistikleri-2021-45869#:~:text=Ülkemizde%202007-2008%20döneminde%20%253,5%27ini%20ise%20kadınlar%20oluşturdu.>
196. **Haber3.** Erişim Tarihi: 04.11.2022 <https://www.haber3.com/emlak/iste-istanbulun-en-cok-goc-alan-ilcesi-haberi-4914633>
197. **Business World Global.** Erişim Tarihi: 07.12.2022 <https://www.businessworldglobal.com/ck-enerji-bogazici-elektrik-gayrimenkul-enerji-raporunu-acikladi/>
198. **Horrocks J, Menclova AK.** The effects of weather on crime. *New Zealand Economic Papers*, **2011**; 45:231-254.
199. **Bellis MA, Leckenby N, Hughes K, Luke C, Wyke S, Quigg Z.** Nighttime assaults: using a national emergency department monitoring system to predict occurrence, target prevention and plan services. *BMC Public Health*, **2012**; 12:1-13.
200. **Cohn EG.** Weather and violent crime: a reply to Perry and Simpson, 1987. *Environment and Behaviour*, **1990**; 22:280-294.
201. **Carbone-Lopez K, Lauritsen J.** Seasonal variation in violent victimization: Opportunity and the annual rhythm of the school calendar. *Journal of quantitative criminology*, **2013**; 29:399-422.
202. **Cohn EG, Peterson AG, Tarr DB.** "Temperature, city size, and the southern subculture of violence: support for social escape/avoidance (SEA) theory", *Journal of Applied Social Psychology*, **2004**; 34(8):1652-74.
203. **Antonio Munoz-Reyes J, Flores-Prado L, Beltrami M.** Seasonal differences of aggressive behavior in Chilean adolescents. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, **2014**; 6(2):129-138.
204. **Akers RL, Jennings WG.** *Social Learning Theory.* Wiley Handbooks in Criminology Criminal Justice **2016**: 230-240.
205. **Frodi A, Macaulay J, Thome PR.** Are women always less aggressive than men? A review of the experimental literature. *Psychological Bulletin*, **1977**; 84(4):634-660.
206. **Perry DG, Perry LC, Rasmussen P.** Cognitive social learning mediators of aggression. *Child Development*, **1986**: 700-711.
207. **Eagly AH, Steffen VJ.** Gender and aggressive behavior: A meta-analytic review of the social psychological literature. *Psychological Bulletin*, **1986**; 100:309-330.
208. **Slaby RG, Guerra NG.** Cognitive mediators of aggression in adolescent offenders: I. Assessment. *Developmental Psychology*, **1988**; 24:580-588.
209. **Perry DG, Perry LC, Weiss RJ.** Sex differences in the consequences that children anticipate for aggression. *Developmental Psychology*, **1989**; 25(2):312.

210. **Gözü Pirinçioğlu A.** Ergenlerin ve Ailelerinin Şiddete Yönelik İnanç ve Tutumlarının Ergenlerin Şiddet Davranışlarına Etkileri, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2020.
211. **Nivette A, Sutherland A, Eisner M, Murray J.** Sex differences in adolescent physical aggression: Evidence from sixty-three low-and middle-income countries. *Aggressive Behavior*, 2019; 45(1):82-92.
212. **Campbell A.** Staying alive: Evolution, culture, and women's intrasexual aggression. *Behavioral and Brain Sciences*, 1999; 22:203-252.
213. **Akers RL, Jennings W.** Social Learning Theory. In Miller J. Ed., 21st Century Criminology: A Reference Handbook, Thousand Oaks: Sage Publications, Inc; 2009: 323-332.
214. **Van Ouytsel J, Ponnet K, Walrave M.** Cyber dating abuse: Investigating digital monitoring behaviors among adolescents from a social learning perspective. *Journal of interpersonal violence*, 2020; 35(23-24):5157-5178.
215. **Steinberg L.** The age of opportunity. Boston: Houghton Mifflin Harcourt; 2014.
216. **Tough P.** How children succeed: Grit, curiosity, and the hidden power of character. New York: Mariner Books; 2012.
217. **Tolan P, Gorman-Smith D, Henry D.** Supporting families in a high-risk setting: Proximal Effects of the SAFE Children Preventive Intervention. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2004; 72(5):855e869.
218. **Steinberg L.** Risk Taking in Adolescence: What changes, and why? *Annals of the New York Academy of Sciences*, 2009; 1021(1):51e58.
219. **Else-Quest NM, Hyde JS, Goldsmith HH, Van Hulle CA.** Gender differences in temperament: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 2006; 132:33-72.
220. **Gestsdottir S, Urban JB, Bowers EP, Lerner JV, Lerner RM.** Intentional self-regulation, ecological assets, and thriving in adolescence: A developmental systems model. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2011; 133:61-76.
221. **Liu YL, Chang HT.** Bidirectional association between effortful control and intentional self-regulation and their integrative effect on deviant adolescent behaviors. *International Journal of Behavioral Development*, 2018; 42(6):543-553.
222. **Winstok Z, Perks E.** Inter- and intragenerational transmission of aggressive tendencies among adolescents. *Journal of Child and Adolescent Trauma*, 2008; 1:153-162.
223. **Mikami AY, Lee SS, Hinshaw SP, Mullin BC.** Relationships between social information processing and aggression among adolescent girls with and without ADHD. *Journal of Youth Adolescence*, 2008; 37:761-771.
224. **Ozbay O, Ozcan YZ.** A test of Hirschi's social bonding theory: A comparison of male and female delinquency. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 2008; 52(2):134-157.
225. **Noyori-Corbett C, Moon SS.** Top-Down Eco-Systems of Social Bonding on Juvenile Violent Behavior: Gender Sensitive Analysis. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 2013; 30:461-486.
226. **Eisenberg N, Cumberland A, Spinrad TL.** Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 1998; 9:241-273.

227. **Neumann A, van Lier PAC, Gratz KL, Koot HM.** Multidimensional assessment of emotion regulation difficulties in adolescents using the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Assessment*, **2010**; 17:138-149.
228. **Blair C.** Stress and the development of self-regulation in context. *Child Development Perspectives*. **2010**; 4:181-188.
229. **Evans GW, Kim P.** Childhood poverty, chronic stress, self-regulation, and coping. *Child Development Perspectives*. **2013**; 7:43-48.
230. **Evans GW, English K.** The environment of poverty: Multiple stressor exposure, psychophysiological stress, and socioemotional adjustment. *Child Development*. **2003**; 73:1238-1248.
231. **Hussong AM, Jones DJ, Stein GL, Baucom DH, Boeding S.** An internalizing pathway to alcohol use and disorder. *Psychology of Addictive Behaviors*. **2011**; 25:390-404.
232. **Farley JP, Kim-Spoon J.** Parenting and adolescent self-regulation mediate between family socioeconomic status and adolescent adjustment. *The Journal of Early Adolescence*, **2017**; 37(4):502-524.
233. **Anderson AS, Siciliano RE, Henry LM, Watson KH, Gruhn MA, Kuhn TM, Ebert J, Vreeland AJ, Ciriegio AE, Gruhn MA, Compas BE.** Adverse childhood experiences, parenting, and socioeconomic status: associations with internalizing and externalizing symptoms in adolescence. *Child Abuse & Neglect*, **2022**; 125:105493.
234. **Veenstra R, Lindenberg S, Oldehinkel AJ, De Winter AF, Ormel J.** Temperament, environment, and antisocial behavior in a population sample of preadolescent boys and girls. *International Journal of Behavioral Development*, **2006**; 30(5):422-432.
235. **Hirschi, T.** Causes of delinquency. Berkeley: University of California Press; **1969**.
236. **Özbay Ö, Özcan YZ.** A test of Hirschi's social bonding theory: Juvenile delinquency in the high schools of Ankara, Turkey. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, **2006**; 50(6):711-726.
237. **Rebbe R, Nurius PS, Ahrens KR, Courtney ME.** Adverse childhood experiences among youth aging out of foster care: A latent class analysis. *Children and Youth Services Review*, **2017**; 74:108-116.
238. **Madan A, Mrug S, Windle M.** Brief report: Do delinquency and community violence exposure explain internalizing problems in early adolescent gang members? *Journal of Adolescence*, **2011**; 34(5):1093-1096.
239. **Nilsson EL.** Analyzing gender differences in the relationship between family influences and adolescent offending among boys and girls. *Child Indicators Research*, **2017**; 10(4):1079-1094.
240. **Watts SJ.** The link between child abuse and neglect and delinquency: Examining the mediating role of social bonds. *Victims & Offenders*, **2017**; 12(5):700-717,
241. **Agnew R.** When criminal coping is likely: an extension of general strain theory. *Deviant Behavior*, **2013**; 34:653-670.
242. **Li SD, Xiong R, Liang M, Zhang X, Tang W.** Pathways from family violence to adolescent violence: Examining the mediating mechanisms. *Frontiers in Psychology*, **2021**; 12:611006.

243. **Connolly EJ, Said Al-Ghamdi M, Nezar Kobeisy A, Alqurashi FH, Schwartz JA, Beaver KM.** (2021). Neighborhood exposure to violence and delinquency in the Kingdom of Saudi Arabia: a partial test of social structure and social learning theory. *Journal of Interpersonal Violence*, **2011**; 36:15-16.
244. **Goodnight JA, Lahey BB, Van Hulle CA, Rodgers JL, Rathouz PJ, Waldman ID, D'onofrio BM.** A quasi-experimental analysis of the influence of neighborhood disadvantage on child and adolescent conduct problems. *Journal of Abnormal Psychology*, **2012**; 121:95-108.
245. **Warner BD, Fowler SK.** Strain and violence: Testing a general strain theory model of community violence. *Journal of Criminal Justice*, **2003**; 31:511-521.
246. **Mazerolle L, Wickes R, McBroom J.** Community variations in violence: The role of social ties and collective efficacy in comparative context. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, **2010**; 47:3-30.
247. **Karriker-Jaffe KJ, Foshee VA, Ennett ST.** Examining how neighborhood disadvantage influences trajectories of adolescent violence: a look at social bonding and psychological distress. *Journal of School Health*, **2011**; 81(12):764-773.

EK-2. Yönetim Kurulu Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 17/01/2022-10314

Ç.Ü. BAĞIMLILIK VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÖNETİM KURULU KARARLARI

TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI	TOPLANTI TARİHİ
01	7	14.01.2022

14.01.2022 tarihinde saat 11.30'da toplanan Enstitü Yönetim Kurulunca aşağıdaki kararlar oy birliği ile kabul edildi.

Karar-1: Adli Bilimler Anabilim Dalı 2019943004 No'lu Doktora öğrencisi Mehmet Aykut ERK'in tez önerisinin kabulüne ait 24.12.2021 tarihli ve 24/1 No'lu Akademik Kurulu Kararı görüşüldü.

Adli Bilimler Anabilim Dalı 2019943004 No'lu Doktora öğrencisi Mehmet Aykut ERK'in "**Ergenlerde Şiddeti Öncülleyen Etmenler ve Yordayıcı Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir İnceleme**" başlıklı tez önerisine ait Akademik Kurulu Kararının kabulüne ve kararın Anabilim Dalı ile öğrencinin Danışmanına bildirilmesine oy birliği ile karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Necmi ÇEKİN
Başkan

e-imzalıdır

Prof. Dr. M. Ata SEÇİLMİŞ (Enstitü Müdür Yrd.)
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Ayşe SERİN (Enstitü Müdür Yrd.)
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Gonca KARAKUŞ
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER
Üye

e-imzalıdır

Prof. Dr. Naime Zülal ELEKCİOĞLU
Üye

EK-3. İl Millî Eğitim Müdürlüğü Revize Talebi (İlk)

Tarih ve Sayı: 06/04/2022-E.366748

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98258552-605.01-46790832
Konu : Mehmet Aykut ERK 'in
Tez Uygulama İzni

30.03.2022

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 09.03.2022 tarih ve E-27224817-044-343213 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü Adli Bilimler Ana Bilim Dalı doktora öğrencisi Mehmet Aykut ERK 'in "Ergenlerde Şiddeti Öncülleyen Etmenler ve Yordayıcı Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir İnceleme " konulu tez çalışmasını uygulamak isteği ile ilgili ilgi yazınız Müdürlüğümüze incelenmiştir.

2020/2 nolu Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesinin 1. ve 16. maddelerine göre mevcut eksikliklerin giderilerek yeniden başvuru yapılması gerekmektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Yaşar KOÇAK
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Adres:

Telefon No :

E-Posta:

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için:

Unvan : Bilgisayar İşletmeni

İnternet Adresi:

Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden d99b-a718-3bd3-9b4d-5762 kodu ile teyit edilebilir.

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-4. İl Millî Eğitim Müdürlüğü Revize Talebi (İkinci)

Tarih ve Sayı: 06/06/2022-E.412757

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98258552-605.01-51060267
Konu : Mehmet Aykut ERK' in
Araştırma İzni

03.06.2022

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 09.05.2022 tarih ve E-27224817-044-388049 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Bağımlılık ve Adli Bilimleri Enstitüsü Adli Bilimler Ana Bilim Dalı doktora öğrencisi Mehmet Aykut ERK ' in "Ergenlerde Şiddeti Öncülleyen Etmenler ve Yordayıcı Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir İnceleme " konulu çalışmasını uygulamak isteği ile ilgili ilgil yazınız Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

2020/2 nolu Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesinin 1. ,16. ve 19. maddesine göre mevcut eksikliklerin giderilerek yeniden başvuru yapılması gerekmektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Yaşar KOÇAK
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Adres : ARGE BİRİMİ

Telefon No :

E-Posta:

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için:

Unvan : Bilgisayar İşletmeni

İnternet Adresi: Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.org.tr> adresinden 4192-ed6e-395c-9df5-b362 kodu ile teyit edilebilir.

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-6. Sağlık Bilimleri Fakültesi Tez Çalışma İzni

04/11/2022-548450

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-57995506-302.08.01-548450
Konu : Tez Çalışması İzni (Mehmet Aykut
ERK)

04/11/2022

BAĞIMLILIK VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 03.11.2022 tarih ve E-57861215-302.08.01-546946 sayılı yazınız.

İlgi sayılı yazınız gereğince Enstitünüz Adli Bilimler Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Mehmet Aykut ERK'in "*Şiddeti Öncülleyen Etmenler ve Yordayıcı Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir İnceleme*" başlıklı tez çalışmasını Fakültemizde yapmanız Dekanlığımızca uygun görülmüştür. Gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Şule GÖKYILDIZ SÜRÜCÜ
Dekan V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSAEE72PT3* Pin Kodu : 61952

Belge Takip Adresi :
<https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5540&eD=BSAEE72PT3&eS=548450>

Adres:Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı 01330 Balçalı, Sarçın / Adana
Telefon:0 (322) 338 67 37 Faks:0 (322) 338 69 70
e-Posta:sbf@cu.edu.tr Web:www.cu.edu.tr
Kep Adresi:cukurovauniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Arif KÜL
Uzmanı: Fakülte Sekreteri
Tel No: 0 (322) 338 6484

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-7. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Tez Çalışma İzni

22/11/2022-563522

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-75198635-302.08.01-563522
Konu : Tez Çalışması İzni (Mehmet Aykut
ERK)

22/11/2022

BAĞIMLILIK VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 03.11.2022 tarihli ve E-57861215-302.08.01-546946 sayılı yazınız.

Enstitünüz Adli Bilimler Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Mehmet Aykut ERK'in "Şiddeti Öncülleyen Etmenler ve Yordayıcı Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir İnceleme" başlıklı tez çalışmasına ilişkin verilerin fakültemiz bölümlerinden toplanması için izin talebi ilgili bölümlerce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof.Dr. Serkan Yılmaz KANDIR
Dekan

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSFEH7UVMZ* Pin Kodu : 48213

Belge Takip Adresi :
<https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5540&eD=BSFEH7UVMZ&eS=563522>

Adres: Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 01330 Balcalı, Sarıçam / Adana
Telefon: 0 (322) 338 62 02 Faks: 0 (322) 338 72 83
e-Posta: ilbf@cu.edu.tr Web: www.cu.edu.tr
Kep Adresi: cukurovauniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Kemal ÇETİN
Unvanı: Bilgisayar İşlemeni
Tel No: 0(322) 338 62 02

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-8. Eğitim Fakültesi Tez Çalışma İzni

11/11/2022-555043

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-35925614-199-555043
Konu : Tez Çalışması İzni (Mehmet Aykut
ERK)

11/11/2022

BAĞIMLILIK VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 57861215 - 03/11/2022 tarihli, 546946 sayılı ve "Tez Çalışması İzni (Mehmet Aykut ERK)" konulu yazı,

İlgi yazınızda belirtilen, üniversitemiz Adli Bilimler Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Mehmet Aykut ERK' in yürütmekte olduğu "Şiddeti Öncülleyen Etmenler ve Yordayıcı Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir İnceleme" başlıklı tez çalışması kapsamında, Fakültemiz öğrencilerine yönelik uygulama isteği, kişinin kendisi tarafından yapılması ve eğitim-öğretimi aksatmaması koşuluyla Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER
Dekan V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSME7VBAC3* Pin Kodu :13552

Belge Takip Adresi :
<https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5540&eD=BSME7VBAC3&eS=555043>

Adres:Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi 01330 Balcalı, Sarıçam / Adana
Telefon:0 (322) 338 63 55 Faks:0 (322) 338 64 40
e-Posta:ef@cu.edu.tr Web:www.cu.edu.tr
Kep Adresi:cukurovauniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: HAVVA KUMDAKCI
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

Tel No: 2775

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-9. Fen Edebiyat Fakültesi Tez Çalışma İzni

09/12/2022-579117

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-83037562-302.01.12-579117
Konu : Tez İzni(Mehmet Aykut ERK)

09/12/2022

BAĞIMLILIK VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitüsünüz Adli Bilimler Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Mehmet Aykut ERK'in "Şiddeti Öncülleyen Etmenler ve Yordayıcı Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir İnceleme" başlıklı tez çalışmasına ilişkin verilerin Fakültemiz öğrencilerinden toplanabilmesi için gerekli iznin verilmesi hususundaki yazınıza istinaden konu hakkında uygunluk veren Fakültemiz Bölüm Başkanlıklarından alınan yazılar ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Faruk KARADAĞ
Dekan

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSDE2DDL32* Pin Kodu : 19932

Belge Takip Adresi :
<https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5540&eD=BSDE2DDL32&eS=579117>

Adres: Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi 01330 Balcalı, Sarçam/Adana
Telefon: 0 (322) 338 64 25 Faks: 0 (322) 338 60 70
e-Posta: cufef@cu.edu.tr Web: www.cu.edu.tr
Kep Adresi: cukurovauniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Mustafa AKSOY
Unvanı: Memur

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-10. Katılımcı Onam Formu

ÖĞRENCİ ONAM FORMU

Merhabalar, birazdan katılacağınız bu çalışma Çukurova Üniversitesi, Adli Bilimler Bölümü Doktora öğrencisi Uzman Psikolojik Danışman Mehmet Aykut ERK tarafından Doç. Dr. Sunay FIRAT'ın danışmanlığı ile yürütülen tez çalışmasının bir parçasıdır. Çalışma sırasında size kendinizi tanımanız ve davranışlarınızı anlamlandırabilmeniz ile ilgili sorular sorulacaktır.

- Vereceğiniz tüm bilgiler bilimsel amaçlarla toplanmaktadır.
- Çalışmaya katılan kişilere isim ve soy isim sorulmamaktadır. Soruları cevaplarken rahat olabilirsiniz.
- Soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Hangi cevap size daha yakın geliyorsa lütfen onu işaretleyiniz
- Verilen cevaplar kişisel olarak hiçbir şekilde bulunamaz. Hakkınızda kanıt olarak kullanılamaz!
- Çalışmanın herhangi bir noktasında sayfanın sağ altında bulunan “Çalışmadan çekilmek istiyorum.” kutucuğunu doldurarak çalışmayı bitirebilirsiniz.
- Çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

Çalışmaya katılmak istiyorum.

Çalışmaya katılmak istemiyorum.

EK-11. Sosyodemografik Veri Formu

Yaşınız

Cinsiyetiniz:

Kadın Erkek Diğer

Medeni durumunuz:

Bekâr
 Evli
 Eşi vefat etmiş
 Ayrılmış/Diğer

Yaşadığınız yer:

Köy
 Kasaba- ilçe
 Şehir

Aile yapınız:

Çekirdek aile
 Geniş aile
 Diğer

Ailenizin aylık toplam gelir düzeyi:.....

Size göre bu ekonomik gelir düzeyiniz nasıldır?

Düşük
 Orta
 Orta üstü
 Yüksek

Ailenizde ruhsal hastalık tanısı alan var mı? Var ise açıklayınız:

Hayır,
 Evet , var

Ailenizde şiddet eyleminde bulunan var mı? Cevabınız evet ise kim olduğunu açıklayınız:

Hayır
 Evet.....

Herhangi bir suça karıştınız mı? Evet ise belirtiniz.

Hayır
 Evet

Hiç şiddete maruz kaldınız mı? Cevabınız evet ise kim olduğunu ve sıklığını açıklayınız:

Hayır
 Evet

Sigara kullanır mısınız?

Hayır
 Evet

Cevabınız evet ise, size göre kullanım düzeyiniz?

Çok sık
 Sık
 Orta
 Seyrek
 Çok Seyrek

Ailenizde sigara kullanan var mı?

Hayır
 Evet

Alkol kullanır mısınız?

Hayır
 Evet

Cevabınız evet ise, size göre kullanım düzeyiniz?

Çok sık
 Sık
 Orta
 Seyrek
 Çok Seyrek

Ailenizde alkol kullanan var mı?

Hayır
 Evet

Ailenizde uyuşturucu madde kullanan var mı?

Hayır Evet

EK-12. Öz Denetim Ölçeği

ÖDÖ	n	U	k	i	a	U	y	z	U	k	i	a	n
Sıkıcı bir iş yaptığımda, işin daha az sıkıcı olan yanlarını ve işi bitirdiğimde elde edeceğim ödülü düşünürüm.													
Beni endişelendiren bir şey yapmak zorunda olduğumda, işi yaparken endişemin nasıl üstesinden geleceğimi gözümde canlandırmaya çalışırım.													
Düşünme şeklimi değiştirerek, çoğu zaman neredeyse her şeye ilişkin duygularımı da değiştirebilirim													
Dışarıdan yardım almaksızın, sinirlilik, öfke ve gerginliğimin üstesinden gelebilmem çoğu zaman zordur.													
Moralim bozuk olduğunda güzel şeyler düşünmeye çalışırım.													
Yaptığım hataları düşünmekten kendimi alamam.													
Zor bir problemle karşılaştığımda, onu sistematik bir şekilde ele almaya çalışırım.													
Biri bana baskı yaptığımda, yapmam gereken şeyi genellikle daha kısa sürede yaparım.													
Zor bir karar vermem gerektiğinde tüm verilere sahip olsam dahi karar vermeyi ertelemeyi tercih ederim.													
Okuduğum şeye odaklanmakta zorluk yaşadığımda, konsantrasyonumu artırmanın yollarını ararım.													
Çalışmayı planladığımda, işimle ilgisi olmayan her şeyi ortadan kaldırırım.													
Kötü bir alışkanlıktan kurtulamaya çalışırken, öncelikle bu alışkanlığa sahip olma nedenlerimi bulmaya çalışırım													
Tatsız bir düşünce canımı sıktığında, güzel şeyler düşünmeye çalışırım.													
Günde iki paket sigara içiyor olsaydım, sigarayı bırakmak için dışarıdan yardım almaya ihtiyaç duyardım.													
Moralim bozuk olduğunda ruh halimin değişmesi için neşeli davranmaya çalışırım.													
Yanımda sakinleştirici olsa gergin ve sinirli olduğumda bir tane alırdım.													
Moralim bozuk olduğunda sevdiğim şeylerle meşgul olmaya çalışırım.													
Hoşlanmadığım işleri hemen yapabilecek durumda olsam bile onları erteleme eğilimindeyimdir.													
Bazı kötü alışkanlıklarımdan kurtulmak için dışarıdan yardım almaya ihtiyaç duyarım.													

	Tamamen Uymuyor	Çoğunlukla Uymuyor	Biraz Uymuyor	Biraz Uyuyor	Çoğunlukla Uyuyor	Tamamen Uyuyor
Kendimi işe veremediğimde ve işi yapmakta zorlandığımda, kendimi işe vermenin yollarını ararım.						
Kendimi kötü hissetmeme sebep olsa bile olası tüm felaketleri düşünmekten kendimi alamam.						
Sevdiğim şeyleri yapmaya başlamadan önce yapmak zorunda olduğum işi bitirmeyi tercih ederim.						
Bir yerim ağrıdığında onu düşünmemeye çalışırım.						
Kötü bir alışkanlığımın üstesinden gelmeyi başardığımda kendime olan saygım artar.						
Başarısızlığa eşlik eden kötü duygulardan kurtulmak için çoğu zaman kendime bunun feci bir şey olmadığını ve bir şeyler yapabileceğimi söylerim.						
Düşünmeden hareket ettiğimi hissettiğimde kendime durmamı ve onunla ilgili bir şey yapmadan önce düşünmemi söylerim.						
Birine aşırı derecede sinirlendiğimde bile yapacaklarımı dikkatlice düşünürüm.						
Karar vermem gerektiğinde, çabuk ve içimden geldiği gibi karar vermek yerine genellikle farklı seçenekler ararım.						
Genellikle yapmam gereken daha acil şeyler olduğunda bile önce yapmayı sevdiğim şeyi yaparım.						
Önemli bir toplantıya geç kalmamın kaçınılmaz olduğunu fark ettiğimde, kendime sakin olmamı söylerim.						
Bir yerim ağrıdığında, düşüncelerimi başka yöne çevirmeye çalışırım.						
Yapmam gereken birkaç şey olduğunda genellikle işlerimi planlarım.						
Param azaldığında ilerde daha dikkatli bütçe yapmak için tüm harcamalarımı kaydetmeye karar veririm.						
Bir işe konsantre olmakta zorluk yaşarsam onu küçük parçalara bölerim.						
Çoğu zaman beni rahatsız eden tatsız düşüncelerin üstesinden gelemem.						
Acıktığımda ve yemek yeme fırsatım olmadığında, düşüncelerimi midemden başka bir yere yönlendirmeye ya da tok olduğumu hayal etmeye çalışırım.						

EK-13. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği

Yaşamda zaman zaman insanların başlarına olumsuz, hoş olmayan olaylar gelir ve bu olaylara bazı tepkiler verilir. Bu tepkilerin bazıları düşüncelerle ilgili iken bazıları ise davranışlarla ilgilidir. Lütfen aşağıdaki her bir ifadeyi dikkatlice okuyarak, sıkıntı verici, olumsuz bir olay yaşadığımızda cümlede verilen durum veya davranışı ne sıklıkla yaptığınızı size en uygun olan seçeneğe çarpı işareti (X) koyunuz. Lütfen her ifade için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
“Başıma olumsuz bir olay geldiğinde;						
1	Duruma ilişkin düşüncelerimi yeniden gözden geçiririm.	()	()	()	()	()
2	Duruma ilişkin amaçlarımı veya planlarımı yeniden gözden geçiririm, düşünürüm.	()	()	()	()	()
3	Durum üzerinde düşünüp anlamaya çalışırım.	()	()	()	()	()
4	Bir dahaki sefere neyi daha iyi yapabileceğimi düşünürüm.	()	()	()	()	()
5	Öfkemi/üzüntümü sözel olarak (örn. bağırarak, tartışarak gibi) başkalarından çıkarırım.	()	()	()	()	()
6	Öfkemi/üzüntümü fiziksel olarak başkalarından çıkarırım.	()	()	()	()	()
7	Başkalarını kötü hissettirmeye çalışırım (örn. onları görmezden gelerek).	()	()	()	()	()
8	Başkalarına zorbalık yaparım (örn. alay etmek, itmek, dedikodu yapmak gibi).	()	()	()	()	()
9	Öfkemi/üzüntümü etrafımdaki eşyalardan çıkarırım.	()	()	()	()	()
10	Kendime zarar verecek veya kendimi cezalandıracak bir şey yaparım.	()	()	()	()	()
11	Bazı düşünceler ve duygular sürekli kafamı meşgul eder (örn. aynı şeyi düşünür dururum).	()	()	()	()	()
12	Başkalarının benden iyi durumda olduğunu düşünerek kendimi daha kötü hissedirim.	()	()	()	()	()
13	Duygularımı içime atarım, saklarım.	()	()	()	()	()
14	Sanki ben ben değilmişim gibi gelir (ör., kendimi bir tuhaf hissedirim, etrafımdaki şeyler tuhaf gelir).	()	()	()	()	()
15	Bu olaya ilişkin neler hissettiğimi birisiyle konuşurum.	()	()	()	()	()
16	Arkadaşımdan veya ailemden sarılmak, elimi tutmak gibi bedensel yakınlık ararım.	()	()	()	()	()
17	Hareketli bir şeyler yaparım.	()	()	()	()	()
18	Başkalarından tavsiye isterim.	()	()	()	()	()

EK-14. Sosyal Bağlılık Ölçeği

	Kesinlikle Katılıyorum 1	Çoğunlukla Katılıyorum 2	Katılıyorum 3	Katılmıyorum 4	Çoğunlukla Katılmıyorum 5	Kesinlikle Katılmıyorum 6						
	SBÖ						1	2	3	4	5	6
1	Kendimi çevremden kopuk hissediyorum.											
2	Tanıdık insanlarla birlikteyken bile, kendimi onlara ait hissetmiyorum											
3	Kendimi insanlara çok uzak hissediyorum.											
4	Arkadaşlarımla birliktelik duygusuna sahip değilim.											
5	Kendimi herhangi biriyle ilişkili hissetmiyorum											
6	Toplumla bütün bağlarımı kaybetmiş duygusuna kapılıyorum											
7	Arkadaşlarımla kendi arasında bile, kardeşlik/dostluk duygusu yoktur											
8	Kendimi herhangi bir kişi ya da grubun parçası olarak hissetmiyorum											

EK-15. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği

	ÇÖYÖ	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Çok sık
1	Ben çocukken, ailemde birileri bana vurur ya da beni döverdi.					
2	Ben çocukken, hiç kimse benimle ilgilenmediği için, kendi bakımımı kendim daha iyi yaptığımı hissedirim.					
3	Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbirleriyle tartışır, kavga ederdi.					
4	Ben çocukken, ailemde benimle ilgilenen ve benim koruyan birinin olduğunu bilirdim.					
5	Ben çocukken, ailemde bana bağırp-çağırın biri vardı.					
6	Ben çocukken, annemi ya da kardeşlerimi dövülürken ya da onlara vurulurken gördüm.					
7	Ben çocukken, gereksinimim olan sevgi ve ilgiyigördüm.					
8	Ben çocukken, ailemde kendimi önemli ya da özel hissetmemi sağlayan biri vardı.					
9	Ben çocukken, ailemde kendimi, dövüşerek, ona vurarak ya da ondan kaçarak korumak zorunda kaldığımbiri vardı.					
10	Ben çocukken, ailemde, başarılı biri olmamı isteyen bir kişinin varlığını hissedirdim.					
11	Ben çocukken, değişik zamanlarda değişik kişilerin yanında yaşadım (değişik yakınlarımla ya da evlat verildiğim ailelerle).					
12	Ben çocukken, sevildiğimi hissedirdim.					
13	Ben çocukken, annem ve babam, bana ve kardeşlerime eşit davranmaya çalışırlardı.					
14	Ben çocukken, ailemdeki kişilerden, bir doktora ya da hastaneye gitmek zorunda kalacak denli dayak yediğim oldu.					
15	Ben çocukken, ailemde beni başımın belaya girmesinden koruyan birileri vardı.					
16	Ben çocukken, ailemdekiler beni bir yerlerim çürüyecek ya da iz kalacak denli döverdi.					
17	Ben çocukken, bir yetişkinle ya da benden en az beş yaş büyük birisiyle cinsel ilişkim oldu.					

		Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Çok sık
18	Ben çocukken, kemer, sopa, oklava ya da benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırıldım.					
19	Ben çocukken, ailemizin üyeleri birbirlerini gözetirlerdi.					
20	Ben çocukken, annemle babam ayrı yaşardı ya daboşanmıştı.					
21	Ben çocukken, fiziksel olarak istismar edildiğime (dayak yeme vs.) inanıyorum.					
22	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni kötü etkilerden korumaya çalıştılar.					
23	Ben çocukken, evde bana bakan ve benim sorumluluğumu üstlenen bir kişi vardı.					
24	Ben çocukken, öğretmen, komşu ya da doktor gibi kişilerin dikkatini çekecek denli kötü dayak yerdim.					
25	Ben çocukken, ailemde denetimsiz davranışları olan kişiler vardı.					
26	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni okula devam etmem ve eğitimimi sürdürmem için yüreklendirdi.					
27	Ben çocukken, bana verilen cezalar çok katıydı.					
28	Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbirlerine yakındılar.					
29	Ben çocukken, birisi bana cinsel amaçla dokunmaya ya da kendisine dokundurtmayı denedi.					
30	Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni itip-kaktı.					
31	Ben çocukken, birisi kendisiyle cinsel ilişkim olmazsa beni incitmekle ve hakkımda yalanlar söylemekle tehditetti.					
32	Ben çocukken, çocukluğum mükemmeldi.					
33	Ben çocukken, ailemde incitilmekle korkutuldum.					
34	Ben çocukken, birisi benimle cinsel içerikli davranışlara girmeyi ya da bana cinsellikle ilgili şeyler izlettirmeyi denedi.					
35	Ben çocukken, ailemde bana güvenen biri vardı.					
36	Ben çocukken, duygusal olarak istismar edildiğime (aşağılanma, eleştirilme, ihmâl edilme vb.) inanıyorum.					
37	Ben çocukken, ailemdeki kişiler ne yaptığımı ilgilenir gibi gözükmezler ya da ne yaptığımı bilmezlerdi.					
38	Ben çocukken, dünyadaki en iyi aileye sahiptim.					
39	Ben çocukken, cinsel olarak istismar edildiğime inanıyorum.					
40	Ben çocukken, ailem güç ve destek kaynağımdı.					

EK-16. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği (AFA Öncesi)

ŞÖFÖ

Yönerge: Aşağıdaki maddelerin her birini, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ifadelerinin altına işaret koyarak değerlendiriniz. Maddeler üzerinde çok fazla düşünerek vakit kaybetmeyiniz. Sadece ilk aklınıza gelen seçeneği işaretleyiniz. Bütün maddeleri cevapladığınızdan emin olunuz.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1. Çocuklar gerektiğinde fiziksel zarar vermeyi öğrenerek büyümelidir.			
2. Ben çocukken/ergenken, anne-babam bana “eğer biri sana fiziksel zarar verirse veya hakaret ederse sen de ona karşılık vermelisin” derdi.			
3. Ben çocukken/ergenken, arkadaşlarım bana “eğer biri fiziksel zarar verirse veya hakaret ederse sen de ona karşılık vermelisin” der.			
4. Ben çocukken/ergenken, “eğer tehlikeli bir mahallede yaşıyorsan, zarar verici aletler taşıyabilirsin” düşüncesi kulağa iyi geliyordu.			
5. Ben çocukken/ergenken anne-babam bana “istediğine sahip olmak için fiziksel zarar verebilirsin” derdi.			
6. Ben çocukken/ergenken arkadaşlarım bana “istediğine sahip olmak için fiziksel zarar verebilirsin” derdi.			
7. Ben çocukken/ergenken başkalarına zarar veren kişiler çevresinde saygı görürdü.			
8. Ben çocukken/ergenken arkadaşlarım bana “birisi seni kızdırdığında ona fiziksel zarar verebilirsin” derdi.			
9. Ben çocukken/ergenken anne-babam bana “birisi seni kızdırdığında ona fiziksel zarar verebilirsin” derdi.			
10. Ben çocukken/ergenken başkaları tarafından fiziksel zararlarla tehdit edilen biri karşısındakine şiddet uygulayabilirdi.			
11. Karı-kocalar birbirlerine fiziksel zarar verebilirler.			
12. Ben çocukken/ergenken yaşadığım çevrede hiç kimse kavgadan kaçmazdı.			
13. Ben çocukken/ergenken arkadaşlar arasında birbirine fiziksel zarar vermek normaldi.			

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
14. Büyüdüğüm çevrede insanlar birbirlerine fiziksel olarak zarar verebilirdi.			
15. İnsanlar büyürken ebeveynlerinin (anne-babalarının) birbirlerine fiziksel zarar verdiklerine tanık olabilir.			
16. Eşlerden biri diğerini kızdırdığında ona fiziksel zarar verebilir.			
17. Büyüdüğüm çevrede biri diğerini sınırlendirirse kavga çıkabilirdi.			
18. Ben çocukken/ergenken arkadaşlar birbirini kızdırırsa biri diğerine fiziksel zarar verebilirdi.			
19. Büyüdüğüm çevrede insanlar sınırlendirildiğinde birbirlerine fiziksel zarar verebilirdi.			
20. Ben çocukken/ergenken yaşadığım çevrede insanlar zevk için kavga ederdi.			
21. Bazen çocukların disiplinli olması için onlara fiziksel zarar vermek iyi bir yöntem olabilir.			
22. Eğer çocuklar anne-babalarına saygısızlık yaparsa fiziksel zarar vermek bir çözüm olabilir.			
23. Eğer çocuklar başlarını belaya sokarlarsa anne-babaları onlara fiziksel olarak zarar verebilir.			
24. Ben çocukken/ergenken başımı belaya sokmuşsam anne-babamdan fiziksel zarar görmem benim için bir sorun değildi.			
25. Ben çocukken/ergenken saygısızlık yaptığımda anne-babamdan fiziksel zarar görmem benim için bir sorun değildi.			
26. Ben çocukken/ergenken arkadaşlarımı sınırlendirdiğimde bana fiziksel zarar vermelerini normal karşıladım.			
27. Ben çocukken/ergenken arkadaşlarımın durduk yere bana fiziksel zarar vermesini normal karşıladım.			
28. Ben çocukken/ergenken anne-babam durduk yere bana fiziksel zarar verirdi.			
29. Ben çocukken/ergenken tanımadığım insanlar durduk yere bana fiziksel zarar verirdi.			
30. Ben çocukken/ergenken yaşadığım çevrede hiç kimseyi kızdırmasam da bana fiziksel zarar verenler olurdu.			

EK-17. Şiddet Öncülleyici Faktörler Ölçeği (Son)

ŞÖFÖ

Yönerge: Aşağıdaki maddelerin her birini, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ifadelerinin altına işaret koyarak değerlendiriniz. Maddeler üzerinde çok fazla düşünerek vakit kaybetmeyiniz. Sadece ilk aklınıza gelen seçeneği işaretleyiniz. Bütün maddeleri cevapladığınızdan emin olunuz.

	Katılıyorum (3)	Ne katılıyorum ne katılmıyorum (2)	Katılmıyorum (1)
1. Ben çocukken/ergenken başkalarına fiziksel şiddet uygulayan kişiler çevresinde saygı görürdüm.			
2. Ben çocukken/ergenken arkadaşlar arasında birbirine fiziksel zarar vermek kabul edilebilirdi.			
3. Büyüdüğüm çevrede insanlar birbirlerine fiziksel şiddet uygulayabilirdi.			
4. Ben çocukken/ergenken arkadaşlar birbirini kızdırırsa biri diğerine fiziksel olarak zarar verebilirdi.			
5. Karı-kocalar birbirlerine fiziksel zarar verebilirler.			
6. Bazen çocukların disiplinli olması için onlara fiziksel zarar vermek iyi bir yöntem olabilir.			
7. Eğer çocuklar anne-babalarına saygısızlık yaparsa fiziksel zarar vermek bir çözüm olabilir.			
8. Eğer çocuklar başlarını belaya sokarlarsa anne- babaları onlara fiziksel olarak zarar verebilir.			
9. Ben çocukken/ergenken saygısızlık yaptığımda anne babamdan fiziksel zarar görmem benim için bir sorun değildi.			

EK-18. Google Forms Karekod

EK-19. Araştırma 1’de kullanılan haberlere ait web sitesi linkleri

